

CARDIJN I LA JOC

L'avui de l'Església catalana

Atenció als malalts terminals

El nou Catecisme

Lluís Bonet i Gari

135

**QUA
DERNS DE
PASTORAL**

QP

- 0 Pastoral de Quaresma (*exhaurit*).
- 1 Evolució en la imatge del sacerdot. Antologia: Joan B. Manyà. (*exhaurit*).
- 2 Pastoral del turisme. Antologia: Francesc Vidal i Barraquer.
- 3 Parròquia i comunitat.
- 4 Sacerdots en el treball. Vidal i Barraquer, home d'Església.
- 5 Parròquia i moviments obrers. Renovació a Lleida. Antologia: Guillem Rovirosa.
- 6 El sagrament de Penitència. Marginació social a Barcelona. (*exh.*).
- 7 La JOC, oportunitat perduda? Sobre pastoral infantil. Antologia: Jaume Collell i Bancells.
- 8 De la cristiandat al pluralisme (*exh.*).
- 9 Pastoral rural (*exh.*).
- 10 Església catalana l'any 1970.
- 11 Escola i catequesi. Demarcacions diocesanes a les terres de Lleida.
- 12-13 La pastoral del bateig. La Llei fonamental de l'Església.
- 14-15 Consells presbiterals i pastorals (*exh.*).
- 16 Parròquies petites. Església catalana, 1971.
- 17 JAC, Escolisme, Equips de la Mare de Déu. Església i home d'avui.
- 18 Els cristians i la política. Antologia: Manuel Carrasco i Formiguera.
- 19 Pastoral en medi urbà. Ant.: J.M. Capdevila.
- 20 Entorn de la sacramentalització.
- 21 Conversa amb un monjo. Index 1969-1971.
- 22 Psicologia, experiència religiosa i pastoral.
- 23 Fe i joventut catalana.
- 24 Com reestructurar el bisbat de Vic. Història de la JOC. Jacques Maritain.
- 25 Catequesi d'adults. Immigració nord africana.
- 26 Pastoral urbana. Consells pastorals. L'ensenyament de la Teologia (*exh.*).
- 27 L'ACO i la Missió Obrera. El Secretariat d'universitaris cristians. Darrers dies de Joan Alsina. Antologia: Josep Carner. (*exh.*).
- 28 Comunitats de base. Església catalana, 1973.
- 29 Pastoral en el món burgès. Antologia: Jaume Bofill i Mates. El cas Anoveros.
- 30 L'economia de l'Església.
- 31-32 L'Església al País Valencià. Els cristians i la ciutat. Taizé: el concili dels joves.
- 33 Nous camins de vida religiosa.
- 34 Teologia, política i alliberament. La Pastoral als Països Catalans l'any 1974.
- 35 La fe, categoria cristiana. Pasqua i joventut. El dret dels immigrants a ser catalans.
- 36-37 Ciutat de demà i educació religiosa. La immigració a Catalunya. Antologia: F.V. Garcia, «el rector de Vallfogona».
- 38 El laicat, avui.
- 39 Canvis en l'Església i en els ministeris.
- 40 Església i canvi social. Capellans i classe obrera. Església catalana, 1975.
- 41 Renovar la celebració de Pasqua. Pastoral de vocacions. L'11 de maig de 1966.
- 42-43 Iniciació a la revisió de vida. Testimonis de preveres.
- 44 Programar un nou curs. Tipologies del ministeri. La marxa de la llibertat.
- 45 Relacions Església-Estat 1975-76. Cent anys de colònies. L'Església l'any 1976.
- 46-47 Equips de preveres. Transmetre la fe.
- 48 Confirmació i comunitat. Economia de l'Església. Escarré a «Le Monde» 1963. (*exh.*)
- 49 Programar la pastoral. Els catòlics de Barcelona als pares conciliaris (1965).
- 50 Després de les eleccions.
- 51 Festes cristianes i religiositat popular.
- 52 L'Església en la represa de Catalunya.
- 53 El cardenal Vidal i Barraquer.
- 54 Fer cristians conscients i responsables.
- 55 Cristians en el món.
- 56 Cristians entre els marginats (*exh.*).
- 57 Aparellament i matrimoni.
- 58 Moment present de l'Església catalana.
- 59 Entre el desencant i l'esperança.
- 60 Taizé: una interpretació.
- 61 Damià Estela, testimoni d'excepció.
- 62 Assemblees a l'Església catalana.
- 63 Pastoral i llengua catalana.
- 64-65 Vida de fe i presència en el món.
- 66 Preguar amb el poble.
- 67 Mossèn Antoni Batlle.
- 68 Informe sobre Pastoral de joventut.
- 69-70 Els consells pastorals (*exh.*).
- 71 Cristians catalans al Tercer Món.
- 72 Pastoral del bateig (*exh.*).
- 73-74 Qüestions sobre la parròquia.
- 75-76 El servei de la caritat (*exh.*).
- 77 Cardijn i l'evangelització del món obrer.
- 78 Pastors dels malalts.
- 79 Descreença i agnosticisme.
- 80 Religioses als barris.
- 81 Pastoral de preparació al matrimoni.
- 82-83 L'economia de l'Església catalana.
- 84 Pastoral rural.
- 85 Pastoral dels deficientes mentals (*exh.*).
- 86-87 C. Cardó, L. Carreras i J.B. Manyà.
- 88 Els malalts marginats.
- 89-90 La pastoral a debat.
- 91-92 Església i normalització lingüística.
- 93 La parròquia, lloc d'educació de la fe.
- 94 Debat sobre la guerra i la pau.
- 95 Aportacions pastorals del C. Vaticà II.
- 96 La llengua de l'Església a Catalunya.
- 97 La guerra civil. Les sectes. Catequesi dels més petits.
- 98-99 Ministeris per a la comunitat. La poesia religiosa de Verdguer.
- 100 La Vella pasqua.
- 101 Sobre la pastoral a Catalunya (1969-1987).
- 102 Religiositat popular.
- 103-104 La classe de religió (*exh.*).
- 105 Acollir el deficient (*exh.*).
- 106-107 El cant a les esglésies.
- 108 Fe i cultura postmoderna.
- 109 Els nous moviments (*exh.*).
- 110 La parròquia. L'arxiprest. Parròquies sense preveres. Llengua i pastoral.
- 111 L'Església i el Mil·lenni de Catalunya.
- 112-113 Mitjans de comunicació i pastoral
- 114 Religiosos i religioses a Catalunya.
- 115-116 Presència dels cristians en el món.
- 117 Els cristians i el voluntariat.
- 118 Els cristians i el nacionalisme.
- 119-120 Obrador I: Inici de curs.
- 121 Realisme i utopia.
- 122 Obrador II: Pasqua.
- 123 Padrinatge comunitari. Antologia: J. Ruyra
- 124 La pastoral rural a Catalunya.
- 125 Els jesuïtes a Catalunya
- 126 La sacramentalització, encara
- 127-128 La pastoral als santuaris
- 129-130 Església catalana: la necessària llibertat
- 131 Qüestions sobre la missa dominical
- 132 Un concili pastoral per a Catalunya
- 133-134 Les noves migracions
- 135 Cardijn i la JOC

QUA DERNS DE PASTORAL

135

---

1 9 9 3

SUMARI

- **PÒRTIC**
L'Èsglésia catalana vint-i-cinc anys després 7
- **QÜESTIONS**
Actualitat de la JOC a Catalunya, *Josep Hortet* 15
Josep Cardijn i el seu entorn (1882-1967), *Joan Bada* .. 19
- **DOCUMENTS**
Drets de la persona en situació terminal, *Societat catalano-balear de cures pal·liatives* 33
Amb motiu dels vint-i-cinc anys, *Divuit professors de la Facultat de Teologia* 44
- **ESGLÉSIA EN MARXA**
Concili Provincial Tarraconense, *Jordi Figueras* 48
El fòrum «Home i Evangeli» davant el futur Concili, *Joaquim Gomis*..... 52
El nou Catecisme: Un text que neix ja caducat, *Joan Llopis*..... 56
- **TESTIMONI**
Lluís Bonet i Garí, el meu pare, *Lluís Bonet i Armengol*.. 61
- **QUATRE VENTS**
Girona, *Jaume Reixach* 66
Mallorca, *Pere Llabrés*..... 70
Menorca, *J. Bosco Faner*..... 75
Tortosa, *Joan A. Martínez* 80
Urgell, *Antoni Mirabet* 84
Vic, *Sebastià Codina* 85
- **REBALLS**
Per Joan Subirà i Josep M. Totosaus 89

CARDIJN I LA JOC

Som a la setmana de setmanes, durant la qual no ens cansem de fer ressonar l'al·leluia en honor del Crist ressuscitat, el Senyor de la glòria, que havia estat mort i ara viu per segles de segles. I som en plena primavera, quan tot reverdeix i floreix. Pasqua i la primavera fan una bella aliança: la primavera és el rejuveniment de la naturalesa, com un nou naixement, que està tanmateix condemnat a l'eclipsi tardoral i a la mort de l'hivern, però que retornarà, una vegada i una altra, fins que les energies no s'hagin exhaurit. Perquè ara sabem que «l'etern retorn» és només un mite; que la naturalesa es renova, sí, però no eternament; que la repetició dels cicles arribarà a un punt d'exhauriment, i que llavors, si la vida rebrota, ho farà en tot cas en una altra terra situada en un altre punt de l'espai, a una distància esbalaïdora.

La Pasqua, en canvi, és la primavera eterna, el sol sense posta, inamovible en el seu zenit, la lluminositat sense minva, la vida no moridora i en tot el seu esclat, que dibuixa un moviment ascendent, de plenitud a plenitud major encara. Perquè el Ressuscitat ja no mor més, la mort ja no té domini sobre ell, s'ha submergit plenament en l'àmbit de Déu: la deu inestroncable, la vida immusteïble, la llum tot esclat i transparència.

En plena celebració de la Pasqua del Senyor us arriba, amics lectors, aquest número, variat en el seu contingut i que és hora de presentar.

1. El PÒRTIC, prenent peu de la celebració del vint-i-cinquè aniversari de la Facultat de Teologia i de tants vint-i-cinquens aniversaris com s'escauen, convida a una reflexió sobre la nostra Església vint-i-cinc anys després d'aquella primavera esclatant —una veritable Pasqua— del primer postconcili.

2. QÜESTIONS se centra en la figura de Cardijn i en la JOC tal com es troba entre nosaltres. El 31 de gener va tenir lloc a Barcelona una trobada commemorativa dels vint-i-cinc anys de la mort de Joseph Cardijn. A més d'una breu notícia de l'acte i d'unes dades actuals sobre la JOC a Catalunya i a les Illes Balears —que ha escrit el secretari de Redacció, Josep Hortet—, publiquem la ponència de mossèn Joan Bada sobre «Joseph Cardijn i el seu entorn».

3. **DOCUMENTS** ofereix un text que considerem important, perquè respon a un problema que cada dia s'aguditza més a les nostres societats avançades: els «Drets de la persona en situació terminal». L'ha elaborat la Societat catalana de cures paliatives. La seva lectura posa de manifest la distància que hi ha entre el que és i el que hauria de ser i per això mateix assenyalava la direcció cap a la qual hem de marxar, si volem construir una societat humana per a tots. I com que fins ara no ha aparegut en cap publicació, que sapiguem, hem cregut que era del cas publicar també íntegre el document que el dia 12 de març feien públic divuit professors de la Facultat de Teologia «Amb motiu dels vint-i-cinc anys».

4. **ESGLÉSIA EN MARXA** conté dos articles sobre el concili provincial tarraconense: un del nostre corresponsal tarragoní Jordi Figueras i un altre —que parteix del «Fòrum Home i Evangeli» que hi va ser dedicat enguany— del senyor Joaquim Gomis, del Centre de Pastoral Litúrgica de Barcelona, col·laborador habitual en periòdics i revistes. I un article del senyor Joan Llopis sobre el nou catecisme, que acaba amb unes indicacions sobre «bon ús i mal ús del Catecisme» que val la pena de subratllar. **QUADERNS** vol estar obert al concili i al congrés de catequesi, dues iniciatives en marxa. Per això trobareu que els cronistes se'n fan ressò en els seus escrits.

5. **TESTIMONI** presenta un escrit de mossèn Lluís Bonet sobre el senyor Lluís Bonet i Garí, el seu pare, traspassat recentment a freqüència de centenari, un cristià amb una vasta trajectòria de fidelitat al Senyor i de servei al país.

6. El número es clou amb **QUATRE VENTS**, amb cròniques de sis bisbats i amb **RETALLS**, secció aquesta oberta a col·laboracions breus.

Que la celebració de la Pasqua ens porti un escriure d'esperança en l'acció de l'Esperit de Déu en la seva Església, en cada cristià i en cadascun dels homes i les dones del món. Realment el Senyor ha ressuscitat, al·leluia, al·leluia!

Barcelona, dijous de Pasqua, 15 d'abril de 1993.

J.T.

PÒRTIC

L'ESGLÉSIA CATALANA VINT-I-CINC ANYS DESPRÉS

La Facultat de Teologia de Catalunya celebra, enguany, el vint-i-cinquè aniversari de la seva creació: el 7 de març de 1968 –aleshores festa de sant Tomàs d'Aquino– se signava, a Roma, el decret que erigia la «Facultat de Teologia de Barcelona». Però no es tracta només de la Facultat. Aquell mateix any veien la llum el Centre d'Estudis Pastorals (aleshores «Curs d'Estudis Pastorals»), la publicació «Missa Dominical» del Centre de Pastoral Litúrgica de Barcelona, o el Secretariat diocesà «Justícia i Pau», també de Barcelona; i la nostra Església es veia amb cor de fer un homenatge públic al cardenal Francesc d'Assís Vidal i Barraquer

amb ocasió del centenari del seu naixement i del vint-i-cinquè aniversari de la seva mort, exiliat a Suïssa. Dos anys abans, el 1966, havia aparegut «Documents d'Església» («quaderns quinzenals per a pensar i sentir amb l'Església del postconcili») i l'any 1969 apareixeria la nostra revista, aleshores anomenada «Presbyterium/Quaderns de Pastoral», després d'un primer intent, que va ser avortat, l'any 1966. Són només uns exemples de tota una constel·lació d'iniciatives que proclamen amb la força dels fets —i dels fets col·lectius— que el concili Vaticà II va tenir a Catalunya una recepció entusiasta i primicera i va donar lloc a un veritable esclat de la nostra Església. El concili, en efecte, s'havia obert a Roma el dia 11 d'octubre de 1962 i s'hi cloïa el 8 de desembre de 1965.

I això que no tot eren motius per llançar les campanes al vol, sinó que també n'hi havia per a la preocupació. Els anys 1966 i 1967 van ser els de l'anomenada «crisi» de l'Acció Catòlica, en realitat una decapitació decretada pel tàndem Morcillo-Guerra, que es trobava al cap de la Conferència de l'episcopat espanyol, i que representava els sectors episcopals que havien «perdut» al Concili, però que eren majoritaris, aquí. El mateix any de la clausura del concili, l'abat Aureli Maria Escarré sortia de Montserrat i es traslladava a Viboldone. I l'any següent, el primer nomenament episcopal postconciliar requeia en la persona del doctor Marcelo González Martín, que passava d'Astorga a Barcelona com a arquebisbe-coadjutor i el gener següent n'esdevenia el titular. Va ser aleshores que va esclatar la campanya «Volem bisbes catalans», que ben aviat donaria els seus fruits: primer de manera tímida, amb el nomenament del doctor Ramon Malla, Vicari general i administrador apostòlic d'Urgell, com a bisbe de Lleida, de quatre auxiliars per a Barcelona (1968) i d'un capellà valencià com a bisbe de Tortosa (Ricard M. Carles, 1969) i de seguida de manera inequívoca, amb el nomenament del doctor Josep Pont i Gol com a arquebisbe de Tarragona i del doctor Joan

Martí i Alanis com a bisbe de la Seu d'Urgell (1970) i el trasllat del doctor Narcís Jubany de bisbe de Girona a arquebisbe de Barcelona (1971). L'embranchida conciliar havia dut també a la catalanització de l'episcopat, gràcies a la vitalitat de la nostra Església, que va trobar un bon «aliat», per dir-ho així, en el nunci Luigi Dadaglio, fidel a l'«aggiornamento» conciliar en la línia de Pau VIè, que sabia observar, escoltar i rebre aquells que li ho demanaven.

Ha passat una llarga colla d'anys d'ençà d'aquells temps que ens hem complagut a evocar. Vint-i-cinc, per fer-ho rodó i prenent com a referència la creació de la Facultat de Teologia. I no s'han escolat en va, sinó que han portat canvis considerables en la vida de la nostra societat i de la nostra Església. Són els anys del tardo-franquisme, la transició democràtica, la instauració de la Generalitat de Catalunya, l'estatut d'autonomia, els quatre governs Pujol i els tres de Felipe González a Madrid. Són també els del postconcili, que ha conegut entusiasmes, reformes, crisis, represa dels moviments evangelitzadors, aparició dels anomenats «nous moviments» i dos pontificats tan diferents com el de Pau VIè i el de Joan Pau II. I ens trobem, a les portes del tercer mil·leni, en el si d'un món cada vegada més interdependent, on s'ha ensorrat el bloc de l'Est, el capitalisme es presenta com el gran triomfador, ha perdut sentit la cursa armamentista, mentre l'ecologia va ocupant els primers plans i l'islamisme apareix com una mena de gegant que es desvetlla i pren consciència de la seva unitat i de la seva força; en una Europa opulenta i envellida, cap a la qual afluïx una immigració del tercer món, que té també grans bosses de pobresa al seu interior —el quart món—, i que avança tanmateix cap a la unitat, a desgrat de les mil vacil·lacions que la treballen, de les giragoneses que dibuixa el seu camí, de la poca decisió en l'assumpció dels seus valors bàsics (cosa que ha fet parlar despectivament d'una «Europa dels mercaders»), de la por dels estats anomenats «nacionals» a perdre les seves

atribucions i a renunciar als seus dimonis familiars; en una Església que si, d'una banda, s'ha universalitzat fortament, d'altra banda accentua la seva centralització romana, i que mentre es veu forçada a constatar la seva debilitat interna (és a dir, la poca vitalitat de la fe dels batejats), sembla haver triomfat a l'antiga Europa socialista, accentua paradoxalment el seu afany de presència pública a nivell mundial —que aconsegueix certament per part de la seva cúpula, és a dir, en els nivells més exteriors i espectaculars— i aspira a fer-se present en la construcció d'Europa a través d'una «nova evangelització» que en faci reverdir les «arrels cristianes», però en la qual fan sentir també la seva veu de manera creixent les «joves» esglésies de l'Àfrica i de l'Amèrica llatina, on ha sorgit un corrent tan suggerent i portador de futur i alhora tan procliu a ser mirat amb suspicàcia com l'anomenada «teologia de l'alliberament».

On és, doncs, avui, la nostra Església catalana? No és fàcil donar una resposta convincent a aquesta pregunta

Alguns es demanen si aquesta Església existeix, tanmateix, davant l'espectacle dels nostres bisbes, tan poc decidits (o tan contraris?) a treballar per donar-li una «conferència episcopal» amb tots els ets i uts, a desgrat d'alguna veu també episcopal que sembla clamar en el desert dels seus germans. O davant l'escàndol de la versió catalana del «nou catecisme», que dorm el son dels justos en algun calaix d'un obscur monsignore romà, mentre els exemplars de l'edició castellana s'exhaureixen a les nostres llibreries i fins i tot als grans magatzems. D'altres diuen que sí, i apel·len a la riquesa multiforme de la seva base, a la multitud d'institucions interdiocesanes, o al concili provincial que ha estat convocat, però del qual, parlant en plata, a hores d'ara només se'n coneix la «indicció» llegida solemnement a totes les esglésies (sencera o resumida) el primer diumenge d'advent (és a dir, ja fa cinc mesos) i un díptic que ha estat difós pertot menys a la diòcesi de Barcelona,

aneu a saber per quin obscur misteri o per la decisió impenetrable de quin obscur monsenyor local.

Alguns opinen que aquesta Església viu ara una etapa especialment madura, on els extremismes d'un signe o altre han cedit en benefici d'un corrent central majoritari, en el qual tothom es retroba, on la contestació malaltissa i paralizzadora ha deixat lloc a un treball pastoral serè i profund, on la mateixa biologia treballa imparablement per una renovació sana del clergat, ben esperançadora, que deixarà sense pes ni audiència aquelles restes que encara perviuen ancorades en el somni irreal del canvi pel canvi, de la secularització ultrada, de la mundanització, i que no semblen adonar-se que el Concili ha passat definitivament i que ara ens trobem en el post-concili (que n'és una superació), que ha passat de moda la posada al dia constant i que es va afiançant un procés d'assentament i de restauració després de tanta trencadissa. Altres, però, opinen que no es tracta de maduresa, sinó de senectut (és a dir, d'envelliment), de falta de capacitat per assumir a fons la realitat de la nostra societat i donar-hi la resposta cristiana que l'Esperit ens està demanant, encloent-hi també la transformació interna de les comunitats cristianes i de la mateixa Església; de fer, doncs com aquella guineu que, quan no les pot haver, diu que són verdes, tot refugiant-se en un espiritualisme d'evasió, que es conjuga de bona gana amb una evangelització intervencionista, que somnia ocupar un lloc al sol; i que l'anomenada «unitat» s'ha aconseguit més per emmudiment que no per convicció, en una Església que no té por d'utilitzar els mecanismes de control, que parla d'«evangelització», però que no està decidida a aplicar-se l'Evangeli a ella mateixa com a societat d'homes, que parla de «comunió» però que no accepta de bon grat el diàleg, i que crea un clima que no convida a la participació dels que s'han avesat a pensar cristianament pel seu compte com a persones majors d'edat. Una Església, en definitiva, que s'ha plegat (diuen) al conformisme i al neorestauracionisme woytilià, tan allunyat del

clima que va presidir el concili Vaticà II i que va animar l'embranchada postconciliar de la nostra Església de vint-i-cinc anys enrera, per molt que la terminologia conciliar –privada, això sí, de substància– ho empapi tot com en una mena de bany maria justificador.

¿Voleu dues manifestacions de darrera hora que s'inclinen en sentits contraris?

El 9 de març tenia lloc a la sala d'actes del seminari de Barcelona, seu de la Facultat de Teologia, un solemne acte acadèmic commemoratiu del vint-i-cinquè aniversari de l'«erecció» de la Facultat. L'acte acadèmic pròpiament dit es cloïa –abans de donar pas a un concert de quatre instrumentistes– amb unes «paraules de l'Excm. i Revdm. Mons. Ricard M. Carles, Gran Cancellier de la Facultat». Davant la sorpresa de la immensa majoria dels assistents, començant pels professors de la Facultat, el gran canceller va donar lectura a un text escrit (en castellà, en atenció, va dir, als selectes invitats que havien vingut de fora de Catalunya) sobre les relacions entre el magisteri i la teologia, que conté no menys de vint-i-tres citacions, vuit d'elles de la Congregació per a la Doctrina de la Fe i quatre del cardenal J. Ratzinger, mentre que tan solament dues del Nou Testament, una d'un pare de l'Església i dues del concili Vaticà II. Venint després de la lliçó que havia pronunciat l'Emm. i Revdm. cardenal Pio Laghi, Prefecte de la Congregació dels Seminaris i dels Instituts d'Estudis, sobre «Identitat i missió d'una Facultat de Teologia en l'Església i la societat actuals», l'al·locució del senyor arquebisbe de Barcelona en funcions de gran canceller de la Facultat va ser entesa com un toc d'atenció que creia necessari.

Només havien passat tres dies que divuit professors de la Facultat de Teologia feien públic un comunicat titulat senzillament «Amb motiu dels vint-i-cinc anys». Té dues parts: una primera afirma que una de les missions de tota facultat de teologia és el diàleg amb les cultures del país on es troba

arrelada, i en aquest sentit se senten empesos a reflexionar sobre els temes que afecten avui especialment l'Església i la societat catalanes; la convocatòria del concili català, d'altra banda, convida a reflexionar sobre el que volem dir quan parlem d'Església per tal de recuperar-ne el sentit original. Una segona part enceta, a tall d'exemple, la reflexió sobre unes qüestions que són especialment actuals: el paper de la dona en l'Església, la celebració del sagrament de penitència, el Nou catecisme, la xenofòbia, la marginació i el nacionalisme. I acaba amb una proposta concreta: que –tal com ho fan les facultats civils– també la Facultat de teologia ofereixi la possibilitat d'un horari vespertí per tal de brindar així les màximes oportunitats a l'estudi teològic.

Naturalment aquest text dels divuit professors no és cap «resposta» a l'al·locució del doctor Carles: estava preparat abans ni que es vagi fer públic després. Però sí que representa una veu distinta: no només pels autors, sinó pel contingut i, sobretot, pel to. Doncs bé, el setmanari «Catalunya Cristiana» s'afanyava a publicar, el 18 de març, el text sencer del senyor arquebisbe, del qual feia una breu presentació elogiosa; en canvi, no ha dit cap paraula del text dels divuit professors fins al dia 1 d'abril, en què hi apareix una al·lusió respectuosa en boca del senyor Degà de la Facultat, doctor Gaspar Mora, en el curs d'una entrevista. Hem hagut, doncs, d'espigolar notícies en aquest o en aquell diari, i d'obtenir-ne fotocòpia, com si ens trobéssim vint-i-cinc anys enrera a l'època de l'apogeu de la multicopista com a eina d'informació. ¿Es tracta d'autocensura espontània per part de «Catalunya Cristiana» o bé de plegament a indicacions superiors, com n'ha corregut la brama? En tot cas, el resultat és el mateix: una aparent unanimitat aconseguida no pas per confluència espontània ni com a resultat d'un diàleg franc, sinó per emmudiment imposat a una veu «discordant». Una exemplificació ben oportuna, si calia, del que hem intentat de reflectir en les ratlles anteriors.

En conclusió: sembla prou clar que el clima que respira avui la nostra Església és ben diferent del que respirava fa vint-i-cinc anys: hem girat pàgina al «postconcili» –que vivia del concili– i ens trobem en una època posterior: en un veritable «post»-concili (és a dir: «després del» concili). El concili Vaticà i tot el que va significar queden lluny; només en resta una terminologia ornamental. No ens ha d'estranyar, doncs, que la nostra Església no presenti aquella vitalitat que manifestava vint-i-cinc anys enrera. Però, ¿és que hi ha hagut, després, cap fet d'Església que se li pugui comparar?; ¿és que el magisteri de l'Església s'ha expressat, després, amb una solemnitat i amb una força semblants? Si la contesta a aquestes preguntes és negativa, el concili Vaticà II continua conservant, avui, tota la seva vigència. Segons una sana eclesiologia, naturalment. A la qual nosaltres ens apuntem.

QÜESTIONS

ACTUALITAT DE LA JOC A CATALUNYA

JOSEP HORTET

El record estimulante de Cardijn

El 19 de novembre de 1982, JOC i JOBAC, moviments evangelitzadors dels joves del món obrer i barris populars a Catalunya, Mallorca i Menorca, es van reunir a la parròquia de sant Sebastià de la barriada de les Roquetes (Barcelona) per a celebrar els cent anys del naixement de Josep Cardijn. «QUADERNS DE PASTORAL» va publicar en aquella ocasió un número gairebé monogràfic sobre Cardijn i la JOC entre nosaltres (n. 77, abril de 1983).

Ara, després de la unió dels dos moviments realitzada durant el curs 1991-92, JOC-JOBAC ha fet una trobada, amb motiu dels 25 anys de la mort de Cardijn, que ocorregué el 24 de juliol de 1967. ACO (Acció

catòlica obrera), el moviment iniciat l'any 1958 per antics jocistes de Barcelona d'aquell moment, juntament amb la GOAC (Germandat obrera d'acció catòlica), l'altre moviment d'adults del món obrer, van cedir el protagonisme de la celebració als joves, però també la van viure com a pròpia i més quan molts dels militants, sobretot de l'ACO, van ser jocistes ben contemporanis de la consiliaria internacional de Cardijn.

L'acte ha tingut lloc el 31 de gener de 1993 a la barriada barcelonina del Clot, a St Pere Claver, l'escola i institut politècnic dels jesuïtes, de records jocistes inesborrables durant les dècades dels 50, 60 i 70. Allí es van constituir diversos equips i van actuar excel·lents consiliaris, allí es van realitzar diverses celebracions del «compliment pasqual», que la JOC diocesana organitzava aquells anys, allí es van coure diverses accions de reivindicació social i de lluita contra la dictadura amb el suport de la infraestructura de publicacions i locals del col·legi professional.

Unes 600 persones va participar en l'acte. Al costat de molts militants actuals, hi havia els adults joves sorgits de la represa de la JOC i JOBAC els anys 78, els adults veterans, alguns ja avis i obrers jubilats, encara que sempre actius, pares, antics jocistes, amb fills ara jocistes, consiliaris veterans i joves, de diverses èpoques. Va compartir la jornada l'arquebisbe de Tarragona Ramon Torrella, antic consiliari de la JOC de Barcelona, de l'Estat espanyol i d'Europa els anys 58-72, que a primera hora de la tarda va presidir l'eucaristia. També el bisbe auxiliar de Barcelona, Joan Carrera, igualment ex-consiliari de la JOC, va fer acte de presència i va dir unes paraules en la presentació de la trobada. Tots barrejats i units per la figura de Cardijn i l'alliberament integral de la classe obrera i popular.

Després de la introducció i la benvinguda, Joan Bada, professor d'història de la facultat de Teologia de Catalunya i de la Universitat de Barcelona, va parlar sobre la figura de Cardijn enmig de la situació social, política, eclesial i de la classe i el moviment obrer del seu temps. Oferim el text de la conferència en l'article següent. Després es va passar a quatre taules rodones: les intuïcions de Cardijn avui, amb la intervenció de Tica Font de la GOAC, Dèlia Viedma d'ACO, Marta Loire de la JARC, Manuel Garcia de la JOC-JOBAC; records del tracte personal amb Cardijn i la JOC a Catalunya els anys 40-50, per Ignasi Cases, primer consiliari diocesà de Barcelona, Angelina Surroca i Lleonard Ramírez, antics jocistes i ara a l'ACO, i l'arquebisbe Ramon Torrella; la dimensió internacional de la JOC per Toni Casas, Joan Casas, Joan Masnou i Teresa Cuxart de JOC-JOBAC i l'evolució de la JOC a Catalunya per Joaquim Cervera, Tere Jorge, Luis-Miguel Peñaranda de JOC-JOBAC, Josep Ramírez i Jordi Rovira d'ACO. Hi hagué també uns tallers destinats als més joves, una exposició de llibres i revistes, una exposició de fotografies i records d'aquells temps, diapositives i videos.

Dades actuals de la JOC catalana i de les Illes Balears

Les dades del moviment, segons el cens intern de 1992, són les següents:

- el moviment està implantat en 7 diòcesis: Tarragona, Lleida, Girona, Mallorca, Menorca, Vic, Barcelona;
- unes 1.100 persones, de més de 18 anys, formen part dels 132 grups que ja han passat l'etapa de la «iniciació» i són «militants»;
- unes 194 persones són al llistat de consiliaris/consiliàries del moviment. D'aquestes, 100 són laics, 65 preveres diocesans, 24 religioses, 5 religiosos preveres;
- unes 1.600 persones formen part dels 238 grups d'iniciació en la primera etapa del moviment, la «iniciació»;
- unes 238 persones són iniciadors o iniciadores dels grups: una bona part consiliaris o consiliàries i una altra part persones militants dels grups de la «segona etapa»;
- hi ha 24 federacions, que relacionem a continuació agrupades per bisbats. La primera xifra indica el nombre de grups d'iniciació, la segona, el nombre de grups de militants, i la tercera, el nombre de consiliaris:

Diòcesi de Vic: El Bages, 2-1-4; Osona-Ripollès, 5-5-6.

Diòcesi de Tarragona: 8-3-7.

Diòcesi de Lleida: 3-4-6.

Diòcesi de Girona: 7-0-7.

Diòcesi de Mallorca: 3-5-8.

Diòcesi de Menorca: 2-2-5.

Diòcesi de Barcelona: L'Anoia: 3-2-3; Montserrat: 27-9-9; El Baix Llobregat: 6-9-13; El Pla del Llobregat: 12-7-9; Almeda: 5-3-4; Bellvitge-Gornal: 5-3-4; Collblanc: 12-7-7; Riu Besòs: 13-7-12; Besòs-La Pau: 5-4-7; «La Zero» (Sant Andreu-La Sagrera): 11-4-5; Nou Barris: 30-18-15; Sta Coloma-Badalona: 19-10-13; Mataró: 15-8-7; Vallès Oriental: 3-4-3; Terrassa: 20-18-17; Riu Sec: 20-4-8; Rubí: 2-4-3.

El nom oficial actual és JOC Nacional de Catalunya i les Illes, JOC-JOBAC. L'òrgan més important del conjunt del moviment és el «Comitè Nacional»; es reuneix cada dos mesos en un cap de setmana; està format per una persona de cada una de les 24 federacions, l'anomenat responsable federal, i el «secretariat general». Aquest, el Secretariat general, és l'equip de gestió i acció ordinària del moviment i està format actualment per la presidenta i el president, 4 alliberats, 2 responsables d'iniciació, el consiliari general i el consiliari de la diòcesi de Barcelona.

Relacions internacionals

Des del començament, la JOC va viure amb gran intensitat la seva dimensió internacional. L'any 1957 a Roma va celebrar el primer Consell mundial, on es va establir una organització estatutària internacional que comprenia la celebració d'un consell cada quatre anys, la renovació de càrrecs i l'establiment d'uns objectius. Al segon Consell mundial a Rio de Janeiro (1961) eren 300 delegats de 85 països, i al tercer celebrat a Bangkok (1965) van participar-hi 250 delegats de 70 països.

Durant els anys setanta i vuitanta, greus problemes afectaren la vida internacional de la JOC; i per crisis ideològiques, crisis de dirigents i consiliaris, i tensions amb la jerarquia de l'Església, s'ha arribat a una *divisió* internacional del moviment entre la JOCI i la nova CIJOC, que és la Coordinació internacional reconeguda per Roma, com hereva del moviment de Cardijn. Aquesta Coordinació, a la qual pertany la JOC d'Espanya i de Catalunya, va ser organitzada el 1987.

De totes maneres, en bona part de països dels continents no europeus, la JOC reconeguda eclesialment per la Jerarquia com a tal pertany a la JOCI. I en alguns països europeus també hi ha predomini de la JOCI, com en la mateixa Bèlgica. Aquesta *divisió* no està, doncs, sedimentada del tot i per la mateixa varietat que presenta segons les àrees culturals pot permetre un acostament i una mobilitat gran de relacions «mixtes» que afavoreixin una nova unitat.

Les relacions de la JOC de Catalunya i les Illes amb la JOC espanyola són positives, segons l'opinió dels dirigents. Des de la seva pròpia estructura i organització, reconeguda per la JOC estatal, Catalunya participa en les Coordinadores estatals que es fan quatre vegades l'any. Ara hi ha «més JOC» a Catalunya i les Illes que a la resta de l'estat espanyol, però en general es passa per un moment de gran intensitat d'iniciació al País Valencià, Aragó, Múrcia, Andalusia, Astúries, Canàries, País Basc, Madrid. Hi ha dos alliberats i un president i un consiliari estatals. Es continua publicant la revista «Juventud Obrera» bimestralment. La JOC catalana és admesa a la Coordinació Internacional a través de la JOC espanyola.

JOSEPH CARDIJN I EL SEU ENTORN

(1882-1967)

JOAN BADA

A la nota necrològica que publicava SERRA D'OR el setembre de 1967, Joan Carrera Planas escrivia: «el retrat de Cardijn, cap a l'any 50, penjat en una rebotiga de Sants, era encara un senyal de lluita i d'esperança: una lluita i una esperança prohibides. Era l'esperança d'una JOC, que vivia a les catacombes».

Un mes i mig abans, a la missa celebrada al barri del Congrés el 30 de juliol de 1967, els militants escollien aquestes tres frases per al recordatori: «Tinc moltes ganes de morir a fi de retrobar-me amb el pare i la mare, que m'esperen al cel, i dir-los: no he estat cap traïdor a la classe obrera»; «el que importa no és pas llançar novetats, sinó construir el Regne de Déu. Però he volgut dir a hores d'ara, una vegada més, i en veu alta, allò que la meva consciència considera com la voluntat de Déu: el món necessita apòstols laics, i l'Església té el deure de formar-los»; «vosaltres humils treballadors, teniu una gran dignitat: sou fills de Déu. Heu d'ésser revolucionaris per aconseguir més justícia social i més amor. Però comenceu per la revolució dins vosaltres mateixos. Endavant!».

En recordar avui els vint-i-cinc anys de la mort de Joseph Cardijn ens situem en aquesta tradició dels nostres militants que ens han precedit i molts dels quals per sort encara són enmig nostre. Cardijn és símbol de llibertat, d'esperança i de fe en l'apòstol laic i en l'apòstol obrer per a construir el Regne de Déu, que ho és de llibertat i d'amor, de justícia i de pau. Per això som aquí com fa deu anys —el 10 de novembre de 1982— érem a l'església de sant Sebastià, a Nou Barris, en un acte similar.

Els autors de l'obra-homenatge a Cardijn, publicada en versió castellana per Nova Terra el 1970, escrivien: «La personalitat de Cardijn ha de quedar situada en el moment històric en el qual la Providència ens la va donar. A nosaltres ens toca redescobrir sempre allò d'essencial, d'universal i de permanent que conserva el seu missatge i el seu testimoni, i imaginar com han de ser actualment les formes concretes del nostre compromís.»

Tot agraint-vos haver estat cridat a fer aquesta aportació en la sessió commemorativa, organitzada per la JOC Nacional de Catalunya i les Illes, JOC-JOBAC, el meu esperit i la meua voluntat no és altra que aquesta: intentar de situar Cardijn en el seu context per animar la reflexió posterior i el treball dels tallers a la recerca de les formes concretes del nostre compromís, albirant ja l'any 2000.

El món civil de Cardijn

Quan neix Cardijn, el 1882, Bèlgica tot just acaba de celebrar els cinquanta anys de la seva independència, fruit de la unió entre catòlics i liberals, expressada en la revolta de Brusel·les del setembre de 1830. La Constitució belga de 1831, model de convivència dels temps moderns, va ser possible perquè Roma –Gregori XVI– no havia publicat encara la seva condemna del liberalisme catòlic. Quan ho va fer l'any següent amb l'encíclica *Mirari Vos*, els bisbes van optar per no donar-la a conèixer, igual com farien més tard també amb la *Singulari Vos*. La conjunció catòlics-liberals, malvista per Roma, trobà la seva expressió en les paraules de Montalembert al Congrés de Malines (1863): «una Església lliure en un estat lliure», tesi defensada amb tota la seva força per l'arquebisbe Sterckx, malgrat que li portés problemes amb Roma, que no dubtà fins i tot de substituir el nunci, acusat de transigent amb els plantejaments locals.

En el moment del naixement de Cardijn, Bèlgica comptava amb uns sis milions d'habitants, de majoria catòlica, de dues nacions diferents –flamencs (ell ho era) i valons–, sota la monarquia de Leopold II (1865-1909). Tres anys més tard (1885) adquiriria el Congo, iniciant així l'expansió colonial que durà fins a 1960 i marcà profundament la vida econòmica belga.

La pressió romana havia dut finalment al trencament entre les forces constitutives del nou estat, i el 1878 s'havia produït el triomf electoral del partit liberal. A partir d'aquest moment, el Partit Catòlic, d'orientació conservadora, seria considerat el portantveu dels catòlics, amb vocació d'exclusiva; la primera batalla forta va ser per la qüestió de l'ensenyament, un cop proclamada la llei de l'escola elemental en sentit laic (1879), i portà a la ruptura de relacions amb Roma, encara que el nou papa, Lleó XIII, que com a nunci havia conegut ben de prop la situació, tingués una postura més oberta. Les relacions tornarien a ser repeses el 1885, després que les eleccions d'aquell any portessin la desfeta del partit liberal.

Malgrat tot, el tema de l'ensenyament ha estat a Bèlgica cavall de batalla fins que el 1959 es va establir el règim de xec escolar, considerat

per molts experts com una bona solució a l'etern conflicte entre escola estatal i escola lliure.

L'altre conflicte permanent, que encara avui està a punt de provocar la creació de tres estats a l'interior de Bèlgica, és la qüestió nacional, a la qual Cardijn no restà pas aliè, com a flamenc que era, i per això des de bon començament la JOC va tenir dues branques, la francesa o valona i la flamenca, ensems que, donada l'època, tenia també separades la branca femenina i la masculina (1926).

En aquest context polític cal remarcar especialment el tret socio-econòmic, motivadors de l'opció cardijniana. A partir de 1861 s'implantava a Bèlgica el lliurecanvisme, que facilità la creació de societats modernes de producció amb forta concentració de capitals, i que portà a un ràpid creixement productiu en tres línies —carbó, metal·lúrgia, tèxtil—, el qual no anava acompanyat ni repercutia de cap manera en l'augment del benestar en el món obrer. El Codi Civil, entre altres mesures contràries a les necessitats del món obrer, prohibia la vaga i la reunió dels obrers, tant de forma ocasional com permanent, imposava la *cartilla de treball*, establia un consell d'homes prudents per a solucionar els casos conflictius i declarava que «la paraula de l'amo és fefaent enfront de la del treballador». La dècada dels 80 veuria canvis significatius: la supressió de la cartilla i d'aquesta darrera clàusula, que havia deixat els obrers en mans dels patrons, i l'entrada d'obrers en el consell d'homes prudents; d'altra banda es funda el Partit Obrer Belga, de filiació socialista (1885).

Però el fet més important va ser, sens dubte, la revolta que van iniciar els bufadors del vidre de Liège i que s'estengué ràpidament per tota la Valònia, amb l'incendi de fàbriques i morts durant la repressió duta a terme per l'exèrcit. Cardijn tenia en aquells moments quatre anys (1886). La dècada dels 90, malgrat la crisi cerealística per la competència dels productes nord-americans, fou encara expansiva, i l'expansió es mantingué fins a l'esclat de la I guerra mundial (1914-1918).

Aquesta va provocar la primera ocupació de Bèlgica i la postura resistent de Cardijn, que el portaria a la presó després d'haver presentat una carta-protesta amb 130.000 signatures contra la deportació de treballadors, però que ja havia tingut una primera causa en el sermó pronunciat per ell, en presència del cardenal Mercier, en el funeral per les víctimes de la invasió. Sis mesos va durar la seva estada a la presó, que va aprofitar per a la reflexió i l'estudi; un any després de sortir-ne, el juny de 1918, va ser condemnat a deu anys de treballs forçats, dels quals es lliurà per l'acabament de la guerra. Deixeu-me afegir, encara que trenqui per uns moments el fil lògic de la meva exposició, que durant la II guerra mundial, en reproduir-se pràcticament la situació anterior, també la

seva actitud resistent motivà de nou el seu empresonament per la Gestapo, primer a Saint Gilles i després a Forest (1942), i que aquesta nova experiència, malgrat els seus seixanta anys, no el va fer desistir de continuar prenent part en la resistència clandestina, sobretot en «l'operació Sòcrates», d'informació als nuclis anglesos de suport.

Tornem enrera. En el context de creixement econòmic de l'etapa 1880-1914, la situació del món obrer era prou dura: salaris baixos, jornades de treball llargues (les 8 hores teòriques s'implantaren el 1907 i dos anys abans s'havia establert el descans dominical), a partir dels 12 anys es podia treballar a la indústria, el treball femení a les mines i pedreres no fou regulat fins al 1892 (únicament les menors de 21 anys no podien treballar-hi), problemes de vivenda i d'assistència mèdica. El progrés de la legislació laboral era molt dèbil en virtut de les tendències liberals de no injerència de l'Estat en aquests camps, deixats totalment a mercè de la llei de l'oferta i la demanda.

L'Església catòlica davant la problemàtica dels obrers

Enfront d'aquesta situació, la resposta de l'Església catòlica s'havia orientat vers la creació d'associacions de quatre tipus: les de pura beneficència (almoïna), les religioses (pietat), les mutualitats i caixes d'estalvis i els patronats (esbargiment i formació). Totes estaven agrupades en la Federació d'Obres Populares Cristianes (1867), més tard anomenada Federació d'Associacions Obreres Catòliques (1870), que Cardijn coneixeria prou bé en ser nomenat director de les del districte de Brussel·les (1915), després de la seva etapa de vicari al suburbi de Laeken (1912), primer càrrec ministerial que tingué un cop ordenat sacerdot (1906) i després d'haver exercit la docència durant cinc anys al col·legi diocesà o seminari de Basse-Warve.

L'intent de sindicat catòlic promogut per Leo Bruggemen, teixidor, el mateix any del naixement de Cardijn (1882) s'obria camí amb moltes dificultats. Els 32 Congressos Catòlics –fórmula frequent en aquells moments a tot Europa, Espanya inclosa– celebrats entre 1868-1891, en plantejar-se la «qüestió obrera», no acabaven de superar els esquemes paternalistes, malgrat que algunes veus reclamessin la constitució d'un moviment obrer autònom, i més aviat mostraven una certa tendència a retornar a les antigues corporacions gremials. La *Rerum Novarum* de Lleó XIII (1891) va portar un cert canvi. Un centenar d'associacions de treballadors catòlics s'uniren en la *Lliga democràtica belga*, que, no obstant, mantenia el liderat dels eclesiàstics, que n'eren els responsables. L'etapa vaguística, que el món treballador belga experimenta de manera

molt dura (prop de trenta milions d'hores) entre els anys 1894-1914, va trobar, però, el suport de la jerarquia eclesiàstica en la potenciació dels sindicats, que s'anaven configurant com a sindicats de classe, i que tenien un bon ideòleg en el dominic pare Rutten, un dels capdavanters en el plantejament del pensament social cristià. Cardijn col·laborà amb ell en diverses ocasions.

La tensió se situava entre la voluntat de l'episcopat de no afeblir el Partit Catòlic (on militaven els patrons catòlics, que no volia tenir parlamentaris obrers i que desconfiava de les associacions sindicals obreres cristianes, tant per les reivindicacions laborals com per les cooperatives obreres), i la consciència que la situació en el món treballador estava necessitada de profundes reformes. Superat el trauma de la primera guerra mundial, l'evolució econòmica fou de creixement fins a la crisi general de 1929-30, tot i que les mesures d'estabilització monetària de 1926 provocaren la devaluació de la moneda i la baixada dels salaris, que fins aleshores s'havien mantingut en uns nivells raonables, a partir de 1921. La coalició governamental, que sorgí de la necessitat imperiosa d'un govern de concentració nacional (catòlics, liberals, socialistes), es mostrà més atenta al món obrer i va promoure'n algunes millores: la llibertat d'associació (1921), la setmana de 40 hores (considerada com un forma d'alleugerir l'atur), les vacances retribuïdes (1936). El 1919 es constituïa la Confederació de Sindicats Cristians i, dos anys més tard, el I Congrés del Moviment Obrer Cristià, impulsat pel pare Colens, que agrupava sindicats, mutualitats, lligues obreres femenines i altres moviments obrers.

Una darrera aportació sobre el clima polític entre les dues guerres i que hauria pogut tenir repercussió posterior va ser la posada en marxa del *rexisme* per Léon Degrelle. Era una tendència d'orientació feixista inspirada en l'*Action française* de Charles Maurras, que s'implanta entre els estudiants de Lovaina i la classe mitjana. A finals d'estiu de 1936, el seu líder intenta captar Cardijn, que feia ben poc, amb motiu dels deu anys de la JOC, havia estat capaç de reunir a l'estadi Heysel més de 100.000 jocistes, presidits per tres cardenals i catorze bisbes. Uns 250 catalans afiliats a la JOC, com a subfederació obrera de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, hi van ser presents. Cardijn respongué amb un informe a l'episcopat belga, on advertia sobre els perills dictatorials del moviment. De fet el clergat i l'episcopat deixaren de donar suport al *rexisme*.

El món eclesiàstic de Cardijn

Cardijn, el segon d'una família de quatre fills, entrà al seminari als quinze anys (1897). En una enquesta publicada el 1959, en preguntar-li per què s'havia fet sacerdot, escrivia: «És difícil precisar el dia, i sobretot els mitjans que Crist va fer servir per cridar-me al seu servei. Crec que he estat cridat des del si de la meva mare i que ella em va criar amb aquesta intenció, i tota la meva família, tot el meu ambient, la ciutat i l'església de Notre-Dame de Hal (el barri, on el pare després de deixar la feina de cotxer/jardiner havia muntat una petita carboneria, on Joseph l'ajudava a repartir amb un carretó el carbó al domicili dels clients), els meus mestres i professors, tot hi va ajudar. Però ho repeteixo: va ser primer de tot la meva mare, una simple obrera (que feia de minyona en una família i quan va arribar a Hal va muntar un petit bar per ajudar a l'economia familiar, aprofitant que el domicili es trobava en una via de pas de moltes fàbriques), la que em va ensenyar a resar, a conèixer la història sagrada des de la creació a l'Església d'avui, i sobretot a estimar els més pobres que jo i a sacrificar-me per ells».

El seu pare va renunciar a la jubilació per a poder prescindir així del possible sou del noi que ingressava al seminari. El dia de la seva mort, 24 de maig de 1903, Cardijn va jurar dedicar-se de ple al món obrer, pactat com ja estava perquè «la joventut treballadora *es perdia* en el moment que sortia de l'escola i entrava al treball»; aquest impacte s'anava enfortint durant les vacances del seminari, quan Cardijn comparava la seva vida amb la dels seus companys i amics, que fins i tot li giraven la cara, considerant-lo un desclassat i quasi un traïdor al món obrer.

Ja al seminari, Cardijn és membre actiu de les associacions estudiantils i crea cercles d'estudis. I estrena el mateix any sacerdoci i arquebisbe: Mercier, que després serà cardenal (1906-1925). Aquest volia que es dedicés a l'estudi de la filosofia, en el moment d'esplendor de la universitat de Lovaina i de la crisi modernista, però ell demana i obté dedicar-se a les ciències polítiques i socials; de fet el seu primer treball editat serà sobre el treball a domicili a Alemanya (1907). La seva preparació intel·lectual motivà el seu nomenament de director de les Obres Socials del districte de Brusel·les, però li deixà sobretot una estructura mental metòdica i sistemàtica. Així, després de cada un dels seus nombrosos viatges, en redactava tres informes: un l'enviava a la secretaria d'Estat del Vaticà, un altre a la Comissió Nacional del país corresponent i el tercer es quedava a l'arxiu central de la JOC. També li quedà tota la vida una voluntat ferma de mantenir un clima de reflexió i estudi a les jornades i sessions per a consiliaris i per a dirigents, a les quals cridava els millors teòlegs del moment. Chénu, Congar i altres foren presents a

la reunió de Tourneppe (Bèlgica) per resoldre les tensions creades entre la JOC belga i la francesa (1949). Molts d'ells, com sabeu, serien després els homes del Vaticà II. Per això Maria Martinell no dubtava d'escriure que «el decret sobre l'apostolat dels laics va començar el 1925 amb la JOC» («Qüestions de vida cristiana» n. 38, pp. 104-106, 1964), i no podem passar per alt que entre els bisbes del concili vint-i-dos havien estat consiliaris jocistes.

En el clima eclesial de la Bèlgica d'aquell moment cal encara remarcar alguns altres aspectes, que influïren en el pensament i l'estil de Cardijn. Vull destacar la renovació litúrgica entorn del monestir benedictí de Maredsous –priorat (1872), abadia (1878)– vinculat al monestir alemany de Beuron, que ho era al de Solesmes; el primer missal per als fidels va ser editat pel monestir de Maredsous.

També el moviment ecumènic reflectit d'una banda en les *converses de Malines*, protagonitzades per lord Halifax i el pare Portal amb el vist-i-plau del cardenal Mercier (1921-1925) i d'altra banda en la fundació per dom Beaudoin del priorat d'Amary, traslladat posteriorment a Chevetogne (1939), que assenyalaria un dels punts de referència de tot el moviment ecumènic. Cardijn en va ser sempre un promotor, conseqüent amb la seva afirmació que «l'ecumenisme ha de ser viscut primer de tot en la vida de cada dia», i per això visità el Consell Mundial de les Esglésies i fins donà a la JOC una dimensió interreligiosa en països de majoria no-cristiana. La seva aportació conciliar al decret sobre la llibertat religiosa es va moure també en aquest sentit.

Finalment, cal tenir present que els tres arquebisbes que van marcar la seva vida, Mercier (1906-1925), Van Roey (1926-1961) i Suenens (1961), foren personalitats que marcaren també la vida eclesial belga amb grans intuïcions, que anaren moltes vegades més enllà de les seves fronteres; tots ells confiaren en Cardijn i donaren suport a la seva acció, un cop superades les primeres dissensions amb Mercier, el gran forjador de l'espiritualitat del prevere diocesà. Suenens digué de Cardijn que era un sacerdot que havia cregut en el sacerdoci dels laics.

El potencial humà que, com a fruit de tot això, tenia l'Església belga era notable. En aquest període, de 1910 a 1960, l'augment del nombre de preveres, de religiosos i de religioses es manté de forma sostinguda, però, en canvi, el procés de deschristianització continuava avançant. Per què?

L'obra de Cardijn: la JOC/JOCF

Joseph Cardijn s'adona que, malgrat tot, el món obrer resta al marge de l'Església. Ni els intents que es fan per la via política, massa centrats a

defensar el protagonisme del conservador Partit Catòlic, ni els que es fan per la via sindical confessional, que no acaba de cristal·litzar, ni els que es fan per la via associativa, encara més potenciada a partir de la llei de 1921, que afavoria les associacions sense afany de lucre, no oferien una resposta global a la vida del jovent treballador. Calia, doncs, buscar altres camins, però sobretot calia creure amb convenciment absolut que la joventut treballadora havia de trobar per ella mateixa la resposta als seus problemes. Escrivia ell mateix el 1959: «formar els joves per tal que arribin a ser els instruments providencials que ajudin l'Església i que ajudin el prevere a portar i realitzar el missatge de la redempció de Crist enmig de la massa de la joventut treballadora i del món sencer del treball».

Quan el seu desacord amb les Obres socials es fa més palès i la seva postura esdevé insostenible (1919), el primer pas és la creació de la *Joventut Sindicalista*, de caràcter educatiu, reivindicatiu i de serveis (borsa de treball, ajut als parats...), amb la revista pròpia «Jeunesse Syndicaliste», que tingué problemes immediats, tant amb la patronal com amb l'Acció Catòlica belga. Però Cardijn s'adona que cal anar més enllà de la qüestió sindical i el 1925 decideix fundar la *Joventut Obrera Cristiana*, com a moviment de joves treballadors, autònom i global, apostòlic i educatiu. Aloïs Simon va dir que la JOC és un humanisme cristià obrer i Alexis Carrel, premi Nobel de Fisiologia i Medicina (1912), li va escriure dient que estava content perquè apareixia un moviment d'apostolat que partia de la vida, dels problemes plantejats per la vida i de les condicions de vida, li augurava que «si triomfa, prestarà un servei immens a la humanitat». Cardijn insistirà que no mira ni el socialisme ni el comunisme, sinó l'ànima i el destí de la joventut treballadora. Del marxisme dirà que «té una ànima de veritat que és formidable i que no hem considerat prou, que Marx dóna a la classe obrera una missió redemptora a efectuar, un destí messiànic».

Així naixia la JOC. El 27 de juliol de 1925 rebia l'aprovació de l'episcopat belga. Aquell mateix setembre era reconeguda la seva autonomia per part de l'Acció Catòlica belga. En la trobada amb els bisbes francesos a Reims (1927) li era reconeguda la majoria d'edat, amb l'abraçada del cardenal Luçon. I finalment era legitimada de manera solemne amb la carta de Pius XI que declarava: «la JOC és una forma autèntica de l'Acció Catòlica, apropiada al temps present».

Als seus inicis i al costat de Cardijn cal esmentar els laics Tonnet i Garcet, màrtirs a Dachau, i Meert, que foren els primers quadres designats en el congrés general del 18 d'abril de 1925, on participaren 192 seccions que comptaven gairebé amb mil militants; en la JOC femenina, Magdalena de Roo i Margarida Fiévez serien les primeres dirigents.

Michel Launay en les seves *Réflexions sur les origines de la JOC* (cf.

G. Cholvy, *Mouvements de jeunesse*, París 1985) es pregunta per què l'Església acull de bon principi la JOC i assenyalà: «en primer lloc, perquè va tenir èxit, però també perquè tot el que feia referència al món obrer era estrany als clergues, singularment durant els anys 1920-1930. Així, doncs, aconseguir un espai cristià en un medi tan poc segur, com era el món obrer, els semblava un miracle, una illa de salut espiritual que convenia preservar al preu que fos. Per tant, tot el que diu o fa la JOC és bonic i bo. En aquesta terra llunyana, exòtica, bàrbara, que és la classe obrera per a l'Església dels anys 20, hi ha una petita llum. Cal mantenir-la encesa tot esperant la vinguda del Senyor. Aquesta pot ser una de les causes essencials de la longevitat de la JOC a França».

Alguns trets característics de Cardijn

En primer lloc podem dir que Cardijn és l'encarnació d'una tendència estesa entre el clergat catòlic belga: no hi ha un espai propi per al sagrat, distint de l'espai profà. El capellà no ha de restar aïllat a la sagristia: ha d'arrençar el món de la indiferència per portar-lo cap a Jesucrist. Sigui quina sigui la funció que cada u tingui a l'Església, el cristià ha d'estar preocupat per tota la realitat de la vida humana. *És dintre el món concret i real dels homes on cal anunciar l'evangeli*. El rept que assumeix Cardijn és esborrar el caràcter reaccionari i antimodern de l'actitud antiliberal. És el catolicisme social, que pretén reconquerir el món i portar-lo cap a Déu.

Com assenyalà C. A. Gómez (cf. *Catolicismo y democracia*, Madrid 1966, p. 92), els líders del catolicisme belga del segle XIX són mestres en l'art d'ascendir al pensament a partir del tractament d'allò que és quotidià i de dibuixar teories fortament arrelades en l'experiència. Cardijn n'és una bona mostra, com ho copsà de bell antuvi Alexis Carrel en el testimoni abans citat. I ho testimonien també els seus vint-i-quatre viatges intercontinentals, en els quals allò que realment el preocupava era descobrir la vida concreta de la joventut treballadora dels països visitats, com ho demostren ben palesament els seus informes, algun dels quals podria estar a la base de la redacció d'alguna encíclica pontificia. Launay ha assenyalat que la trobada amb Baden-Powell a Anglaterra (1911) podria haver enfortit les intuïcions de Cardijn sobre «l'equilibri entre el cos i l'esperit, el desenvolupament de la iniciativa dels joves, el gust per l'acció». Pot ser un signe d'aquesta fraternal relació el fet que Marcel Callo, escolta i jocista, treballador bretó deportat i mort a Alemanya, beatificat fa set anys, encapçali la llista de quaranta joves, el procés de beatificació dels quals està en marxa i que s'anomenen «els màrtirs de l'apostolat».

Recordem, d'altra banda, que Cardijn deia que el cercle d'estudis ha de ser una veritable cooperativa de producció i que la revisió de vida és l'expressió més evident d'aquesta preocupació per fer de la vida real el camp del testimoni cristià, com diu la carta del cardenal secretari d'Estat amb motiu dels vint-i-cinc anys de la mort de Cardijn (23.05.92): «en la revisió de vida, veure significa, d'acord amb l'optimisme del cardenal Cardijn, extreure del tresor vessat pel Creador les riqueses de la vida diària, sovint considerada banal» (cf. *Documents d'Església*, n. 578, pp. 687-690, 1992; la carta és del 23 de maig de 1992).

Fidel lector de Ruysbroek, el mestre de la mística renana del segle XIV, d'ell aprengué la tendresa pels humils, que al costat de la visió mística de l'acció del sacerdot, marcà profundament la seva vida espiritual, expressada en llargues hores de pregària contemplativa. En aquesta dimensió *mística* col·loca algun dels estudiosos de Cardijn l'amplària del moviment jocista i l'arrel de les futures adaptacions, que feren que la JOC no fos tan sols un moviment «d'ús momentani». La fe de Cardijn recolza en la creació, l'encarnació i la redempció viscudes en el si de l'Església, així com en la interpretació dels esdeveniments des de la providència de Déu. Tot això ho aboca Cardijn en les tres veritats fonamentals formulades el 1935: *veritat de fe*: Déu crida a un destí etern i temporal: tots els joves obrers tenen aquesta crida de Déu; *veritat d'experiència*: la vida dels treballadors està en contradicció amb aquesta crida divina; *veritat de pastoral*: l'organització de la massa treballadora, perquè ells mateixos i per ells mateixos arribin al destí diví. Com escrivia ell mateix anys més tard «per a fer-los participar, mitjançant la seva unió amb Crist i amb els altres, en la Redempció de la humanitat sencera a fi que no hi hagi més que un sol ramat i un sol Pastor».

Una altra de les preocupacions bàsiques de Cardijn era la massa, no l'élite. Volia arribar a tota la classe obrera. Precisament aquesta preocupació va ser la que li va obrir les portes de Roma, i més en concret del papa Pius XI: en rebre'l per primera vegada el 1925, després d'haver-lo escoltat, va pronunciar la cèlebre frase: «per fi algú em parla de la massa», i ja asseguts tots dos a la biblioteca papal, va afegir: «Vostè ha de tenir aquesta santa ambició d'organitzar, no sols una minoria selecta, sinó la massa de la classe obrera. La vostra minoria ha d'estar composta de multiplicadors, que irradin fins a l'infinit en la massa, que es multipliquin per deu, per cent, mitjançant la seva influència i la seva propaganda prop dels seus companys de treball». Ell mateix s'expressava així l'any 1959: «Crist m'ha assignat aquest apostolat sacerdotal i missioner enmig de la joventut treballadora de la classe obrera, no com un camp d'apostolat tancat i separat dels altres, i menys encara oposat o hostil als

altres, sinó com un punt dinàmic i atòmic que ha de permetre la transformació del món sencer en i per a Crist» (cf. *Por qué me hice sacerdote*, Salamanca 1959, p. 136).

El record d'aquesta entrevista de març de 1925, que Cardijn no dubtaria a dir que havia estat un dels moments claus de la seva vida, em porta a *subratllar també la romanitat de Cardijn*. Cada any procurava visitar Roma i a Roma va conduir les peregrinacions de la JOC els anys 1929, 1931 (JOFC), 1939 (6.000 militants ja preparats, però no pogueren arribar-hi per l'esclat de la guerra mundial) i 1957: aquesta, de 30.000 militants, es convertí en la I Assemblea Jocista, i marcà la pauta del Moviment. Fou aquesta devoció romana la que el portà a acceptar el cardenat, que volgué però vincular totalment al món obrer: per això va escollir com església titular la parròquia de sant Miquel al barri de Pietralata, que ni tan sols no estava acabada, i amb gran sorpresa del rector.

Cardijn i el concili Vaticà II

En les tres primeres sessions Cardijn hi participà com a expert. En tenir una «nota sobre la joventut en el món», que val la pena de recordar. Assenyala, en primer lloc, que el problema actual –fa trenta anys és cert, però penso que encara és força vàlid– es presenta de manera molt diferent del passat, fonamentalment per quatre raons: la vida extra-familiar dels joves, les condicions de vida, els problemes on es veu implicat i les influències que l'afecten. Enfront d'aquesta nova situació, el missatge de l'Església als joves, segons ell, ha de ser: sobre la grandesa i la importància de la missió apostòlica i de la seva responsabilitat en l'Església i en el món; sobre l'obertura dels joves entre ells, a tots als altres, i especialment als més marginats; sobre l'esperit missioner en tots els àmbits de la vida.

Per ell l'única solució al «problema de la joventut» és un moviment de joventut «pels joves, entre els joves, per als joves», que els tregui del seu aïllament i de la seva impotència, que els formi en la seva vida i en la seva missió per mitjà de l'acció i de la responsabilitat. A l'Església i a les autoritats civils, públiques i privades, correspon reconèixer, recomanar i sostenir aquest moviment de la joventut; més en concret, conclou la nota, ¿no podria l'Església reconèixer formalment l'Acció Catòlica de la Joventut (JAC, JEC, JIC, JOC...) i confiar-li aquesta tasca? La nota apareix citada moltes vegades pels pares conciliaris en el si de la comissió que preparava el decret sobre l'apostolat dels laics.

Convertit ja en pare conciliar pel seu nomenament cardenalici i la se-

va ordenació episcopal, Cardijn intervingué quatre vegades a l'aula. Val a dir que, en totes quatre, el moderador va haver d'advertir-li que havia esgotat el temps de les seves intervencions. En aquestes, Cardijn mostra la seva preocupació per la joventut i la seva profunda vocació de pedagog.

La primera intervenció fou sobre la llibertat religiosa, que podria semblar allunyada d'aquesta preocupació, però el seu plantejament ens demostra tot el contrari. Per a ell, la llibertat religiosa és tan necessària que cal que el papa i els pares conciliaris la proclamïn solemnement en la clausura del Concili i urgeixin els governants a preservar-la i potenciar-la. Per a ell la llibertat és del tot necessària per a l'evangelització, que cal fer únicament –renunciant, doncs, a d'altres mitjans– amb la força de la Paraula de Déu, la pobresa evangèlica i la puresa del testimoni cristià, demostrat en la vida real dels laics cristians. Cardijn planteja el valor de la llibertat interior i diu que el mètode de la revisió de vida vol ser l'instrument per arribar-hi. Conclou que, si en els seus seixanta anys de treball apostòlic ha tingut algun èxit, ha estat «perquè he cregut en la llibertat dels joves i perquè aquesta llibertat fos educada en creixement»: és així com els joves esdevindran cristians adults.

La discussió de la constitució pastoral sobre l'Església en el món –l'anomenat «esquema XIII» i després «Gaudium et Spes»– li donà l'oportunitat d'intervenir dues vegades. En la primera afrontà el tema de la joventut i els pobles del tercer món com a pobles joves; en la segona, el món obrer; i en la tercera, el prevere i la comunitat. Sobre els joves, es referí a la nota del seu temps d'expert. Per als pobles del tercer món reclamava la igualtat amb els vells estats en tots els aspectes (científics, tècnics, econòmics, polítics) fins a fer seva la proposta de l'arquebisbe coadjutor de Nova Delhi de crear una comissió postconciliar per estudiar i resoldre els problemes del tercer món. Respectuós com sempre, afegia que aquesta petició l'havien de signar primer els bisbes del tercer món i que ell estava disposat a signar-la amb ells.

Com era de preveure, l'aportació sobre el món obrer fou la més llarga i li calgué entregar-la per escrit perquè superava amb escreix el temps destinat a la seva intervenció. Comença amb una denúncia de les condicions de vida que afecten els obrers i les seves famílies, qualificades de «pecat universal i gravíssim contra Déu i contra els homes», insisteix una vegada més que els obrers han de ser els alliberadors d'ells mateixos i dels seus companys, i acaba reclamant la coordinació dels esforços de tots i de tothom per l'alliberament del jovent treballador i dels pobles del tercer món. En les esmenes concretes al document que Cardijn proposa, reclama un llenguatge més directe en fer la crítica del diner, i en parlar de la dignitat del treball, la qual sempre ha d'estar en

primer lloc, i demana incorporar la distinció entre els béns de consum dedicats a l'espai vital de l'obrer i de la seva família i els béns de producció.

En la seva intervenció sobre la formació dels capellans, Cardijn, bo i acceptant la necessitat de la formació científica àmplia, reclama sobretot que se'ls ensenyi a estimar i apropar-se a la gent tal com és, perquè a partir d'aquí i amb un llenguatge ben ancorat en la realitat puguin ajudar al seu creixement. Un cop més, l'expansió de la JOC li serveix d'argument per a defensar la seva tesi.

Cardijn i Catalunya

Seria, sens dubte, traïr els nostres vells militants no recordar el pas de Cardijn per Catalunya, del qual alguns dels aquí presents forem testimonis privilegiats.

La seva primera estada cal situar-la en el viatge que el portà a la Península del 27 de desembre de 1932 al 13 de gener de 1933. En el si de la «Federació de Joves Cristians de Catalunya», fundada el 1931, es va anar constituint la subfederació obrera basada en la metodologia jocista i que decidí, finalment, adoptar-ne també el nom, tot i la consideració de subfederació. Per engrescar el moviment, Cardijn fou invitat a visitar Barcelona. Un testimoni ocular ens descriu així l'impacte que li produí sentir-lo parlar: «Cardijn parlava un francès entenedor, ben vocalitzat, tallant con una destrala esmolada; adés simpàtic i somrient, adés indignat i vehement, tenia tot l'encís dels grans oradors de masses i es guanyava el públic, que escoltà corprès les seves paraules durant tres quarts d'hora sense adonar-se que el temps corria». En marxar de Barcelona el 7 de gener de 1933 adreçà als jocistes d'aquí una carta, d'agraïment, encoratjament, felicitació i suport, en la qual, entre d'altres coses, deia: «la joventut obrera té el privilegi i l'honor de reconquerir per a Crist el medi més difícil: el medi del treball i el medi obrer. Per això és necessària l'organització més forta, i els dirigents més formats i més pietosos». També, va ser un fruit d'aquesta visita, estesa a diverses parts d'Espanya, el canvi del «Centro Social de las Juventudes Obreras Católicas», de Valladolid, per «Juventud Obrera Católica» (1933): juntament amb els petits grups, que no arribaren a quallar, de València, Saragossa, Logronyo, Vila-real, Còrdova i Sagunt, configurarà la presència de la JOC a la pre-guerra espanyola.

Durant 1949 Cardijn visità Comillas. El 1960, tornava a visitar Barcelona per enfortir el creixement de la JOC, que havia tingut greus problemes durant el quinquenni anterior amb l'estructura centralitzada de «la

Acción Católica Española» i sembla que, ja cardenal, defensà els moviments especialitzats durant la crisi dels anys 1966-1967.

* * *

Per a acabar aquesta evocació de la persona de Joseph Cardijn deixeu-me encara afegir un parell de cites. La primera és de la carta romana abans citada on s'afirma que «la JOC –fem-ho extensiu, nosaltres, a JOC/JOBAC– es troba a l'avantguarda de l'Església per arribar fins als qui estan allunyats»; i que «coneix la importància de la vida fraterna entre els joves, que és testimoniatge de vida evangèlica. El moviment supera les fronteres i crea una fraternitat universal; és el pioner d'una Europa i d'un món de justícia i de pau». L'altra cita és d'Helder Cámara en la presentació d'un llibre dedicat a Cardijn l'any 1970: «Creiem que li plauria, com a homenatge, la nostra voluntat de no detenir-nos en allò que ell va fer, sinó de descobrir i d'emprendre allò que faria si tornava a la terra. Tant a les grans assemblees com en la intimitat li agradava de dir –i tots ho recordem–: Endavant! El treball a fer és una tasca de cíclop, i el temps urgeix».

La nostra evocació d'aquest matí no pot ser, doncs, de cap manera un simple record, sinó que ha de tenir molt present l'autodefinició de Joseph Cardijn: «sóc un home que busca, un home que ja no busca és un home mort». Un moviment que no busqui és mort. Fem-ho. Que la JOC/JOBAC, que ha volgut retrobar el fundador, avanci endavant en aquesta recerca permanent per encarnar en el cor del jovent treballador la presència del fill del fuster de Natzalet.

Gràcies per la vostra atenció.

Barcelona, 31 de gener de 1993.

DOCUMENTS

DRETS DE LA PERSONA EN SITUACIÓ TERMINAL

SOCIETAT CATALANO-BALEAR DE CURES PAL·LIATIVES

Ser tractat com una persona humana fins a la fi de la vida

L'home, pel simple fet d'existir, posseeix una dignitat, donat que es tracta de l'únic ésser que té valor per si mateix i no sols com un mitjà. El respecte, idèntic i recíproc, de la dignitat humana, base de la convivència, no és pas una cosa que hagi estat conferida a la persona des de fora o que li hagi estat atorgada per la societat. És un valor particular i únic que li pertoca pel fet de ser dotada d'intel·ligència i llibertat i, per això mateix, mereix el respecte de tothom. Aquest principi és reconegut per

la Declaració Universal dels Drets Humans, que en el seu article primer estableix: «Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets, i com que estan dotats de raó i de consciència, cal que es comportin fraternalment els uns amb els altres».

Aquesta dignitat humana, que mereix tot el respecte, no minva ni es perd pel fet d'emmalaltir. Per això tots els professionals de la salut han de compartir, juntament amb l'equip assistencial, una autèntica preocupació per salvaguardar, amb el màxim respecte, la dignitat de la persona.

La supremacia reconeguda al pacient exigeix que sigui atès en tots els seus problemes, i que aquesta atenció no resti desplaçada com si es tractés d'una cosa de poca importància. Les necessitats físiques, psicològiques, socials i espirituals de la persona malalta en situació terminal reclamen dels professionals de la salut una atenció de qualitat que sigui el resultat de la competència tècnica i de la sensibilitat humana. Per això és necessari i convenient que l'equip assistencial del pacient en situació terminal tingui un caràcter interdisciplinar.

El professional de la salut ha de facilitar, a la persona amb malaltia terminal, tot allò que contribueixi al seu benestar físic i moral, i cal que promogui la humanització de l'assistència en aquest doble aspecte tècnico-científic i relacional. D'aquesta manera, el malalt mai no serà tractat com un simple mitjà, el destí del qual és l'assoliment d'un fi.

Rebre una atenció personalitzada

Cada persona és irrepetible i única, i respon amb estil propi a les vicissituds de l'existència i a les crisis de la vida. L'ésser humà, dotat de llibertat, es troba condicionat, però, per una sèrie de circumstàncies: origen, edat, biografia personal, nivell socio-cultural, creences, etc. És en el pla dels sentiments on l'home s'enfronta a la malaltia i al problema de la mort. En aquests moments es manifesten d'una altra manera els trets de la seva personalitat, que potser romanien emmascarats en altres situacions.

Tot ésser humà reacciona amb una mena de temor davant la incapacitat, la disminució de potencialitats, la dependència (de vegades humil·liant), la soledat, la incertesa del quan i el com de la mort.

L'equip que té cura del malalt terminal ha d'estar atent als signes vocals o palesos amb què el malalt manifesta els seus temors, a fi de proporcionar-li el consol o la companyia, amb la paraula animosa, sense frivolitats, o també amb el silenci respectuós, sempre amatent a qui en un moment determinat té ganes de trobar una presència amiga que li possibiliti una comunicació a un cert nivell de profunditat.

Els membres de l'equip assistencial han de saber distingir els meca-

nismes de defensa que el pacient posa en joc per a negar la realitat o per a no enfrontar-s'hi.

Quan la malaltia s'instaura en l'individu, fent-se crònica, i l'estat del pacient s'agreuja, l'esperança de guarició va deixant pas a una altra esperança: la de poder allargar la vida; això, si aquesta vida pot ser viscuda amb un cert grau de qualitat humana. Quan arriba el moment en què el malalt intueix o sap que se li acosta la fi, manté l'esperança de poder suportar-ho amb dignitat, desitja mantenir la consciència del seu jo, no vol perdre l'ús de la raó, no vol provocar repulsió en els altres, desitja que els seus no sofreixin i que després no els manqui res.

El pacient té dret a ser tractat en la seva singularitat personal i a no ser reduït a una xifra estadística. A ser ajudat a potenciar, sense enganyar-lo, les seves esperances i sobretot a tenir la seguretat que no serà abandonat, i que serà atès en els seus aspectes físics, psicològics, socials i espirituals fins on arribin les possibilitats de l'hospital o dels serveis d'atenció primària. L'equip assistencial haurà d'acceptar que el pacient pugui manifestar o amagar les seves pors, i haurà d'ajudar-lo a superar i a acceptar, segons la seva capacitat i maduresa, la realitat tal com és.

Participar en les decisions que afecten les atencions que li han de ser aplicades

En aquest dret es defensa l'autonomia del pacient com a persona, que, pel fet de ser-ho, té dret a la llibertat i a no ser coaccionat per cap motiu. Pot ser presentat en el seu vessant positiu o en el negatiu. El primer, que és el que afirmem en l'enunciat, suposa una maduresa més gran en el pacient i en l'equip assistencial. D'ací prové bàsicament el dret a una informació correcta i feta de manera que pugui ser entesa pel pacient.

El vessant que podríem anomenar negatiu és el dret del pacient a refusar un determinat tractament. Cal insistir que no equival al dret d'atemptar contra la seva pròpia vida amb la col·laboració del metge o de les infermeres, ni a una arbitrarietat subjectiva, ni a convertir els metges en automats a les ordres dels pacients. El dret del pacient es refereix a refusar el tractament quan una determinada terapèutica o intervenció pot reduir la seva qualitat de vida a un grau incompatible amb la seva dignitat o resultar-li excessivament oneros.

Aquest dret inclou una informació suficient i veraç i un consentiment lúcid del pacient o dels seus tutors legals, quan s'escaigui, i això ho empara la *Ley General de Sanidad* de 1986 quan afirma el dret a refusar el tractament, tret de quan aquesta negativa causa un mal social, i reconeix el dret a escollir entre les diferents accions terapèutiques que li siguin

proposades (cf art. 9 i 6). A Catalunya, aquestes idees queden recollides en els «Drets del Malalt, Usuari de l'Hospital» (cf art. 10 i 14), que tenen el suport legal en les corresponents ordres d'acreditació del 25 d'abril de 1983 i del 10 de juliol de 1991.

Malgrat les seves limitacions, el malalt en situació terminal encara té capacitat de créixer en plenitud de ser. Si el pacient té capacitat d'auto-govern, cal respectar tant com es pugui el seu desig pel que fa a visites, confort, atenció psicològica i espiritual.

És important que els plans de cures siguin discutits amb el pacient i, si això no és possible, amb la família, mirant de respectar al màxim costums, hàbits i desigs que configuren la seva identitat, sempre que no perjudiquin tercers.

Els «Drets del malalt, Usuari de l'hospital» de la Generalitat de Catalunya exposa així aquest aspecte: «La informació haurà d'aportar al malalt els elements de judici suficients per tal que pugui participar activament i responsable en les decisions que l'afectin. El malalt ha de sentir-se part integrant del seu propi procés» (7.2). «Així mateix, el malalt serà previngut i informat, i haurà de donar el seu consentiment abans de procedir a certes exploracions que per les seves característiques poden afectar la intimitat, la sensibilitat o el pudor individual» (7.2b).

Que li siguin aplicats els remeis necessaris per a combatre el dolor

El professional de la salut s'ha d'esforçar sempre per calmar el sofriment del malalt a mesura que aquest ho necessiti.

El dolor és un fenomen dual: per una banda hi ha la percepció de la sensació, i per l'altra la reacció emocional desvetllada en el pacient. Cal parar atenció als factors no farmacològics que modulen el llindar del dolor. L'estratègia més adequada per al tractament del dolor és aquella que contempla un enfocament integral del malalt en tots els aspectes: físic, psíquic, social i espiritual.

El tractament farmacològic del dolor s'ajustarà individualment en funció de les seves causes, intensitat i durada, amb avaluacions periòdiques, de manera que el malalt frueixi d'un grau de benestar com més gran millor.

En el malalt terminal amb dolor crònic greu, el risc potencial d'addicció als opiacis és irrellevant en la selecció d'una terapèutica analgèsica.

El professional de la salut evitarà, sempre que sigui possible, que la terapèutica analgèsica provoqui innecessàriament la pèrdua de consciència del malalt.

Rebre resposta adequada i honesta a les seves preguntes i rebre tota la informació que pugui assumir i integrar

Quan considerem els aspectes relacionats amb la informació i comunicació en la situació que contemplem, que és la d'un pacient malalt en situació terminal, ens adonem que es tracta d'un tema difícil en la pràctica.

En aquesta situació, la informació es veu dificultada, d'una part pel fet d'haver d'informar d'una mala notícia, bàsicament de la *mort*, i d'altra part per la complexitat dels elements que integren la situació (pacient, família i equip assistencial).

Cal remarcar que morir és un fet personal i íntim, que pertany al malalt, com hi pertany la seva vida. Estar malalt no és un problema separable de la seva persona, de la seva biografia i del seu entorn. És tot el malalt qui necessita ajut i reclama una relació interpersonal individualitzada a algú científicament format, no cal dir-ho, però que també es faci càrrec de la seva problemàtica global.

L'equip assistencial serà adequat si és capaç d'afrontar la situació i està disposat a prestar l'ajuda oportuna. Quan un malalt es troba angositat, té por, es planteja un munt d'interrogants i també té ganes de comunicar-los.

Quan intentem d'abordar l'atenció als malalts terminals ens adonem que els problemes que apareixen ultrapassen, moltes vegades, la mateixa malaltia. De fet se'n veuen afectades totes les persones del seu entorn, la família i l'equip assistencial.

L'equip potser viurà una sensació de fracàs, d'impotència, de desconeixement. Massa sovint s'opta per tenir informada la família, però es nega la informació al subjecte del dret, que és el pacient. Una certa conspiració del silenci embolcalla el pacient en els moments més difícils i decisius. El pacient pot acceptar la situació o, al contrari, rebel·lar-s'hi o mostrar ressentiment o agressivitat.

L'equip assistencial ha de reflexionar, entre altres, sobre els punts següents:

- relació amb el pacient: adulta o infantilitzadora;
- respecte al dret del pacient a ser informat. La mentida no pot ser admesa;
- grau de comunicació i actitud d'escolta i de respecte;
- qualitat de la informació: gradual, assequible, continuada, veritable;
- grau de pau i serenor personal per a la comunicació, de manera que no s'incrementin les tensions i l'angoixa del pacient.

Com fer-hi participar adequadament la família, si així convé al pacient? Cal evitar l'error de pensar que la informació té un caràcter pun-

tual. En realitat és tot un procés que inclou el suport del malalt a través dels possibles canvis de la malaltia i del tractament.

Mantenir la seva jerarquia de valors i no ser discriminat pel fet que les seves decisions puguin no coincidir amb les que haurien pres els qui l'atenen.

Íntimament unida al concepte de dignitat hi ha la consciència del jo i dels valors que han donat sentit a la pròpia existència. La persona com a agent moral té una consciència que és el punt de referència últim de les decisions sobre valors morals. Ningú no pot substituir aquesta decisió de consciència en la persona adulta i conscient, i ningú no té el dret de coacció, manifesta o encoberta.

Si la dimensió tècnica, el diagnòstic i el pronòstic pertanyen a l'àmbit mèdic, la percepció del que és bo o dolent per a cadascú, i en última instància la qualitat de vida, són atribut del pacient. Aquest ha d'escoltar les explicacions que li ofereixen. El metge i l'equip assistencial han d'assegurar-se un suficient grau de comprensió. Però és només el pacient el qui pot decidir si gosa donar sentit a la seva existència amb una determinada qualitat de vida, o si gosa fer front, amb les ajudes que li ofereixen, a les càrregues que suposa una determinada terapèutica.

Cal tenir ben present que, si ningú no té dret a imposar el seu criteri sobre la vida d'altri en contra de la seva voluntat, tampoc no té dret a discriminar un pacient per haver triat una opció terapèutica que no és del grat del metge o de l'equip assistencial.

Tanmateix, el professional de la salut té dret a l'objecció de consciència quan l'actitud o la decisió del malalt és contrària als seus principis ètics. En aquest cas, remetrà el pacient a un altre company o a una altra institució, previ acord entre les parts i mantenint sempre el màxim respecte envers la persona del pacient.

Mantenir i expressar la seva fe

Des de la llibertat religiosa i de consciència, i amb la voluntat d'oferir a cada persona malalta una atenció integral, cal atendre les necessitats espirituals. Percebre i fer-se càrrec d'aquestes necessitats facilita la comprensió de la persona i l'ajuda a poder trobar la serenitat i la pau que li ofereixen les conviccions filosòfiques i les creences que donen sentit a la seva vida.

El centres sanitaris hauran de disposar de mitjans adequats, tant humans com materials, per a donar resposta a les necessitats espirituals. Els serveis pastorals, integrats dins l'hospital i en col·laboració amb els altres professionals, poden ajudar a acompanyar les persones malaltes en moments crítics en què necessiten suport.

Aquesta atenció, que sempre és important, pot ajudar, especialment els malalts en situació terminal, a fer balanç de la seva vida i a retrobar, sovint, aquella pau interior que els permetrà d'assumir allò que estan vivint.

La delicadesa i el respecte envers unes creences o conviccions filosòfiques afavoreixen la relació dels diversos professionals amb el malalt i faciliten la confiança. Sobretot en l'etapa final de la vida, el malalt necessita aquella comprensió que allibera i permet de mirar la vida amb confiança i esperança.

El malalt necessita guarir les ferides que arrossega de la seva història personal, trobar sentit a la vida en situació de sofriment, reconciliar-se, sentir-se acceptat i acceptar-se, assumir les pèrdues que ha anat vivint tot el llarg de la seva vida.

L'equip assistencial ha de conèixer les creences religioses i ètiques del pacient que puguin influir sobre les decisions de l'assistència mèdica. És molt important de saber com percep el pacient la vida i la mort. Les persones que estan en pau amb elles mateixes i accepten la mort tenen més probabilitats d'expressar les seves veritables preferències.

Quan sigui possible, el professional de la salut ha d'aconseguir que aquestes preferències siguin tractades pel pacient amb els membres de la seva família. Això ajuda la família a sentir-se còmoda amb aquestes decisions. Després que el pacient ha mort, la família continua i ha de ser capaç de viure assumint les circumstàncies que han envoltat el traspàs del seu ésser estimat.

Ser tractat per professionals competents, capacitats per a la comunicació i que puguin ajudar-lo a afrontar la mort

L'equip assistencial del malalt terminal cal que tingui, primer de tot, sensibilitat humana. Capacitat de sentir, d'escoltar i parlar del problema sense por a comentar les situacions límit, amb gran càrrega afectiva. Les seves actituds no poden ser rígides, inflexibles, autoritàries. El personal ha de ser seleccionat i ha de rebre formació i capacitació continuada. Les reunions de grup, la discussió de casos, el control psicològic, la planificació de l'assistència i una bona organització en són els elements essencials.

No pot ser preterida la situació personal dels membres de l'equip assistencial. La càrrega emocional que comporta el seguiment dels pacients terminals repercuteix en la vida privada dels membres de l'equip. Aquests necessiten també atenció, i descuidar-ho fóra un greu error.

La qualitat de vida d'un hospital depèn de les relacions entre els pacients i els professionals de la salut, i les d'aquests entre ells. Com en tota relació humana, hi ha moments difícils i crítics per a algun membre o per a tot l'equip. La relació d'equip inclou un element de teràpia de grup, sempre que sigui necessària. De vegades passa que els mateixos membres de l'equip, tots o alguns d'ells, ocasionalment queden bloquejats pels seus propis sentiments o problemes, la qual cosa dificulta la relació amb el pacient en un moment donat.

Ajudar el pacient a afrontar la mort suposa també la capacitat d'afrontar la mort pròpia i les pròpies limitacions o passivitats en el llenguatge teillardà.

D'aquesta manera, progressivament, es va adquirint la maduresa i la serenor que exigeix la comunicació verbal i no verbal amb el pacient terminal. La comunicació verbal suposa delicadesa per tal de no donar mai una mala notícia de manera brutal; demana un llenguatge intel·ligible, comprensible per al malalt; i ha d'oferir ajuda per a solucionar alguns problemes que preocupen el malalt o per facilitar l'adaptació a la pèrdua. La comunicació ha de tenir el caràcter d'oberta: significa que ha d'evitar frases contundents i tancades. Això permet de parlar de la situació sense que impliqui una condemna irrefutable.

Els components de la comunicació no verbal es basen en:

- *espai*: el lloc on es manté la comunicació ha de ser adequat: un lloc tranquil i còmode;
- *escolta*: actitud d'interès; no fer el distret o anar amb presses;
- *afecte*: compartir emocions;
- *aproximació*: asseure's al costat. Mirar als ulls. Contacte físic com a forma no verbal, fonamentalment per a comunicar seguretat i benestar al pacient.

La mort és per a tothom, però no tothom se situa igualment al seu davant. No hi ha dues persones que morin de la mateixa manera.

Una situació límit permet una presa de consciència que replanteja el sentit de la vida. Per exemple, quan una malaltia perllongada canvia el nostre ritme vital ens fa sentir disminuïts; llavors ens adonem que la finitud no és només una idea i que la nostra vida pot trobar-se ben a prop de la mort.

Els sentiments de depressió, angoixa, por, aïllament, frustració, abandonament, inutilitat..., acompanyen sempre d'alguna manera el malalt amb un diagnòstic fatal.

Permetre que el malalt expressi els sentiments que l'opremeixen i l'amenacen és ajudar-lo a acceptar la seva situació real i acompanyar-lo en el moment decisiu.

Permetre-li d'expressar el seu dolor li farà més fàcil l'acceptació final del moment en què perdrà totes les coses i les persones estimades.

Els sentiments negatius s'agreugen amb l'aïllament i la incomunicació; si ajudem el malalt a expressar aquests sentiments en un clima respectuós, segur que li proporcionarem alleujament.

Rebre el consol de la família i dels amics que ell vulgui que l'acompanyin al llarg del procés de la seva malaltia

Evidentment, la mort té una dimensió individual, personal. Ens morim sols i cadascú mor la seva pròpia mort. Però aquest enfrontament individual amb la mort no s'ha de confondre amb l'aïllament. El malalt terminal pot exigir legítimament que no el molestin; «però ningú no vol morir refusat pels altres». Cal evitar els sorolls, les rialles, la cridòria..., però no és recomanable un aïllament sistemàtic.

El fet de trobar-se enmig dels seus, mantenint una comunicació més gran entre ells i intensificant la freqüència en la informació a la família, per part de l'equip assistencial, sobre la situació i els símptomes del malalt, dóna a la mort un caire més «normal».

Alhora cal reforçar al màxim la qualitat humana de la relació entre l'equip assistencial i el pacient. L'íntima i inevitable soledat... del qui mor pot ser més suportable gràcies a l'escalf humà dels qui l'assisteixen.

Quan proporcionem una ajuda humana, psicològica i religiosa –per al creient–, la trobada amb la veritat de la mort resulta altament positiva.

Malalt i família han de ser considerats com una unitat que ha de ser atesa per l'equip assistencial. Família i malalt, en condicions ideals, han d'ajudar-se mútuament. L'equip assistencial ha d'ajudar els familiars i amics a mantenir una postura oberta i confiada. La intranquil·litat de la família augmenta les possibilitats que la intranquil·litat passi també al malalt.

Perquè el pacient pugui rebre ajut i consol, és convenient que l'equip assistencial:

- mostri a ambdós, malalt i família, disponibilitat (asseure's en un indret tranquil i sense presses) per a parlar amb naturalitat i sense dramatitzar, sempre que ho demanin;

- aclareixi dubtes sobre l'evolució i el tractament; sobre els sentiments de por, incertesa, depressió, ansietat o soledat;

- prengui les decisions terapèutiques amb el malalt i la família, quan sigui possible;

– reculli a temps la demanda de suport espiritual per part del malalt o de la família;

– tingui en compte la família en el seu medi i objectivi els recursos espirituals i emocionals del pacient i de la família per a donar suport al malalt;

– faciliti les relacions del malalt amb familiars i amics, oferint-los suggeriments sobre com comunicar-se i «estar» amb el malalt.

– expliqui a la família la importància de la seva presència al costat del malalt i l'orienti en la tasca d'assistir-lo. Potenciï al màxim el paper terapèutic familiar.

Els familiars solen sentir-se millor si poden fer alguna cosa; el nostre objectiu serà integrar-los com més millor en el procés, per tal que el malalt arribi a la fi de la vida acompanyat en tots els sentits.

Morir en pau i amb dignitat

En el moment més humà de la seva vida, que és paradoxalment el de la seva mort, la persona té necessitat d'afecte i companyia, i se li ha de reconèixer el dret a morir amb dignitat, entès com a refús de tota continuació forçada i excepcional de l'existència. Una assistència «inútil», obstinada, pot arribar fins i tot a ser inhumana i cruel quan, contra la voluntat de l'interessat o dels seus familiars, es realitzen sobre el moribund proves de caràcter experimental.

El pacient ha de morir en un ambient familiar, si és possible; si no, la mort ha de tenir lloc en un ambient com més semblant millor al de casa.

Tothom té dret a viure la seva pròpia mort. És la darrera oportunitat de poder exercir la seva llibertat. Aquesta llibertat ha de ser respectada per part de l'equip assistencial, els familiars i el mateix hospital.

L'acte de morir resulta més digne quan el malalt viu la mort amb lucidesa, sense angoixes reprimides, sinó vençudes mitjançant el diàleg i la comunicació sincera que li aporten pau, reconciliació i harmonia interna.

* * *

Després de la mort, el cadàver ha de ser tractat amb respecte. La família ha de ser informada correctament de les circumstàncies que han menat al desenllaç i ha de rebre ajut administratiu, psicològic i espiritual, per a poder afrontar amb serenitat l'etapa immediata després de la mort.

En els casos d'autòpsia, donació d'òrgans i també quan sigui donat a la investigació, el cadàver haurà de ser tractat amb respecte.

La fase terminal és per a la família un moment particularment difícil en el qual es posen en qüestió els mecanismes defensius que havia elaborat.

La família té dret a ser present als darrers moments del moribund i a tenir temps abans de separar-se'n per tal de poder evitar sentiments negatius que dificultarien l'elaboració del dol (per exemple, ansietat o ressentiment per no haver pogut veure'l o tocar-lo).

La família té dret a veure's assistida en els aspectes administratius (per exemple, trasllats) de tal manera que en aquests moments difícils no se li afegeixi encara més ansietat derivada de la desorientació.

Un cop esdevingut el desenllaç, la família, té dret a una justa informació per part de l'equip assistencial, sobre la situació anterior a la mort.

La família té dret que la despulla estigui en un lloc digne abans de la seva inhumació.

La família, després de la mort, té dret a veure's assistida en l'elaboració del dol i a poder expressar els seus propis sentiments a fi de poder acceptar la pèrdua real.

La gravetat de la pena es relaciona amb la intensitat d'interacció que es tenia amb el qui ara ha mort i amb el paper vital que aquest representava; això fa que de vegades hàgim d'assistir a descompensacions brutals d'alguns membres de la família.

Els sentiments dels familiars solen moure's en aquestes direccions: buidor, inutilitat, desesperació, ansietat, insomni, tensió, cansament, irritabletat, preocupació...

La família s'ha de sentir recolzada per a poder expressar els seus propis sentiments, intensos i confusos, que poden anar carregats de remordiments per les imperfeccions de la relació personal amb el qui ha mort (incomprensió, malentesos...).

Els efectes de l'angúnia comencen a moderar la seva intensitat durant les primeres sis setmanes després del traspàs, i la majoria dels parents es recuperen uns quants mesos després; però n'hi ha alguns que manifesten formes de dolor atípic que poden incapacitar-los greument davant les exigències socials; per això cal que siguin assistits i ajudats a formar noves relacions i a adaptar-se a la seva nova situació que de vegades demana un canvi radical en les rutines quotidianes.

AMB MOTIU DELS VINT-I-CINC ANYS

DIVUIT PROFESSORS DE LA FACULTAT DE TEOLOGIA

Una de les missions de tota Facultat de Teologia és el diàleg amb les cultures del país on es troba arrelada. La teologia, per descomptat, no ha d'eludir el rigor científic ni el nivell acadèmic seriós. Però tampoc no es pot accontentar amb això, atès que el material de la seva reflexió es troba en la vida de l'Església i de la comunitat civil, vida que ha de ser llegida i discernida a la llum de la fe. L'Església de Catalunya es troba ubicada en una societat de frontera cultural amb Europa i, en general, oberta, secular i pluralista. Com a professors de la Facultat de Teologia de Catalunya, volem que també ella resti oberta, i ens sentim empesos a preguntar-nos i a reflexionar sobre els temes que afecten avui especialment l'Església i la societat catalanes. Afrontem aquestes qüestions com un repte, i alhora conscients d'exercir la nostra corresponsabilitat com a membres del Poble de Déu. Volem deixar clar que la nostra aportació és feta des de dins, perquè estímem l'Església i estímem Catalunya.

Els problemes que nequiten a la societat i l'Església catalanes són molts i molt complexos; no els podem pas abordar tots, però tampoc no podem deixar de dir una paraula sobre alguns dels més candents que afecten més de prop la teologia. No tenim cap pretensió de magisteri paral·lel, sinó que creiem que hem de fer una contribució a l'opinió pública de l'Església i a l'opinió pública *en* l'Església, així com també adreçar-nos a l'opinió pública de la societat.

Cal reflexionar sobre l'Església

La convocatòria del concili català ens convida a reflexionar sobre què volem dir quan parlem d'Església. Ens preocupa que tant dins com fora de l'Església es doni sovint una identificació entre els termes «Església» i «jerarquia». L'Església, però, és tot el poble creient, que inclou la jerarquia, com demostra ben palesament l'estructura de la constitució conciliar sobre l'Església. En aquest sentit, no es pot segrestar la corresponsabilitat reservant-la a la jerarquia, ni es pot ignorar el principi de subsidiarietat. Pensem que, a fi de recuperar per a la nostra societat el concepte original d'Església, s'ha de reflexionar sobre els temes següents:

què significa avui el seguiment de Jesús, què signifiquen la comunió dels sants i la realitat del cos místic, el concepte d'autoritat, el grau de participació del presbiteri i del consell pastoral en la direcció d'una diòcesi, parròquia o comunitat, els criteris de discerniment i elecció dels candidats al ministeri ordenat, amb participació real de la comunitat, les formes de fer viable i efectiva la col·legialitat episcopal, la manera de fer activa l'opció preferencial pels pobres en l'àmbit de la reflexió teològica.

Algunes qüestions d'actualitat

A tall d'exemple, voldríem encetar també la reflexió sobre unes qüestions que han estat especialment actuals i que demanen un diàleg aprofundit dins la mateixa Església catalana: el paper de la dona en l'Església, la celebració del sagrament de la Penitència, el Nou Catecisme, la xenofòbia, la marginació i el nacionalisme.

Paper de la dona en l'Església. Pensem que, malgrat el seu paper rellevant en les tasques fonamentals de l'Església (catequesi, caritat, litúrgia, etc.), la dona està marginada en el govern i la direcció de l'Església. En aquest sentit, volem remarcar que no hi ha cap raó teològica suficientment sòlida que impedeixi que la dona pugui accedir al ministeri ordenat. Els arguments sobre la masculinitat de Jesús i dels dotze no tenen cap valor provatori. Som conscients que, certament, la història compartida, en aquest cas amb les Esglésies germanes de l'Ortodòxia, pesa. Però no pot oblidar-se que la Tradició és, en els Pares de l'Església, una realitat viva, ja que l'Esperit «que porta a la plenitud totes les coses» continua encarnant-se en la història per mitjà dels creients. Si estem atents als signes dels temps, ens adonem que *tota mena de discriminació* és contrària l'Evangelí (cf Ga 3,28).

Celebració del sagrament de la Penitència. La «reorientació» de la celebració del sagrament de la Penitència envers la confessió individual i auricular palesa, un cop més, un fet preocupant: una gran part dels creients se senten colpits per una manca de connexió entre l'entorn i la celebració de la fe; la troben desfasada en la simbologia, en el llenguatge, per la manca d'adaptació segons la comunitat i l'ambient cultural. D'altra banda, s'ha de tenir molt en compte que la forma d'aquest sagrament ha experimentat moltes fluctuacions al llarg de la història. Aquests darrers anys han estat marcats per un esforç considerable de revisió dels arguments teològics i per bastir la celebració comunitària, que troba la seva expressió plena en l'absolució col·lectiva com la forma usual i més adient per a moltes de les nostres comunitats. No és bo interrompre un procés de recerca que per ell mateix és llarg. I, a més a més, la tradició

dóna prou marge perquè hi tingui cabuda. Hi ha el perill que una gran part dels creients es vegi privada de l'experiència de la pròpia pecaminositat i del perdó de Déu, un perdó gratuït i incondicionat que brolla del seu immens Amor.

El Nou Catecisme. El Nou Catecisme i tot el que ha envoltat la seva elaboració i presentació és una mostra més de la manca de pensament crític i d'un sa pluralisme que no qüestiona pas la unitat dins l'Església. Per altra banda, queda prou clar que amb traduccions i prou no s'incultura. De bell antuvi, s'hauria d'haver clarificat més bé què es pretenia amb aquest Catecisme. Després, treure-li tota pretensió, perquè, atesos el seu tarannà i el seu contingut, poc actualitzats i poc bíblics, inevitablement passarà a curiositat històrica com els anteriors. Aquest Catecisme ha barrejat el que haurien de ser dos llenguatges diferents: un llenguatge propi de la professió de la fe, que comprèn molt pocs punts, com l'Amor de Déu i l'esperança i la fe formulada en el «Credo» apostòlic, i un llenguatge de recerca, d'opinió, sempre provisional i molt humil. Em aquest sentit, pensem que hauria d'haver reflectit la «jerarquia de veritats» (cf. «Unitatis redintegratio», 11) i no presentar com a cert allò que és opinable. Lamentem que el Catecisme no hagi bandejat definitivament la legitimació moral de la pena de mort. Sobretot creiem que s'hauria de fer una revisió crítica i actualitzadora de la part del Catecisme dedicada a l'exposició dels «deu manaments». Per altra banda, la utilització que es fa en el Catecisme dels textos bíblics resulta preocupant pel desconeixement que palesa dels resultats de la investigació bíblica, també dins el camp catòlic. No s'entén, per exemple, que avui es presentin determinats episodis o personatges bíblics com a «històrics» i que no es parli acuradament del significat dels àngels i dels dimonis en la Bíblia i en la Tradició.

La xenofòbia. El creixement del racisme xenòfob entre nosaltres ens estimula a aprofundir el diàleg interreligiós per a poder contribuir millor a donar fonaments seriosos a la convivència pacífica. Creiem que comporta un compromís ineludible de dialogar amb els germans d'altres religions, i d'una manera particular amb els qui comparteixen la nostra fe en Jesucrist, Fill de Déu, Senyor i Salvador. L'ecumenisme és encara una tasca pendent a nivell d'Església, i les Esglésies locals són cridades a actuar en aquest camp. Dins d'aquest marc, lamentem l'estretor de miras en la projecció del que fou durant els Jocs Olímpics el Centre Abraham, en el qual aquesta doble finalitat podia haver trobat, i pot trobar encara, un àmbit adient.

La marginació. La crisi de l'«estat del benestar» ha comportat una perpetuació, i fins i tot un creixement, de les bosses de pobresa a casa nostra. Una part important de la nostra societat es veu abocada a la marginació –i algunes persones, de manera que sembla definitiva. Aquest fet

escandalós i en contradicció amb l'ideal cristià de la solidaritat ens interpel·la, i qüestiona el nostre seguiment de Jesús, que «es féu pobre per tal d'enriquir-nos amb la seva pobresa» (2Co 8,9). No podem oblidar que no és possible un llenguatge sobre Déu i una sincera conversió a ell sense la mediació preferencial dels marginats, exclosos i víctimes d'una societat en profunda crisi, però alhora satisfeta d'ella mateix i blindada per la cultura ambiental.

El nacionalisme. Els fets de Centreuropa ens interpel·len també en un altre aspecte: el nacionalisme. Catalunya, nació sense Estat, vol retrobar el seu redreçament total per un camí pacífic i respectuós, però alhora exigent amb els seus drets inalienables com a poble. Al cap de més de cent anys de «La Tradició catalana» de Torras i Bages, cal fer a aquest tema noves aportacions, seguint la reflexió iniciada en la pastoral col·lectiva dels nostres bisbes titulada «Arrels cristianes de Catalunya».

Una proposta

Fem, per acabar, una proposta. La Facultat de Teologia de Catalunya no vol ser un *ghetto*, sinó brindar a tothom les màximes oportunitats per al coneixement teològic. La Facultat té el dret i l'obligació d'oferir sense exclusions la seva tasca docent, la qual cosa inclou una possibilitat d'horari vespertí per a poder fer la carrera de teologia, car la Facultat no pot estar sotmesa a altres interessos que els de la seva funció pròpia: brindar la reflexió i l'estudi teològic. Les facultats de les universitats civils ofereixen aquesta possibilitat vespertina, que ha facilitat l'accés a la cultura universitària per part del món obrer, possibilitat que li és negada quan es posen traves a l'horari vespertí.

Totes aquestes reflexions, les posem també en mans del Congrés de Teologia que se celebrarà amb motiu dels vint-i-cinc anys de la Facultat, bo convidant-lo a treballar-les i poder fer, així, una aportació més àmplia i profunda.

Barcelona, 12 de març de 1993

ESGLÉSIA EN MARXA

CONCILI PROVINCIAL TARRACONENSE

JORDI FIGUERAS

El primer diumenge d'Advent d'enguany es féu a totes les esglésies de la Tarraconense l'anunci d'un concili provincial, després de 230 anys sense haver-se'n celebrat cap.

La celebració de concilis provincials ha estat una tradició de les esglésies de la Tarraconense a partir del segle VI. Se n'han succeït, amb més o menys regularitat, fins al segle XVIII. Després de diverses temptatives dels arquebisbes Costa i Borràs, el segle passat, i Vidal i Barraquer i Arriba y Castro, aquest segle, ara es vol reprendre en ferm a les acaballes del segon mil.leni.

Quina és la situació actual d'aquesta iniciativa?

L'arquebisbe Ramon Torrella n'expressà el desig a la trobada de preveres de Poblet, el 4 de maig de l'any passat, amb motiu de la celebració

dels nou-cents anys de la restauració de la seu tarragonina. Després es constituí una comissió preparatòria que tira endavant el projecte.

Alguns aclariments

Primer de tot cal saber què és un concili provincial i distingir-lo dels concilis ecumènics i els nacionals.

El díptic que es repartí a les esglésies de la Tarraconense el primer diumenge d'advent defineix el concili com «una reunió de pastors per a solucionar i decidir». Tal com diu el Codi de Dret Canònic al cànon 445, un concili té cura de vetllar per les necessitats del poble de Déu del seu territori i per l'increment de la fe, la coordinació de l'activitat pastoral, la regulació dels costums i l'observança, l'establiment o la protecció de la disciplina eclesiàstica. Concili provincial és el que correspon a la província eclesiàstica; en el nostre cas, però, als nostres vuit bisbats, inclòs també Barcelona.

En una primera fase es vol intercanviar punts de vista i alhora difondre aclariments d'ordre estructural. Per exemple: un concili provincial no és una alternativa a la conferència episcopal; sinó que es tracta de dues coses diferents. No cal dir, a més, que, des de Tarragona, es defensa el concepte de província eclesiàstica *tarraconense*, enfront del que l'oportunisme dels mitjans de comunicació ha fet amb la conferència episcopal *catalana*, ja que s'han de tenir presents també els àmbits geogràfics inclosos en la província tarraconense i que queden fora del territori que en la jurisdicció civil correspon a Catalunya: són els de la franja de Ponent, una part de la província de Castelló i el Principat d'Andorra (i a la inversa: la Catalunya Nord no pertany a la tarraconense i Barcelona, estrictament, tampoc).

Cal aprofundir sobre el sentit genuí de la província eclesiàstica i recupear de la tradició els seus elements constitutius i la seva representativitat.

Cal saber que les decisions d'un concili provincial són vinculants per a totes les diòcesis, cosa que no passa amb les decisions de les conferències episcopals.

Aquest concili s'anuncia després de dos-cents trenta anys de la celebració del darrer. Això li dóna un aire d'extraordinari, quan els concilis provincials haurien de formar part de la pastoral ordinària de l'Església. (També s'ha parlat de la conveniència de la celebració periòdica relativament sovintejada de concilis ecumènics).

Les assemblees i els sínodes diocesans que hi ha hagut a les nostres esglésies han de ser experiències preparatòries i han de constituir ajudes consistents per al concili provincial.

Els participants als concilis provincials han anat variant. Mossèn Josep Raventós en va presentar una visió històrica que val la pena tenir present (vegeu «Quaderns de Pastoral», 129-130, 1992, p. 91-92). Avui, tot el poble de Déu s'hi ha de sentir representat a través dels consells parroquials, arxiprestals i diocesans, i els preveres, a més, pel consell del presbiteri. Es tracta, naturalment, d'un vot «consultiu»; però en el context de la comunió eclesial repercuteix en la consciència i, per això, esdevé legítimament vàlid.

Dificultats

Com qualsevol iniciativa, el nostre concili provincial té una sèrie de dificultats a l'hora de fer-lo pràctic. En dono només unes pinzellades.

Els dos-cents trenta anys que ens separen del darrer concili de la Tarraconense no han passat en va: s'ha produït la industrialització, l'explosió demogràfica i tants canvis de tot ordre que per força obliguen a un plantejament nou.

Cada bisbat té la seva història, el seu tarannà, la seva configuració. Així, enguany celebrem els quatre-cents anys de la constitució del de Solsona. L'any 1964 Barcelona va esdevenir arquebisbat depenent directament de la Santa Seu, i per tant, no pertany a la província tarraconense i és només «ad casum» (per a aquest cas) que participa al concili.

I no podem desconèixer les dificultats del moment actual —d'ordre, si voleu, sociològic o psicològic—: el desencís, especialment entre el clergat, que es tradueix en un cansament de vegades ben visible. Ni dificultats tan humanes com els personalismes, que dificulten el diàleg...

Finalitats

Aquest concili, naturalment, no ho pot resoldre tot. D'altra banda, un concili no té la seva finalitat en ell mateix. I la nostra finalitat, com a Església, no és fer concilis, sinó evangelitzar. Evangelitzar ha de ser també la finalitat d'aquest concili. És a dir:

- renovar i mobilitzar totes les energies i tota la capacitat d'acció de les nostres diòcesis a la llum de l'Evangeli;
- per a aconseguir que tots els cristians, personalment i comunitàriament, s'animin a seguir Jesús i es comprometin a construir l'Església i a ser testimonis compromesos al servei del nostre poble;
- per a fer arribar l'anunci de la bona Nova fidelment i de manera entenedora als homes i les dones del nostre temps;

– per a potenciar la coordinació de l'activitat pastoral de les diòcesis catalanes i la comunió de tots els seus membres.

Els primers passos

S'espera un qüestionari perquè els diferents grups aportin suggeriments de temes sobre els quals hauria de reflexionar el concili: les parròquies, els moviments, les instàncies arxiprestals i diocesanes, les comunitats de religiosos, la Facultat de Teologia... S'admetran també respostes personals o de grups, però no respostes anònimes. Hi haurà dos tipus de resposta: oberta (aportació de temes que es creguin convenients) o tancada (valorar tema per tema aquells que inclogui una llista).

El qüestionari el presentarà l'arquebisbe de Tarragona. En aquesta primera fase no hi haurà discussió dels temes, sinó simple proposta.

Mentre s'espera el qüestionari, poden fer-se ja sessions d'estudi: de fet, el díptic distribuït pot ajudar-hi. I ja hi ha iniciatives en marxa: l'homilia del senyor arquebisbe de Tarragona, a la concelebració de la festa de la Mare de Déu de Montserrat, el fòrum «Home i Evangeli», o les trobades de cristians per arxiprestats a l'arquebisbat de Tarragona.

* * *

Segons el díptic de presentació, «per tal de respondre als reptes de la nostra societat els qui hem decidit seguir Jesucrist en l'Església al servei dels germans per un món millor som cridats a viure un temps especial de gràcia»: tot un repte. És tan important el que veiem clar, és tan seriós l'objectiu que ens proposem, que fa por que entre preparacions, anuncis, comissions i objectius, ens costi fer realitat la finalitat que ens proposa el concili: l'evangelització i la renovació.

El concili pot ser, doncs, una oportunitat perduda? ¿Només es quedarà als arxius (avui als ordinadors) dels nostres muntatges sense arribar al cor de cada home?

El concili és una cosa complexa. El nostre concili està ple d'interrogants. Però, sobretot, tenim a les mans una tasca d'Església, una oportunitat que no podem deixar passar de llarg.

EL FÒRUM «HOME I EVANGELI» DAVANT EL FUTUR CONCILI

JOAQUIM GOMIS

El mes de febrer passat, els dies 27 i 28, se celebrà al col·legi de la Salle-Bonanova, a Barcelona, el novè fòrum Home i Evangeli, amb assistència d'un es mil tres-centes persones.

Un Fòrum per al Concili

El 1985, a la carta que va dirigir al primer fòrum «Home i Evangeli», el cardenal Jubany recordava aquelles en el seu temps famoses paraules de Pius XII, segons les quals «a la vida de l'Església li faltaria quelcom si li manqués l'opinió pública, i la culpa d'això recauria tant sobre els pastors com sobre els fidels». I en una de les seves darreres cartes al Fòrum, la del 1989, deia que aquest «és ja un fet que té carta de ciutadania en la vida del nostre arquebisbat».

Penso que el Fòrum s'ha de veure com això: un fet normal d'expressió d'opinió pública. El Fòrum com un acte normal a la vida de l'Església fou precisament el centre de l'homilia de Josep Hortet en aquella ja llunyana primera trobada del 1985. Per això també era absolutament normal que enguany s'aplegués convocat sota el lema: «Concili català: què hi aportem, què n'esperem». Si el concili ha de ser un fet important a la nostra Església —com correspon a la seva categoria no solament jurídica, sinó sobretot eclesial, teològica— també ha de ser rellevant, important, la implicació i l'aportació de l'opinió pública del poble cristià. D'altra manera —parafraçant les paraules citades del Pius XII— mancaria al concili alguna cosa important, i la culpa en recauria tant sobre els pastors com sobre els fidels.

Crec que això va ser el més valuós de l'edició d'aquest any: el fet que en aquesta etapa preparatòria del concili es reunissin més d'un miler de cristians de totes les diòcesis catalanes —cristians «normals», el públic habitual del Fòrum— per a parlar lliurement del concili, de qüestions bàsiques de la situació actual de la nostra Església i de la nostra societat

que consideraven que convenia que fossin presents en l'etapa de preparació de l'assemblea conciliar. Un exercici responsable d'opinió pública. Probablement, si volem que el nostre concili –aquest primer concili que reprèn una tradició important, però estroncada– tingui èxit cristià, serà necessari que expressions d'opinió pública com aquesta es multipliquin arreu de Catalunya: als consells pastorals i presbiterals, evidentment, però no només en aquests àmbits institucionals (a l'opinió pública no se li poden posar tanques i ningú no en té l'exclusiva).

Al seminari del Fòrum que li va tocar de guiar a un servidor, precisament sobre l'opinió pública dins de l'Església, el fet més important que vàrem constatar va ser la manca de vigor d'expressió de l'opinió pública a l'Església, i concretament a l'Església de Catalunya. Havíem llegit algunes afirmacions d'aquell oblidat document dels temps de Pau VI –un document ben típic del seu pontificat, potser especialment de la primera etapa– escrit per manament del Vaticà II: «Communio et Progressio». I havíem coincidit que cal un treball de tots per acostar-nos força més a allò que el document diu que és necessari, sa, indispensable per a la vida de l'Església: «La llibertat d'expressió a l'Església, lluny de perjudicar la seva coherència i unitat, pot afavorir la concòrdia i la coincidència pel lliure intercanvi de l'opinió pública». Un treball que és d'alguna manera gratuït: l'opinió pública en qualsevol societat –i també a l'Església– no és tant un mitjà per aconseguir això o allò, sinó un acte normal de salut, de vitalitat. Són els règims totalitaris els que entenen l'opinió pública com un mitjà per aconseguir aquesta o aquella meta i la manipulen en aquest sentit. Per això també al Fòrum no es tractava de trobar-se per *influir* en el concili, per a premanipular-lo, –i si algú s'ho pensa que s'exameni ell mateix, no fos que sigui aquesta la seva manera d'entendre l'opinió pública, totalitàriament–; volia ser i va ser un simple i normal i senzill aplegar-se de cristians de totes les diòcesis de Catalunya interessats pel Concili, per fer una cosa tan normal en els humans com és *parlar-ne*. (Com deia no recordo qui: perquè Déu va fer l'home i la dona a la seva semblança, per això els va donar la paraula.)

Esperança en el Concili?

Cristians interessats en el concili. Potser podríem dir: discretament interessats (entre ganes de tenir-hi esperança i por de posar-la en alguna cosa que resulti –altra vegada?– una frustració). L'enquesta feta durant el Fòrum, amb respostes de 682 assistents (un 56%) dona els resultats següents: Davant el Concili anunciat estic molt esperançat/da: 13%; ben esperançat/da: 44%; poc esperançat/da: 35%; gens esperançat/da: 2%;

no m'ho he plantejat: 6%. La meua actitud personal en relació al concili és de ganes de participar-hi: 45%; de participar-hi, si veig que serveix d'alguna cosa: 39%; d'indiferència: 3%; me'n sento lluny: 8%; altres respostes: 5%.

Aquesta esperança general, però matisada, discreta, amb ganes que sí però amb temor que potser no, és el que es va expressar, pel que sé, a la majoria de seminaris o grups de treball que varen constituir l'acte central i bàsic d'aquest Fòrum. L'esperança –aquella virtut petita, però forta, que deia Péguy– té això: per poc ambient propici que trobi, rebrota primaveramentalment (potser ingènuament, diria algú). I posats a parlar del que esperem, ens animem els uns als altres. I probablement anem més enllà del que inicialment pensàvem que el tema es mereixia.

Però no es tractava de fer una carta als reis (o als bisbes), encara que la temptació, en ocasions el tòpic, sempre sigui a prop. La proposta, el lema, del Fòrum no era simplement «què n'esperem», sinó també «què hi aportem». I la vesprada del primer dia, el dissabte, una celebració de la penitència va incloure l'aportació de cada seminari sobre «de què ens hem de convertir». La meua impressió és que sovint va ser en aquestes concrecions sobre allò que els grups pensaven que era tema de conversió o realitat que es podia aportar, on es palesava que, si s'havia anat al Fòrum a parlar –un fòrum és un lloc per parlar lliurement–, també s'hi aportava una realitat de vida cristiana, sòlida, seriosa. Em sembla que, en escoltar més d'un d'aquests breus resums preparats pels diferents grups, l'assemblea va sentir com una petita esgarrifança, l'esgarrifança que produeix captar el pas de l'Esperit.

Opinió pública: el més normal

La revista «Foc Nou» ha publicat al seu número de febrer-març, com fa cada any, el text de les dues ponències, els breus resums dels seminaris que foren llegits públicament, l'homilia del bisbe de Solsona, Antoni Deig, que presidí l'eucaristia final (fou convidat a fer-ho perquè és el bisbe residencial de Catalunya que ja havia assistit a anteriors fòrums). Serà més útil llegir aquests textos que no pas fer-ne aquí un resum que probablement trairia la seva densitat. Joan Busquets, rector del seminari interdiocesà, va tenir la primera ponència titulada: «Una oportunitat de renovació per a l'Església de Catalunya». I segons la crònica del *Gabinet d'Informació de l'Església a Catalunya*, «va saber trobar el to per a expressar el seu criticisme mesurat i constructiu pel que fa a la situació actual de l'Església catalana». Heus aquí dues frases del ponent: «És incomprendible com després del Vaticà II hem desembocat en un cristia-

nisme tan gris, apocat i conformista». «Ens hauria d'apassionar més el moment present i la preparació del futur». El laic italià i historiador famós Giuseppe Alberigo, possiblement el qui ha estudiat més lúcidament el Vaticà II i el seu significat per a l'Església contemporània, titulà la seva ponència: «Una Església en constant renovació», potser un text més per ser llegit que escoltat. Tot recordant el que Joan XXIII volgué que fos el concili, presentà agudament la necessitat per a l'Església actual de viure un constant *aggiornamento* (no unes simples «reformes», com a petites reparacions d'una doctrina o disciplina que ja sabem el que han de ser, sinó com un més pregon i ampli preguntar-se com viure avui l'Evangelí, com refer avui una Església fidel a Jesucrist i inserida en la realitat humana contemporània).

Els resums dels dinou seminaris han estat lliurats a la secretaria del concili (el cap d'aquest secretariat, el bisbe auxiliar de Barcelona Carles Soler Perdigó, «assistí a la conferència de mossèn Joan Busquets», com informa amb precisió el butlletí oficial de l'arquebisbat de Barcelona). Els resums d'aquests resums —els que foren llegits públicament al Fòrum i que reproduïx «Foc Nou»— permeten ja, però, fer-se una idea del que n'esperen els cristians «normals» que s'aplegaren per parlar-ne. Si se'm permet fer-ne encara un màxim resum, diria: res d'extraordinari, el més normal del món. Aquest és, em sembla, el seu valor. I és que quan hi ha expressió lliure de l'opinió pública, gairebé sempre s'acaba dient allò que gairebé tothom pensava. Aquesta és la seva gràcia, una gràcia que només temen els pusil·lànimes i mensypreen els massa segurs.

¿Puc acabar fent encara una altra cita de «Communio et Progressio»? Diu: «És necessari que els catòlics siguin plenament conscients que posseeixen una veritable llibertat d'expressar el seu pensament». I en la fe i la caritat, «aquesta llibertat és elevada a la categoria de comunió en la llibertat de Crist». Però nosaltres, tan sovint, muts i a la gàbia (una gàbia que cada dia tolera menys gent).

EL NOU CATECISME: UN TEXT QUE NEIX JA CADUCAT

JOAN LLOPIS

L'èxit de vendes del nou Catecisme –si més no en les versions que han sortit fins ara: francesa, castellana i italiana– no ens ha d'ocultar una característica d'aquest text que, a la llarga, el convertirà en un producte desuet i caducat: aquesta característica no és altra que la seva manca de veritable «adaptació» al nostre temps, malgrat la voluntat explícita dels redactors de tenir en compte la recomanació feta pel sínode episcopal de l'any 1985 –d'on va partir la iniciativa de redactar un catecisme per a tota l'Església catòlica– : «La presentació de la doctrina hauria de ser bíblica i litúrgica, exposant una doctrina segura i, al mateix temps, adaptada a la vida actual dels cristians» (Relació final del Sínode extraordinari, 7 desembre 1985, II, B, a, n. 4). Tots sabem que l'èxit comercial del nou Catecisme s'ha degut, en bona part, al resultat sorprenent i paradoxal d'una publicitat adversa, que, donant raó a aquella facècia: «la qüestió és que es parli de mi, encara que sigui bé», ha contribuït, potser sense voler-ho, a la difusió d'una obra que, per les seves característiques i finalitats, havia de ser forçosament minoritària. I qualsevol que hagi tingut la paciència de llegir el text –encara que hagi estat d'una manera parcial i fragmentària– s'ha pogut adonar que els redactors han tingut més en compte la recomanació d'oferir una doctrina segura que no pas una formulació adaptada.

Uns quants símptomes

Hi ha uns quants símptomes clars d'aquesta falta de veritable «modernitat» del text. N'hi ha un de molt extern, però que em sembla significatiu: els bisbes membres de la comissió de redacció –formada per un espanyol, un francès, un italià, un xilè, un argentí, un anglès i un nord-americà– no es van veure en cor de redactar un text en llatí (amb això podien semblar més aviat «moderns»), i com que l'única llengua en què tots es podien entendre era el francès, van decidir escriure'l en aquest

idioma, però amb això demostraven que no eren prou moderns, ja que si n'haguessin estat, certament haurien triat l'anglès. (Ara sembla que s'està fent una traducció al llatí, que un cop enllestida, serà considerada la veritablement «típica» i oficial, en lloc de la francesa, que fins ara tenia aquesta consideració, fins al punt que la mateixa edició francesa i les que han estat fetes sobre aquesta, hauran d'adaptar-se a la versió llatina, atès que en alguns punts els redactors llatins han esmenat la plana al text francès original. Això vol dir que les altres versions –entre elles, la catalana– no sortiran fins que no s'hagin adequat a la llatina. Si voleu conèixer més trifulgues de la traducció catalana, llegiu l'article de Maria Teresa Llach a «Catequesi. Butlletí del SIC», n. 113, gener-febrer, 1993, p. 13).

Un altre signe de poca modernitat és que els redactors del Catecisme fan la impressió de desconèixer els avenços que els darrers anys han fet l'exegesi i l'hermenèutica bíblica en la interpretació de molts textos de la Bíblia, que el nou Catecisme comenta sense cap esperit crític i amb un tarannà gairebé «fonamentalista». L'Associació espanyola de catequetes –que ha fet pública una declaració més aviat elogiosa del nou Catecisme– no s'està d'assenyalar aquest defecte: «Trobem a faltar un mínim d'actualització del llenguatge, amb les aportacions actuals de l'exegesi, del dogma i de la moral, en temes com el pecat original, els capítols de la infància de Jesús, la mort expiatòria de Crist, la presència real del Crist en l'Eucaristia, el pecat mortal i venial, etc. (n. 396ss, 552ss, 599-618, 1372ss i 1852ss). Esperem que aquestes conquestes de les ciències sagrades, acceptades ja en la docència i en la praxi de l'Església, quedin incorporades als futurs catecismes locals. Tanmateix molts creients haurien desitjat trobar-les ja expressades en aquest Catecisme amb el suport de l'autoritat vaticana» («Ecclesia», n. 2167, 30.01.93, p. 9).

La falta de modernitat es nota també en el fet que, si bé al llarg de les pàgines del Catecisme són profusament citats els escriptors eclesiàstics de l'edat patristica i de l'edat mitjana (sant Tomàs d'Aquino és esmentat seixanta-quatre vegades), dels teòlegs moderns no se'n cita ni un: de tots els autors citats, únicament tres –el cardenal Newman, el rector d'Ars i Teresa de Lisieux– són posteriors a l'època de la Il·lustració i pertanyen als segles XIX o XX. Això vol dir que els redactors del Catecisme no han cregut necessari aprofitar els diversos esforços de traducció del llenguatge de la fe a la mentalitat actual que diverses generacions de teòlegs contemporanis han anat fent, amb més o menys encert, però sovint amb resultats força positius per a una presentació més «creïble» del sentit profund de les afirmacions dogmàtiques.

Assenyalo un altre detall que reflecteix la mentalitat general que ha presidit la redacció del Catecisme, i és el fet curiós que l'única vegada

que se cita un document episcopal relacionat amb la teologia de l'alliberament no es fa per tal de parlar d'aquesta teologia, sinó per a il·lustrar un aspecte de la religiositat popular, en l'article dedicat als sacramentals. En efecte, en el número 1676 es reproduïx l'apartat 448 del *document de Puebla*, que situa la religiositat del poble en el marc de la vida cristiana, tot subratllant-ne l'íntima connexió amb els valors genuïns de l'Evangeli. El paràgraf de Puebla és digne de tot elogi i destaca amb encert el paper de la religiositat popular, però, tret del context de la teologia de l'alliberament en què va ser redactat pels bisbes llatino-americans, perd molt de la seva força i interès. Realment, que el nou Catecisme hagi prescindit olímpicament de les intuïcions de la teologia de l'alliberament—veritables «signes dels temps» dels nostres dies— em sembla una prova palpable de manca d'adaptació a l'esperit actual.

Bon ús i mal ús del Catecisme

Tanmateix, a desgrat de tots aquests defectes, el nou Catecisme és un document que cal tenir en compte, si més no, «com un punt de referència per als catecismes o compendis que siguin compostos als diversos països», tal com diu el pròleg, fent-se ressò del que van determinar els bisbes del Sínode de 1985. Cal veure, doncs, quina és la millor manera d'utilitzar aquest instrument que l'Església posa actualment a les mans dels responsables de la catequesi.

En primer lloc, s'ha de tenir ben present que es tracta d'un text exclusivament catequètic, és a dir, que no està pensat directament per a l'«Evangelització» o anunci missioner de la fe. No entro a discutir si hauria estat necessari que el nou Catecisme hagués tingut en compte la dimensió missionera. La declaració de l'Associació espanyola de catequetes que he citat anteriorment li ho retreu com un defecte: «En realitat creiem que el Catecisme de l'Església Catòlica dóna poc relleu a una de les dimensions de la fe: la fe anunciada, l'acció missionera. Es limita a tractar-la, fonamentalment en els n. 849-856. En un Catecisme com aquest i en una situació com l'actual, sembla que el tema hauria d'haver rebut un tractament privilegiat, on no faltessin ni l'«Evangelii Nuntiandi» ni la «Christifideles Laici». Més encara, el Catecisme en ell mateix, en la seva estructura i redacció, ¿ofereix, de debò, un camí de diàleg amb els allunyats i amb els no creients? ¿És aquest un Catecisme per a «la nova evangelització»?» («Ecclesia» n. 2617, 30.01.93, p. 10).

En segon lloc, cal tenir en compte que, encara que es tracti d'un text catequètic, no està redactat d'una manera «pedagògica», sinó estrictament objectiva i impersonal. Potser és millor que sigui així, ja que estant

destinat a l'Església universal i a tota mena de fidels, hauria estat una empresa impossible escriure un text pretesament «adaptat» a tothom. Pertoca, per tant, al catequista la feina d'adaptació i traducció a les circumstàncies concretes de les persones que han de ser educades en la fe. En aquesta adaptació pedagògica del text del nou Catecisme, em sembla que és important seguir els criteris següents, que podrien constituir unes normes sobre «el bon ús i el mal ús» del Catecisme.

Seria un mal ús de creure que el text del Catecisme té una validesa absoluta, com si fos l'expressió màxima del magisteri actual de l'Església. Pertany, en canvi, al bon ús, veure'l únicament com un instrument que necessàriament s'ha de relativitzar, és a dir, posar en relació dinàmica amb altres expressions més decisives i fonamentals de la fe: la Sagrada Escripura, la Tradició viva de l'Església, els textos del concili Vaticà II.

És un mal ús –i fins i tot un abús– imaginar-se que totes les afirmacions que es fan en aquest Catecisme tenen el mateix valor i gaudeixen del mateix grau de certesa. Encara que –atès que el Catecisme es presenta com un «dipòsit», un inventari o un magatzem que ho conté tot– les afirmacions semblen arrengrades en un mateix nivell, s'ha de fer un esforç de discerniment per tal de saber quines corresponen al nucli essencial de la fe, i quines constitueixen aspectes secundaris –i fins i tot prescindibles– de la doctrina. Sovint, el Catecisme mateix conté indicacions explícites en aquest sentit.

Tampoc no constitueix un bon ús prescindir de qualsevol ombra de dubte o vacil·lació en l'exposició de les veritats de la fe. Hi ha coses que no gaudeixen pas del grau de certesa que sembla suposar aquest Catecisme per a totes les afirmacions que conté. La fe cristiana no té pas respostes acabades per a tots els interrogants de l'existència, i hi ha aspectes de la doctrina que són objecte de diverses interpretacions i d'opinions no unànimes. No s'hi val a voler produir la impressió que en la doctrina cristiana no hi ha cap fissura ni cap interrogant. El Catecisme sembla que vulgui fer aquesta impressió, però el catequista ha d'estar convençut que la fe és perfectament compatible amb el dubte i la incertesa.

* * *

Estic convençut que, si se segueixen aquests criteris, el nou Catecisme pot utilitzar-se com el que és: una síntesi reeixida de la doctrina cristiana, escrita en un llenguatge concís i sobri, constantment inspirat en la Bíblia, els Pares i els documents del concili Vaticà II. El catequista hi troba un material ordenat d'una manera clara i sistemàtica, a partir del

qual pot preparar les explicacions adaptades a les persones concretes que han de ser educades en la fe.

Al capdavant, es tracta de fer cas d'allò que, en la primera meitat del segle XIX, deia Antonio Rosmini en parlar de les virtuts i els defectes dels catecismes de la seva època: «Els catecismes contenen les fórmules dogmàtiques, aquelles expressions últimes, més simples, més exactes, a les quals reduïren tota la doctrina del cristianisme els treballs conjunts de tots els doctors que floriren en tants segles, amb admirable subtilitat d'enteniment i, sobretot, amb l'assistència de l'Esperit Sant present en els concilis i sempre parlant en l'Església. Tanta concisió, tanta exactitud en les fórmules doctrinals és certament un progrés: la paraula es torna tota i l'única veritat; es traça un camí segur pel qual els mestres, sense gaire esforç propi, poden fer ressonar a les oïdes dels fidels que instrueixen els dogmes més recòndits i més sublims. Però, ¿és realment un avantatge que els mestres de les veritats cristianes puguin restar dispensats d'un estudi propi i íntim d'aquestes veritats? (...)

»Així, què? ¿La introducció moderna dels catecismes ha estat més perjudicial que profitosa per a la santa Església? Si fos així, seria molt estrany l'efecte produït per una institució que prometia tant, considerada en si mateixa. Però, d'aquests compendis admirables de l'ensenyament cristià, cal dir-ne allò que l'Apòstol deia de la llei de Moisès: que en si mateixa és santa i el manament és just, sant i bo. El defecte, doncs, és en l'home, no pas en la cosa. El catecisme modern és un invent òptim en si mateix i que havia de néixer en l'Església per la llei de progrés a què es troben subjectes totes les coses humanes dirigides pel cristianisme: pot donar fruits admirables en mans de mestres capacitats i espirituals. Que hi pensi el clergat: hom li demanarà compte del bé o del mal que hagi produït aquesta i totes les altres admirables institucions amb què l'Esperit Sant enriqueix contínuament l'Església del Verb, les quals, essent mortes en si mateixes, esperen la vida de la saviesa del clergat» («Les cinc plagues de la santa Església», Proa, Barcelona 1990, p. 49-51).

TESTIMONI

LLUÍS BONET I GARÍ, EL MEU PARE

LLUÍS BONET I ARMENGOL

El consell de Redacció de «Quaderns de Pastoral» em demana una evocació del meu pare, Lluís Bonet i Garí, traspasat el 30 de gener a l'edat de noranta-nou anys i mig. Cal situar-lo en aquell col·lectiu d'homes i dones que promogueren la renovació patriòtica i eclesial a Catalunya durant aquest segle, a cavall de la guerra civil de 1936 i fins ben entrada la dècada dels 70. Des d'instàncies oficials es commemora enguany, entre altres, el centenari del naixement del pintor Joan Miró, el músic Frederic Mompou i els poètes Carles Riba i J. V. Foix: de tots el pare en fou company o amic. Durant l'època franquista es pogueren aplegar a la nostra casa, oberta a moltes iniciatives de tipus cultural. Un any més grans eren els mossens Manuel Trens i Josep Sanabre: amb el

primer, sobretot, el pare hi mantingué una profunda relació. Una exposició a la Pia Almoina, de Barcelona, commemora el centenari d'aquests dos eclesiàstics.

Voldria remarcar alguns aspectes de la personalitat de Lluís Bonet i Garí. Un comú denominador de tots ells podria ser el seu caràcter d'home comunitari, constructor de relacions socials: va participar activament a la lliga espiritual de la Mare de Déu de Montserrat i al Cercle artístic de St. Lluc. El recordatori que vam distribuir ho plasma amb la frase evangèlica de «la casa construïda sobre la roca».

La família

Els fills, els néts, els amics, hem vist, a casa, una vida de matrimoni sòlida. Lluís Bonet i Garí i Maria-Mercè Armengol i Tubau, la mare, foren uns esposos units per la pregària i l'acció. Com ell mateix va escriure en unes notes íntimes l'any 1965 referint-se als temps recordats del seu festeig: «Sempre férem que la nostra vida es dirigís seguint Jesús, tot amor i donació per nosaltres. El seu model ens unia i enfortia, corregint els nostres defectes, mirant-lo i seguint-lo totalment. Ell era nostre camí i nostre guia». I referint-se, després, a l'any 1945, quan en portaven vint-i-un de matrimoni exclama: «tota la nostra vida no ha fet sinó millorar sempre sobrepasant així el que havíem imaginat».

La seva unió es va vessar en un amor per tots, tant en la vida eclesial com social, començant pels familiars més propers. La llar oberta n'és memòria viva. L'interès per conèixer les arrels el dugué a cercar als arxius els avantpassats tant dels Bonet i dels Garí com dels Armengol. Jo mateix, quan ell ja tenia noranta anys, vaig tenir cura de publicar uns apunts, «Història d'una casa», de la família Garí.

Dels pares hem après, els fills, a estimar-nos, a ser lliures, a respectar-nos, a pregar en família i amb la gran comunitat, a conviure i dialogar amb persones d'altres idees, a col·laborar en la diversa activitat humana en l'Església i la societat... A casa hem resat el rosari, els mesos de Sant Josep, de Maria, del Sagrat Cor, i hem après a participar a la missa dominical amb l'«Eucologi».

L'arquitecte

Els crítics d'art l'han classificat dintre el «monumentalisme» dels nostres dies. Al seu catàleg hi ha molts edificis, i edificis de tota mena.

Durant molts anys el Banc Vitalici li encarregà les seves seues a la

geografia catalana i espanyola (per exemple a Madrid i a Barcelona, a la cruïlla passeig de Gràcia-Granvia): són uns edificis, em sembla, que tenen en compte el seu voltant però que tenen la seva pròpia empremta. També és seu l'edifici de la cruïlla Balmes-Granvia, de Barcelona, ara seu de la Seguretat social, de la Generalitat.

Va succeir Josep Puig i Cadafalch, parent i mestre, com a arquitecte de Codorniu S.A. (cellers a Sant Sadurní, a Cervelló i a Raimat). Va edificar cases de veïns, cases senyoriales (Patxot, a Pedralbes; Millet, a l'Ametlla del Vallès), i escoles (per exemple, les de Castellterçol, amb la urbanització de la plaça Prat de la Riba).

A part del nou seminari de Vic, el pare construí esglésies de nova planta (St. Miquel del Cros, a Argentona; Santíssima Trinitat, a Sabadell); va adequar presbiteris (Sant Esperit, de Terrassa; Sta. Maria i St. Josep, de Mataró; Sta. Coloma de Queralt); va refer el cambril de la Mercè; va construir monestirs (carmelites descalces, a Mataró, St. Benet, a Montserrat: l'església d'aquest darrer és del seu fill, Jordi); va dirigir les obres de restauració de la biblioteca a Poblet...

Un capítol a part se'l mereix el temple de la Sagrada Família, de Barcelona: la construcció dels quatre campanars de la façana de la Passió i el minuciós estudi i la reconstrucció de les maquetes i els plànols de Gaudí, en col.laboració sobretot amb l'arquitecte Puig Boada.

En tota aquesta obra d'arquitectura religiosa, «L'Année liturgique» de Dom Guéranger i l'«Eucologi» del doctor Lluís Carreras foren els seus llibres inspiradors. Tingué sempre al costat el gust i la intel·ligència de Manuel Trens. Comptà amb la col.laboració dels pintors Vila-Arrufat i Obiols, dels escultors Monjo, Solanic, Busquets, Ros, dels orfegues Sunyer i Serrahima. I tingué com a grans mestres Gaudí, Puig i Cadafalch, Jujol, els germans Llimona i els eclesiàstics Torras i Bages, Gudiol i Serra Vilaró.

Em vull referir, encara, a la seva tasca d'investigador i arqueòleg. De jove, descobrí restes ibèriques als turons dels voltants d'Argentona, al castell de Burriac, per exemple, i els estudià amb Puig i Cadafalch. També començà aleshores, amb altres companys, l'estudi de la masia catalana i es comprometé a fer les de la seva comarca, el Maresme. A la seva vellesa, encara ben lúcida, completà el treball fins a catalogar-ne gairebé cinc-centes, de cent quinze de les quals en va aixecar els plànols: el Centre Excursionista de Catalunya en féu una edició acurada el 1983.

L'arquitecte sempre tingué en compte el respecte al passat. En les obres del Banc Vitalici, de Tarragona, ell mateix dirigí les excavacions, i al menjador de casa hi ha la còpia en bronze del cap en marbre d'una matrona romana que hi aparegué. En la construcció de la casa Pi-Figue-

ras, a Pals, seguí el criteri de refer la vila medieval, que l'ajuntament es va fer ben seu.

L'acció patriòtica

La casa del carrer Reina Victòria, n. 16 surt a les monografies d'història de Catalunya durant el franquisme. En moltes ocasions els pares hi acolliren l'Institut d'Estudis Catalans (per força clandestí), sota la presidència de Puig i Cadafalch i Carles Riba, amb la secretaria infatigable de Ramon Aramon i Montserrat Martí. Hi tingueren lloc commemoracions de centenaris (Lo Gaiter del Llobregat, Verdaguer, Torras i Bages...). El «grup Torras i Bages» hi organitzà diversos cicles de conferències. S'hi feren cicles de concerts de música de cambra... Dins d'aquest ambient musical es forjà la vocació del meu germà Narcís: no voler admetre la castellanització del seu nom en presentar-se en públic, li comportà una multa.

En l'ànima de tota aquesta acció hi havia l'acolliment que neix de la fidelitat a l'Evangelí. En anar a viure en aquesta casa, el 1934, el doctor Lluís Carreras, conseller dels pares, els digué, com un profeta: «Aquí hi podreu fer moltes coses». Certament, ells la convertiren en una llar obrera. I al cap de poc, els dies dramàtics del juliol de 1936, hi foren acollits els dirigents de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, amb Fèlix Millet al capdavant. Aleshores, la conselleria de cultura de la Generalitat de Catalunya nomenà el pare arquitecte per al «salvament de tresor artístic de Catalunya»

El tarannà. L'espiritualitat

El pare era un home auster, exigent amb si mateix. Bon caminador. A l'hivern, semblava que nò tingués fred. Volia el treball ben fet, tant si es tractava de la seva feina com del menjar. Així, elogiava unes patates ben fregides o uns ous ferrats: això tan senzill. Li agradaven els dolços. Era enemic del tabac i no tenia cap afecció pel vi. Valorava les regles d'urbanitat, el respecte per les persones. A la vegada que es complaïa en el seu medi social, la burgesia, el seu tracte era senzill i assequible amb els obrers i les persones que estaven al seu servei. Definint els seus avantpassats de Llavaneres, va escriure: «Eren d'aquelles famílies que vivien de la pagesia, però seguint un comportament de senyors de fina dedicació, que sols s'obté per la continuïtat de la vida familiar plena de respecte i admiració en l'estimació de la terra i de la masia». L'amor als llibres

li donava una àmplia cultura que abraçava tota mena de coneixements: la seva especialitat –l'arquitectura– i les altres arts plàstiques, la història i la geografia, les ciències naturals i les ciències exactes, la poesia i la música. Però la primàcia la tenia la fe en Jesucrist viscuda en l'Església: a la seva habitació hi tenia l'«Eucologi» i el nou Missal. L'estimació pel paisatge era en ell una veritable passió. Jo el recordo estones llargues a la casa de Mallorca, a Lluc-Alcari, que construí al seu gust dins l'estil del país, tot contemplatiu, silenciós. Volia que les alzines, els pins, les olive-res, les estepes, els romanins i les farigoles hi creixessin espontànies. I s'admirava del blau del mar, amb la verdor dels pins i la grisor i la vermellor de les roques i els espadats... Així, ben espontàniament, li brollaven la pregària i l'agraïment al bon Déu. A la casa de Barcelona s'obstinà a conservar el jardí, quan tots els veïns l'anaven convertint en blocs de pisos. Durant aquests darrers anys, impossibilitat, mirava els xiprers des de la terrassa i olorava amb goig el llessamí que tenia a la vora...

* * *

Ha viscut content, acompanyat dels seus per Nadal, per Pasqua, per la Mare de Déu de la Mercè (amb el record de la seva Maria-Mercè, la mare) i per Tots Sants. Ha passat hores i hores assegut passant pàgines dels seus llibres d'art. En la meua darrera estada encara vaig mostrar-li un llibre sobre l'arquitecte Jujol. Quan encara es valia per si mateix, el Temple de la Sagrada Família fou el seu deliri. Sentia la preocupació d'adequar al nou calendari litúrgic el projecte de Gaudí sobre la distribució dels diumenges i les festes dels sants que correspon a la decoració interior de les naus que ara es van aixecant. Mireu: ara que ens ha deixat penso si no era com una intuïció que el duia a fer el camí definitiu vers la Jerusalem del cel.

QUATRE VENTS

GIRONA

Estimat amic: tinc tantes coses per explicar-te que no sé per on començar. Aquesta vegada els temes són tants que corro el perill de cansar-te. D'entrada, deixaré de banda temes com ara la neu, que va passar per Girona sense fer soroll, però va despertar l'infant que tots portem amagat als replecs de l'ànima, i la ciutat va saltar de joia. Per unes hores, els arbres de la Devesa feien pensar en una comunitat de monjos cistercencs, tots amb la caputxa blanca. Però la neu, que va impedir un dels tres recessos de Quaresma, em sembla ara una cosa remota. Començaré

per parlar-te del concert de campanes.

Nit de campanes

T'hauria agradat. Va ser una nit molt especial, una nit màgica. Tot Girona es va llançar al carrer i el barri vell va recuperar la seva antiga vitalitat com si, a través del túnel del temps, haguéssim retornat a l'edat mitjana. Imagina-t'ho: onze campanars il·luminats i una vintena de campanes iniciant una inacabable conversa musical pels vols de la mitjanit. Senzillament genial. La idea va partir del museu d'art diocesà, que té la sort de comptar amb un director trempat

com n'hi ha pocs, i del qual (fes-m'hi pensar) te'n parlaré un dia d'aquests. I bé, a la idea s'hi varen sumar un munt de col.laboradors i tot Girona hi va sintonitzar de ple. A quarts de dotze de la nit el passeig de la Muralla era ple a vessar. Durant el dia havia plogut força, però després tot va quedar en un xim-xim inofensiu. L'escriptora Maria Mercè Roca va comentar que mai no havia vist tanta gent al barri vell. I la Imma Merino, col.laboradora del diari «El Punt», va escriure un article ple d'entusiasme, que duia per títol: «La nit en què un àngel va passar pel barri vell». I jo vaig pensar en tu, amic, perquè sé que ets partidari de retornar al savi llenguatge de les campanes, injustament preterit. Ja saps que jo també penso com tu. I m'imagino que, d'ara endavant, després de l'èxit, a Girona ho pensarà molta gent. Hom no es recorda de cap altre concert que hagi sigut tan intergeneracional, tan unànimament acceptat i aplaudit. Coses com aquesta ens haurien de retornar la confiança en la funció social de l'Església, que és sens dubte més rica i diversa del que nosaltres —a simple vista—ensem. Mentre escoltava el so harmoniós de les campanes, tot aspirant l'olor de pedra humida que desprèn la Girona vella, em recordava dels versos de Verdaguer, al poema «Canigó», quan fa parlar els campanars de sant Martí i de sant Miquel de Cuixà. Únicament que aquí no eren dues veus, sinó un

cor de veus de bronze, i la partitura no era de Verdaguer sinó de Llorenç Barber, un musicòleg valencià. La pròxima vegada has de venir, creu-me.

El Concili provincial en marxa

Em deies en la teva que això del Concili provincial va per llarg. Jo també m'ho pensava, però t'haig de dir que aquí ja hem començat. La jornada diocesana de preveres d'aquest trimestre ha estat dedicada al Concili. Com aquell qui diu, hem començat a fer boca. L'arquebisbe de Tarragona, Ramon Torrella, ens va explicar, amb el seu estil planer i col.loquial, per quines raons els bisbes de Catalunya han convocat aquest Concili. I va puntualitzar les tres característiques que ha de tenir. A continuació va intervenir el vicari general de Tarragona, Miquel Barbarà, en funcions de secretari adjunt del Concili. Va explicar quines etapes s'hauran de seguir i quina és la participació que s'espera de tots nosaltres, el poble de Déu a Catalunya.

T'enganyaria si et digués que en vàrem sortir contents. No va ser així. Entre altres coses perquè el doctor Torrella, en el transcurs de la seva dissertació, va deixar clar que ell no era partidari d'una conferència episcopal autònoma independent; i que això, si de cas, ho deixava per al seu successor. Més clar, l'aigua. Les seves paraules,

que foren dites amb la seva bonhomia habitual, varen causar un cert desencís. L'endemà, la premsa se'n feia ressò i les reproduïa als titulars.

L'altre motiu de descontentament és constatar el poc espai que es deixa al diàleg en aquest tipus de trobades. Únicament al final, durant mitja hora escassa, els assistents vàrem poder fer preguntes i dir-hi la nostra. A corre-cuita, és clar, perquè havíem d'entrar als menjadors. Èrem allí des de les onze del matí. Les ponències varen ser llargues i no varen aportar gaire res de nou. Penso que hagués sigut més positiu aprofitar l'avinentesa (hi érem tots!) per a posar en marxa l'autèntic diàleg interdiocesà, en aquest cas entre la jerarquia convocant i els convocats. Però no va ser així i la jornada va transcórrer amb una certa grisor. No diré que vagi ser una oportunitat perduda, però sí poc aprofitada.

Violència i mitjans de comunicació.

Canviant de registre, passo a comentar-te una de les moltes conferències que es fan setmanalment a Girona. Si t'hagués de parlar de totes, no acabaríem mai. Però aquesta va ser particularment interessant i sobretot molt oportuna, ja que el tema de la violència lligat als mitjans de comunicació, és d'una gran actualitat. He dit con-

ferència i hauria d'haver dit debat. Entre els participants hi havia Josep Delàs, director de Justícia i Pau a Girona, i Albert Requena, periodista. També hi participaven Núria Pujol, traductora i Carme Vinyoles, periodista. Va moderar el debat, amb el seu *savoir faire*, Narcís-Jordi Aragó.

La pregunta a debatre era: ¿Hi ha apologia de la violència als mitjans de comunicació? Delàs, en obrir el torn d'intervencions, va centrar el tema: els mitjans de comunicació en principi estan en contra de la violència, però a la pràctica fan tota mena de concessions a les exigències del mercat i s'obliden sovint de la funció educativa que haurien de tenir. D'altra banda, a la gent els complau saber coses dels *dolents* (cas dels presumptes assassins de les nenes d'Alcàsser), perquè això els ajuda a sentir-se *bons*. A més, en general, agrada saber que hi ha gent que pateix perquè així es pren consciència de la pròpia seguretat. Núria Pujol va discrepar en part, tot advertint que criticant els mitjans de comunicació estem defugint d'analitzar una societat que hauríem de saber millorar. Albert Requena no es va estar de contemplacions i va dir que la televisió, convertint el dolor en espectacle, va contribuir a recolzar els qui demanen la pena de mort. Com pots veure, amic, aquest tema té la seva intrínquilis i faries bé si l'incorporaves a la llista dels temes a tractar amb la teva gent. Fes-ho.

No vull tancar aquest apartat de les conferències, sense fer esment de l'homenatge al doctor Jaume Marquès, que va tenir lloc al saló de sessions de l'Ajuntament, el dia 26 de març. Varen glossar els mèrits de l'il·lustre canonge recentment traspasat el doctor Enric Mirambell, cronista oficial de la ciutat i el doctor Gabriel Roura, arxiver capitular. L'acte, en conjunt, va tenir un to molt oficial però va ser un èxit. El doctor Jaume Marquès s'ho mereixia.

Cristí de Taizé

Capítol a part mereix la xerrada col·loqui que va fer als joves de Girona el germà Cristí, de Taizé. La trobada va ser organitzada pel CCU (Centre cristià dels universitaris). El germà Cristí va néixer a Cambrils i als vint anys va ingressar a la comunitat de Taizé, perquè volia seguir el Crist. La seva presència va causar impacte als joves gironins, que potser no s'esperaven que una persona, aparentment allunyada dels problemes del món d'avui, digués que la gran preocupació dels germans de Taizé són els immigrants negres i magribins. Va parlar també de pregària i de vida interior. I va dir, davant d'un públic que l'escoltava bocabadat, que, actualment, a més de la pobresa material, hi ha en el món molta pobresa afectiva, molta solitud i una gran manca d'estimació.

Aplaudeixo des d'aquí la iniciativa de fer entrar en contacte els joves amb homes de Déu, com el germà Cristí o, en general, els monjos, que tenen molt a dir i a donar. Sovint oblidem el creixement interior dels joves, la necessitat que tenen de vianda espiritual, en lloc de voler-los impactar amb una sèrie de temes que, precisament perquè tothom considera que són els seus temes, se'ls coneixen de sobres. El testimoni d'un home de Déu —d'un home que dedica una gran part de la seva vida a la pregària i l'acolliment— és més impactant (i segurament més apassionant) que la dialèctica i l'apologètica.

Seguint les petjades dels cristians d'Europa

I bé, amic, acabo la meva cartacrònica amb una notícia que sens dubte t'agradarà. La trobada dels nens i nenes de la nostra catequesi amb els nens i nenes de la diòcesi de Perpinyà. Una idea del tot inèdita fins ara, i que probablement marcarà una fita històrica. Escolta bé el que diu la convocatòria: «A Banyoles, vora el llac, com els primers deixebles, els infants d'una i altra banda dels Pirineus sentiran la crida de Jesús a seguir les petges dels testimonis que Europa ha fornit a l'Església dels nostres països. Serà una ocasió única per compartir la joia de la catequesi, els reptes de futur, la coneixença de la diver-

sitat en la mútua comunió enfortida pels nostres bisbes Jean Chabert i Jaume Camprodon».

Què te'n sembla? Llàstima que encara no et pugui explicar com ha anat! Tanco aquesta crònica la vigília de la trobada i també la vigília de moltes altres coses, com ara la Jornada diocesana d'espiritualitat a Banyoles, i la trobada diocesana de «Vida Creixent». O sigui, que hi ha corda per estona. En continuarem parlant. Una abraçada.

Jaume Reixach

MALLORCA

Un sínode, a la fi?

Vull dir que a la fi de tantes assemblees diocesanes i de tants d'aplecs, especialment a partir del darrer concili, el bisbe Teodor ha proposat el passat 26 de febrer al consell presbiteral i al consell de pastoral, conjuntament reunits, la idea de fer un sínode diocesà.

La proposta en ferm sembla que ve d'uns mesos enrere. El consell episcopal la va debatre el 27 de novembre de l'any passat. De llavors ençà la idea fou exposada davant diversos col·lectius.

Les primeres paraules del bisbe a l'esmentada reunió del passat 26 de febrer són prou aclaridores de

la situació en què es troba la proposta: «És aquest el moment oportú per celebrar un sínode a la diòcesi de Mallorca? Jo personalment, i el consell episcopal, hem arribat a la conclusió que hauríem de respondre afirmativament aquest interrogant. No tenim però la seguretat completa, per això necessitam saber si les institucions i els membres de la nostra Església, almanco en la seva gran majoria, accepten com a bones les raons per les quals nosaltres ens inclinam al sí i compartirien de bona gana i amb propòsit de participar-hi activament tot el treball que suposa un sínode. I no només per tenir la seguretat d'encertar en una disposició tan important, sinó, sobretot, perquè l'eficàcia i el fruit d'un sínode depenen de la participació de tota l'Església diocesana i de la decisió de tots els seus estaments i tots els seus membres d'acceptar coralmnt i de complir feelment les conclusions a les quals arribi el sínode».

Continuà el bisbe parlant del procés com d'una «aturada col·lectiva i reflexiva» per fer un plantejament amb realisme i rigor sobre la problemàtica diocesana, reptes i interrogants, i els objectius que s'haurien d'assolir. Recordà que el darrer sínode fou convocat i celebrat pel bisbe Enciso els anys 1958-1960, just a les portes del Vaticà II.

Les raons que aconsellen la celebració del sínode són, al parer del bisbe, cinc: 1) Vèncer el des-

encís: «vivim un temps de grisor, d'apatia, de desencant», patim la «síndrome del desencís»; una situació dolenta des de la fe, humanament i pastoralment; 2) Situar-nos en un món de canvi: fer una reflexió llarga i participada sobre la vertadera recepció del Vaticà II a Mallorca seria la millor celebració dels 30 anys del concili darrer; 3) Cap a la comunió corresponsible: enfront de la disgregació que patim en aquest moment històric, fer que l'Església sigui àmbit de convivència en la comunió a partir de l'esforç que suposa un sínode; 4) Articular coherentment i completar el treball fet fins ara: les nostres assemblees diocesanes poden considerar-se un cert «treball sinodal», però el fruit es troba dispers; el sínode oferiria l'oportunitat de completar, articular o corregir el treball dels darrers 20 anys; 5) Final del mil.leni, nova evangelització. Cal revisar el passat i projectar el futur. ¿Com l'Església de Mallorca ha de comprendre i realitzar la «nova evangelització»?

El bisbe aclarí que, per emprendre la tasca d'un nou sínode, volia comptar amb una majoria important de preveres i seglars compromesos que volguessin participar-hi activament. Fins a final de curs es donarà informació a distints nivells: a reunions de preveres per zones, en els consells parroquials, en les comunitats religioses. A final de curs o al principi del que ve, el consell presbiteral i el consell de

pastoral, per separat, votaran la proposta de celebrar un sínode.

El Congrés de catequesi

El dia 27 de setembre el Full dominical publicà a primera plana la convocatòria del primer congrés de catequesi per part del secretari interdiocesà de catequesi de Catalunya i Balears. L'exhortació a participar-hi anava signada pels bisbes amb una postdata especial del bisbe de Mallorca, en què encoratjava la delegació mallorquina de catequesi a dur endavant la tasca del congrés, preparada ja feia un any. Convocava també els catequistes de Mallorca a un aplec a Lluç dia 24 d'octubre.

Cinc-cents catequistes acudiren a Lluç, desitjosos d'empènyer a la nostra illa una renovació sòlida de la catequesi.

En el primer bloc de treball s'han inscrit 95 grups amb un total de 1.008 catequistes. El mes de febrer passat s'ha iniciat la feina en el segon bloc de treball.

Cal saludar aquesta col.laboració, establerta fa tants d'anys, entre la catequesi a les Balears i al Principat, que ha donat certament fruits abundosos.

Per ventura cal preguntar-se si, essent tantes les realitats pastorals connectades de les Illes amb la Tarraconense, no seria prou convenient que en el concili català hi hagin «observadors» o «convidats» de les diòcesis balears. És una pro-

posta que prou es mereixeria una atenció i, és el meu parer, una acceptació positiva.

El nou Catecisme

I parlant de catecisme, vet ací que ens arribà –de Madrid naturalment– el «Catecismo de la Iglesia católica» puntualment com a tot arreu de la «piel de toro», per bé que nosaltres només en siguem un esqueixet al mig del mar (així almenys ho pensen alguns); i com a tot arreu s'esgotà tot d'una la primera remesa.

Aquí, com a tot arreu, l'aparició del «best seller» anà precedida d'una propaganda periodística desfermada i desinformada fora mida. Vicaria general organitzà una roda de premsa que no aclarí gaire les coses per les presses, com és natural.

També el CETEM a Ciutat i a dues poblacions i caps de comarca (Inca i Manacor) organitzà pel gener i el febrer un cicle de sis conferències en tres dies. Hi acudí prou gent. Encara hi ha programats tres dies pel març per fer-ne la presentació als capellans.

Qualcú s'estranyà que les conferències dels professors no fossin un elogi unànime. Fins i tot sortí qualque carta coenta a un diari retraient la manca de docilitat dels teòlegs mallorquins al text romà. Tanmateix cal dir que les veus que s'escoltaren en les dites conferències no foren més crítiques que les

que se sentiren a altres presentacions, i que sobretot varen ser matissades. A hores d'ara, havent llegit el catecisme –la minoria que l'hem comprat i llegit–, crec que estam convençuts que hagués pogut sortir un text millor i que és molt desigual: hi han intervingut mans i teologies distintes que fan que el judici del teòleg hagi de ser forçosament diversificat.

Des d'aquí voldria fer un retret als responsables de l'edició catalana per la manca de puntualitat. Un altre cop hem fet la impressió que la nostra llengua era de segon ordre... o almenys arribava amb el segon tren.

Llicència en Teologia al CETEM

Amb el començament del semestre segon d'aquest curs ha començat a funcionar en el CETEM el segon cicle d'estudis teològics, complint així una aspiració repetidament manifestada a la Facultat de Teologia de Catalunya.

Facem una mica d'història. El Centre d'Estudis teològics de Mallorca (CETEM) va ser fundat el 1970 i s'afilià a la Facultat de Teologia de Barcelona. De llavors ençà en el CETEM, d'acord amb la Facultat, s'ha obtingut el títol de batxiller en Teologia. Les relacions sempre han estat cordials i fructíferes, talment que la dita filiació ha corregut sempre per unes vies de col.laboració i enriquiment

mutus. Potser és la filiació acadèmica entre Facultat i Centre d'estudis teològics més reeixida a l'estat espanyol, ja que normalment les altres són força artificioses. Doncs bé, com que la insularitat ens condiciona i per altra banda el CETEM disposa de professorat qualificat, el degà de la Facultat de Teologia de Catalunya i el seu consell permanent han cregut viable que es poguessin fer els dos cursos del segon cicle en nom de la Facultat catalana. Els nostres alumnes són matriculats a la dita Facultat, els professors en som considerats extraordinaris i la tesi té un director a Barcelona amb col·laboració amb un d'aquí. Com és natural el programa és aprovat per la Facultat de Catalunya.

Són set els qui han començat el 15 de febrer el curs de llicenciatura en Teologia (que no tindrà especialització): quatre preveres, un seminarista i dues dones. Cal dir que han començat aquests estudis amb molt d'entusiasme i ganes d'aprofitar. Podem esperar que per l'octubre un bon nombre s'afegesqui a aquest grup inicial.

Una altra carta dels bisbes balears en perspectiva

Les reunions dels bisbes de les Illes prossegueixen amb periodicitat. Ara estan enlestint una altra carta pastoral, després de l'èxit assolit per la primera sobre ecologia i turisme, publicada per Pasqua de l'any 1990.

El tema de la segona carta col·lectiva serà la crisi econòmica actual i les persones que pateixen més per aquesta causa.

Amb una carta, signada el 3 de març, el Vicari General, mossèn Joan Bestard, ens planteja vuit qüestions perquè aportem respostes i dades.

Les preguntes tracten sobre la utilitat o necessitat d'un pronunciament de l'Església de les Illes sobre el tema esmentat i sobre punts concrets de la crisi: indicadors i manifestacions, afectats, possibles denúncies, criteris i línies d'actuació per sortir-ne, aportació de l'Església a nivell de principis i de fets o gestos concrets.

També han estat notícia...

Una bona nova ha estat l'ordenació, per les passades festes de Nadal, de dos nous preveres de la nostra Església: Joan Còzar i Antoni Mercant. Són un alè d'aire fresc que renova i fa renèixer amb esperança el nostre presbiteri.

Una trista nova és l'aprovació de la reforma de la LEN (lleis d'espais naturals). I és que els polítics nostres de dretes no estan escalivats de la fama espantosa que la «balearització» ens ha carregat com un estigma sobre el nostre petit, bell, atractiu i... explotat país. S'havia guanyat el nostre parlament una medalla amb la LEN, però els amos del Partido Popular varen prometre, a la darrera cam-

panya electoral, que, si treien majoria absoluta, modificarien aquesta llei. Tragueren majoria, juntament amb Unió Mallorquina que, per no amollar les prebendes que encara conserva a batlies i altres càrrecs, s'ha avingut a vendre el país per «trenta monedes». I aquesta referència bíblica no és meva ni de cap capellà: és del comunicat llegit a una gran manifestació que el dia 28 de novembre va recórrer carrers i places del centre de Palma. Però tanmateix tot estava lligat i ben lligat dins la butxaca dels qui són conservadors per conservar els seus interessos a Ses Salines d'Eivissa i a molts indrets de Menorca. Egoismes, expectatives de negoci de vista curta, els fan aclucar els ulls davant la destrossa del paisatge balear, que al cap i a la fi és tudat de soca-rel per servir la indústria més pol.lent, gairebé única, que per ara manténim: el turisme.

Per cert que en aquesta manifestació hi participà un home que ha fet país i ha enaltit i promogut la nostra llengua i la nostra cultura, el poeta Josep M. Llompart. Ens deixava un fred matí del 28 de gener. Els darreres mesos foren per a ell d'homenatges continuats, programats per l'Obra Cultural Balear. La capella ardent al Parlament balear, el funeral a la Seu, l'enterrament amb lectura de poemes (i també amb pregària litúrgica) constituïren una gran manifestació cultural on els nostres capítosts comparegueren a la foto pun-

tualment. A Josep M. Llompart la nostra Església li ha d'agrair singularment la presentació que féu del Nou Testament en l'edició catalana balear (1987) i el magnífic pròleg a l'edició de les dues cartes de Santa Caterina Tomàs (1980).

Dia 6 de febrer se celebrà la I Jornada de Pastoral penitenciària de Balears, a Ciutat. S'hi reuniren unes 60 persones, presidides pel bisbe de Mallorca, el qual tingué una intervenció i entaulà diàleg amb els assistents, així com el director de la presó provincial, el P. José Ledesma, secretari nacional de Pastoral penitenciària i mossèn Llorenç Tous, coordinador dels voluntaris de l'Església catòlica a la presó de Ciutat.

Enguany els terciaris franciscans regulars celebren el centenari de la seva fundació, com a congregació religiosa, a Mallorca. Han iniciat el jubileu tres conferències del cardinal Enrique i Tarancon que, no cal dir-ho, ha tingut un gran èxit de públic, delítos de tornar sentir el discurs de la transició en la «Iglesia de España». No mancaren al.lusions afectuoses, sempre en castellà, a la «patria española».

Així, esperant la Pasqua dins una florida d'ametlers, esplèndida profecia anyal de la primavera, amb una mica de neu a la Serra i amb l'esperança que també ens arribi el nou catecisme en català, tancam aquesta crònica el diumenge segon de Quaresma.

Pere Lladrés

MENORCA

Reunió del Consell Diocesà de Pastoral (19 de febrer)

Just al començament, com si portéssim dins del gavatx moltes coses, es tocaren molts temes: jornada dels malalts; manca de representació dels Equips de la Mare de Déu (EMD) al Consell de Pastoral Diocesà; tot i ser l'objectiu diocesà d'aquest any la família, i essent els l'única base real diocesana en el camp familiar; la preparació de la celebració del II centenari de la restauració de la diòcesi (1995); la possibilitat de dur a terme un estudi sociològic de la realitat diocesana; la proposta de posar en marxa el museu diocesà; l'agermanament amb una diòcesi d'algun país del tercer món...

Després, tenint en compte l'objectiu diocesà, es posaren en comú les respostes recollides a la pregunta preparada per la comissió permanent d'aquest consell: ¿Quins valors evangèlics hem de promoure perquè la família aconseguís la seva identitat i complísqui la seva missió en el moment actual?. Prèviament el bisbe féu una breu introducció a partir d'un document de la Conferència Episcopal Llatinoamericana i definí la família com Església domèstica i comunitat evangelitzadora, i explicà les qualitats que ha de tenir la pastoral familiar.

Acabada l'exposició de tots els grups, s'inicià un animat diàleg i es presentaren diferents idees per resumir les aportacions amb la intenció de confeccionar un document operatiu. Entre les respostes, alguns hi trobaren a faltar una explicació del valor de l'amor entre els esposos i del compromís de la família en el món polític i sindical. Alguns altres eren de l'opinió que es digueren coses bastant abstractes i que s'haurien de descobrir les intencions que hi ha darrera les respostes.

El bisbe proposà un esquema per ordenar tot el material: —Constatarem, proposarem, ens comprometem—, que va ser acceptat. I es passà al punt de precís i suggeriments:

— Va ser opinió general que la Missa Crismal no fos celebrada a la catedral sinó als tres arxipresbiterats, successivament.

— S'informà que se segueix fent feina en la carta pastoral sobre la crisi econòmica que preparen els tres bisbes de les illes. Algú va dir que aquesta carta havia de tenir gran finesa i profetisme. Menorca passa actualment un moment molt delicat en aquest aspecte i molta gent pateix.

— S'informà sobre els avenços fets de cara a posar en marxa el «Projecte Home» i un gabinet d'orientació familiar, i també sobre les jornades de pastoral penitenciària.

El «Projecte Home» pendent de les institucions

En Tomeu Català, director del «Projecte Home» a Mallorca, va venir a Menorca i ens parlà, al saló d'actes del seminari i a la Casa de l'Església a Maó, sobre la problemàtica de la drogaaddicció i sobre la curació i reinserció social de les persones que en pateixen. «La curació és possible, encara que difícil», afirmà en Tomeu Català. Indicà que les persones que entren a la teràpia del Projecte ho fan voluntàriament. Deixà clar que el procés terapèutic s'ha de realitzar conjuntament amb la família dels afectats per la droga. Esmentà que un dels problemes bàsics dels drogaaddictes reeducats és la inserció social, «perquè és la societat la que està malalta».

La consellera de Sanitat i Benestar Social, Carlota Alberola, es comprometé a donar suport a aquest projecte a la nostra illa i a fer-se càrrec mancomunadament –Consell insular i tots els ajuntaments– de dues de les seves fases: acollida i reinserció social. La tercera (fase terapèutica) necessàriament s'hauria de fer a Palma, on hi ha una bona infraestructura. Quant a l'ubicació del centre, hauria de ser el Bisbat qui prengué la decisió amb l'estaló de les institucions locals.

A Mallorca és l'àrea de Pastoral Social qui porta endavant aquesta tasca. A Menorca es voldria posar en marxa, però el seu funciona-

ment requereix voluntaris ben preparats. Esperem que n'hi hagi.

Pastoral penitenciària a les Balears

El propassat 6 de febrer es van desenvolupar a Son Bono, Palma, les primeres jornades de pastoral penitenciària de Balears per a capellans de presons i voluntaris cristians. De Menorca hi van assistir el prevere Francesc Triay i la germana Enriqueta Barriga.

L'exposició que féu el P. José Sesma León, mercedari, fou dura i realista. Segons ell:

– a les presons predominen les persones que no han rebut l'anunci de la Bona Nova. Ignoren qui és Déu i no tenen el sentit de la presència de Déu en la seva vida i en el món;

– dues tercers parts de la població reclosa són persones que viuen al marge de la llei per circumstàncies alienes a la seva voluntat (familiars, socials, culturals...) i a més, són objecte d'exploatació econòmica per «capos» invisibles;

– la pastoral penitenciària necessita persones de fe i d'esperança, i professionalment qualificades.

En Francesc Triay ens remarcà, al consell diocesà de Pastoral, la necessitat que a cada una de les tres diòcesis de les illes hi hagi una organització i un voluntariat que ajudin a acompanyar els pre-

sos i a la seva reinsecció. L'Església ha d'estar al seu costat, ja que són els més pobres: els manca fins i tot la llibertat. En aquests moments hi ha uns vint presos menorquins a la presó de Palma. Seria convenient intensificar la feina de coordinació que ja es duu a terme amb el Projecte Home.

Població escolar i opció de religió

La població escolar de Menorca a EGB és de 7.519 alumnes; 4.990 públics i 2.529 privats. El 66,6% rep ensenyança religiosa: un 50% dels centres públics i la totalitat dels privats (tots pertanyen a l'Església).

A BUP, ESO i REM hi ha 2.213 alumnes tots ells en centres públics: Aquests darrers anys, l'Església no ha tingut la responsabilitat de cap centre de secundària. Un 40% rep ensenyança de religió.

És difícil en aquest temps de «reforma» escolar fer una valoració general, perquè hem de tenir en compte moltes variants: els cursos de secundària i primària que no imparteixen escola d'ètica sinó estudi assistit; els canvis de professors de religió en alguns centres escolars; la influència i l'interès dels pares; la professionalitat dels ensenyants... El que resulta clar, si comparem les xifres d'aquest curs 1992/93 amb els dos anteriors, és la disminució progressiva de l'opció de religió, sobretot a Ciutade-

lla. I açò ens preocupa a tots.

Molts creiem que, des de la delegació de Catequesi —a Menorca açò encara es pot fer— convindria esbrinar quin percentatge dels alumnes que opten per l'assignatura de religió reben també formació catequística a les parròquies i quants no en reben.

El món escolar no tan sols ha de ser cuidat per la delegació d'Ensenyança. Les parròquies o els arxiprestats pertinents, segons es va dir a l'últim Consell de presbiteri dedicat quasi íntegrament a la problemàtica escolar, han de motivar els pares en la seva participació directa a l'escola i en l'interès per la formació religiosa dels seus fill.

El bisbe mateix, en una de les seves cartes setmanals parlava de la parròquia i de l'escola: «Aquestes dues institucions hem de considerar-les complementàries en la tasca educativa dels al.lots. Per tant, caldria que anessin coordinades per poder realitzar amb eficàcia la seva missió».

Setmana de reflexió parroquial a Ferreries

Ajudats pels matrimonis de Barcelona Paco Rivas-Carme Ferré i Josep Alegre-Maria Lluïsa Valls, així com pel Vicari general, en Sebastià Taltavull, es va dur a terme, la XXV setmana de reflexió parroquial 1968-1993. La reflexió girà entorn de la família i hi

van assistir, com quasi cada any, unes 130 persones. Va ésser una setmana de «testimoni familiar», com comentàvem molts dels participants. Si les xerrades van ser fetes amb gràcia i amb contingut, va ser sobretot el testimoni dels matrimonis el que va fer reflexionar. En Paco Rivas i Na Carne Ferré per la seva senzillesa i per la seva dedicació a la parròquia de Crist Rei de Barcelona. En Josep Alegre i Na Maria Lluïsa Valls per la seva sinceritat i claredat a l'hora de parlar des de la seva experiència de matrimoni amb deu fills. Les conclusions de la setmana les podem resumir així:

– Si volem ser família cristiana hem de viure a l'estil de Jesús. Hem de ser servidors, perseverants, amics, fidels, atents al Pare...;

– hem de presentar, a dins de les nostres famílies, una imatge positiva de l'Església i hem d'estar contents de pertànyer a l'Església Catòlica;

– la pregària ha de ser viscuda amb càrrega de conversió personal i compromís;

– hem d'intensificar la caritat familiar i eclesial;

– no hem de ser socis de l'Església sinó seguidors de Jesucrist que estimen l'Església.

Assemblea arxiprestal a Maó

Ja fa deu anys que l'arxiprestat de Maó es reuneix cada curs en as-

semblea. Enguany 17 grups havien aportat les seves reflexions sobre la resposta que donam els cristians a l'actual situació de crisi. Una taula rodona i una enquesta prèvies havien contribuït també a preparar-la i a despertar l'interès.

Un terme mig de 100 persones va acudir a les dues sessions. El bisbe obrí l'assemblea plantejant obertament «què faria Jesús davant aquesta situació de crisi, i què hem de fer nosaltres». A continuació, en Tomeu Bennassar, professor de teologia del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca, va prendre la paraula per recalcar una sèrie d'actituds bàsiques des d'on afrontar la realitat.

Després de la sessió plenària de la darrera jornada, el bisbe indicà que la feina feta per l'assemblea seria –a part del que el grup coordinador determini– molt útil per a l'elaboració de la «carta pastoral» sobre la crisi econòmica que preparen els bisbes de les nostres illes.

La «Fundació de l'orgue de Santa Maria»

Va ser presentada dia 28 de febrer durant l'acte que tingué lloc a la mateixa església de Maó. Aquesta fundació pretén la conservació i promoció de l'orgue, l'organització de concerts i contribuir al desenvolupament de la litúrgia i la pastoral per mitjà d'aquest instrument. El bisbe va presidir l'ac-

te, que comptà amb la presència de l'equip parroquial de Sta. Maria i de personalitats del món de la cultura i la música, així com de diversos polítics. Aquesta entitat substituirà l'anterior «Junta Protectora» i està formada per Josep Manguan, Bartomeu Llompart, Antoni Periano, Salvador Castelló, J. Bosco Andreu, Adelaida Ponsetí i Josep M. Quintana, que n'és el president.

Com diu Gabriel Julià i Seguí a «L'església i l'orgue de Santa Maria de Maó: «El monument instrumental ocupa el fons de l'església, de part damunt de la porta major. L'orgue principal s'enlaira sobre un sòcol de molta altura i es divideix en tres cossos, el central més elevat, de 15 metres d'alt i una amplària de 8 metres. Davant el sòcol, enmig del qual es troben mig enfonsats els teclats, destaca la caixa de l'orgue de cadireta que es perllonga a ambdós costats amb una artística balustrada, en el centre de la qual destaca la xifra 1810, any de la inauguració... En comparar l'instrument projectat per Kyburz amb el mateix instrument en el seu estat actual, hi trobam importants diferències resultants de les diverses intervencions en el curs dels seus gairebé cent vuitanta anys de vida».

L'escoltisme a Menorca

Dia 27 de febrer l'escoltisme de Menorca celebrava, a Maó, la

«diada del pensament», que aplega els caps i responsables en una reflexió conjunta. Enguany ha estat entorn del tema «El cap com a educador de la fe». Jordi Font presentà la ponència, que s'estudià per grups de treball i en sessió plenària.

Com ens diu Josep Manguan, la primera etapa de l'escoltisme a Menorca abasta vuit anys (1913-1921), i està lligada a l'Ateneu de Maó. L'acta de constitució del comitè local dels «Exploradores de España» porta la data de 29 d'abril de 1913. Els exploradors de Maó arribaren a ser uns 150, dividits en tres grups. L'octubre de 1913 es creà un quart grup, però poc temps després es decidí suprimir-lo. Entre les activitats d'aquells anys destaca l'excursió a Cala Mesquida, Sant Antoni i Binisemenya, el 25 d'abril de 1913.

Congrés de Catequesi

El Congrés de catequesi ha quedat assumit per l'Institut de Teologia de Menorca. Per dur-lo a terme, s'han aturat totes les sessions de teologia i d'escola de catequesi que anàvem fent per diferents parròquies, per consens mutu entre tots els responsables. Hi participen 227 catequistes, dividits en trenta grups de set o vuit cada un. Hi són presents totes les parròquies, manco dues. S'ha de destacar que molts de capellans s'hi senten inserits de ple i voluntàriament. Ells en són l'ànima, tot i que molts ca-

tequistes troben oportú fer una reflexió entorn de la pastoral catequística en aquesta hora actual de l'Església. El cinc seminaristes que cursen els seus estudis de teologia a Menorca, duen a terme també un seminari entorn de la catequesi.

El pròxim dia dos de maig amb motiu del dia de la catequesi, ens trobarem a dalt del Toro tots els catequistes de Menorca. Amb una tècnica semblant al programa televisiu «Polèmic», reflexionarem sobre: «Catequesi. Perdre es temps o guanyar-lo». Tant la tècnica prevista com el diàleg ens ajudaran a perfilar reflexions i solucions.

Molts catequistes de Menorca coincideixen a dir que la catequesi té un caràcter prioritari en l'acció pastoral de la seva parròquia i que, amb els joves en concret, es fa difícil l'etapa d'evangelitzar. No sabem adaptar-nos prou a la seva vida actual. Hem de fer un esforç i ens hem d'apropar als joves que viuen allunyats dels nostres cercles.

Molts catequistes creuen que l'atenció als pares és prioritària i que, es faci el que es faci, si no hi ha actituds creients testimonials, poca cosa aconseguirem.

Molts volen dur a terme la seva tasca confiats i esperançats perquè, a fi de comptes, manifesten, és Déu mateix que condueix la nostra Església.

J. Bosco Faner

TORTOSA

Una altra renúncia que és d'agrair

El nostre bisbe ha estat un dels candidats més segurs candidats a la secretaria general de la Conferència episcopal espanyola, no sols pel que n'ha dit la premsa, sinó perquè ell mateix ha confessat que se li va proposar seriosament. La raó de la seva renúncia, la mateixa que quan se li va proposar de ser el secretari del concili de l'Església catalana, ha estat precisament la fidelitat a l'Església que té encomanada. Ell s'ha pres seriosament el treball de base, quan tanta gent pensa en les estructures. A poc a poc ha anat recorrent totes les parròquies del bisbat, lluny dels aldarulls que normalment comporta una visita pastoral.

Una de les taleies fonamentals del seu treball pastoral és conèixer la gent de la Catalunya sud, que té poc a veure amb la metròpoli barcelonina, on fins no fa gaire ha exercit el seu ministeri. Quan arriba a un poble, no va a visitar les autoritats ni les associacions religioses, de moment; sinó que entra a les botigues, als supermercats, als bars, i s'acosta al redol dels vells que, cara-solats, maten les hores a recer d'un marge als afores del poble. Escolta els tòpics dels pobles i se'ls aprèn com a camí de diàleg realista amb la nostra gent. Potser el sorprèn la nostra

pobresa i la nostra resignació fatalista, pròpia d'una cultura camperola que, aquests temps de decrepitud i de crisi, no sap per on anar ni què fer.

El descobriment antropològic és la condició indispensable per a la transmissió del missatge cristià. Això li demana temps per anar entretreixint la seva història personal amb la nostra. El pastor que pretén conduir les ovelles a la cleda del Crist necessita caminar lentament amb el ramat que ha de ser nodrit amb la Paraula. La seva tasca magisterial, sobretot de cara als preveres, només podrà ser realitzada si fuig de doctrines estereotipades i parteix de la seva experiència en la coneixença de la gent, que és el que li donarà autoritat per a governar. Tant els fidels com els preveres n'estem satisfets, de la renúncia del nostre bisbe que, més enllà del seu prestigi a fora, vol acompanyar el seu ramat dintre el bisbat.

Una experiència pastoral nova

Les clàssiques conferències que van substituir els sermons quaresmals han quedat encallades al port de l'oblit perquè la gent ja n'està tipa de missatges. La cultura de la imatge ha matat la comunicació verbal. La TV ha matat la conversa familiar i la gent tolera a l'església una homilia curta com una cosa que s'ha de fer, però no l'es-

pera com una necessitat de formació. Fins ara parlàvem de «predicar al desert», quan algú no volia escoltar; ara ja no es pot predicar ni al desert, perquè el desert a què ens referíem no existeix; existeix només la pantalla que entotsola molt més que aquell desert. Cal cercar nous camins per tal de veure si és possible parlar amb els batejats d'alguna cosa que afecte la seva vida cristiana, i això és el que han intentat les parròquies de l'arxiprestat de la ciutat de Tortosa. S'ha enviat una carta a cada un dels pares de nens i de joves en època catequètica de preparació a la primera comunió i a la confirmació, invitant-los a una trobada en un teatre de la ciutat per a tenir un diàleg amb el bisbe, que té guanyada una bona imatge entre la gent, amb un tema que més que les seves idees toca els seus sentiments: *Els pares, els primers educadors dels fills*. ¿S'aconseguirà que hi acudeixin els cristians que, si per una banda envien els seus fills a la catequesi, per l'altra no se senten part de l'Església? A les acaballes de la Quaresma, el diàleg amb el bisbe és tot un repte pastoral. Potser a la gent que no freqüenta molt els temples el tuf de cera els mareja. ¿El clima de l'escenari, en un dels locals més centrats de la ciutat, serà un lloc de trobada prou adient perquè amb la paraula del bisbe —que a Tortosa significa molt— els pares es reconeixin com a Església agafats per l'ansa del cor dels seus fills? Déu ho faci.

El conseller Guitart visita locals eclesials

A Tortosa, tant el gòtic com el renaixement tenen caràcter sagrat, perquè la presència de l'Església hi ha tingut sempre un gran pes. El conseller de cultura va visitar, entre altres, un dels monuments gòtics més rellevants de tot Catalunya: el palau del bisbe, abocat a les aigües de l'Ebre, que s'està esquerdant, tot apuntalat amb tiges que, talment crosses, sostenen un edifici xaruc que fins fa poc mostrava la gerdor del gòtic mediterrani. Ja des de la seva arribada, el bisbe no viu al palau episcopal i les oficines del bisbat són a la part més propera a la catedral, que està menys esquerdada, però per accedir-hi cal passar per sota d'arcs de pedra suportats per posts i puntals.

Després d'haver omat la Catalunya olímpica caldrà pensar a conrear les riqueses culturals que ens va deixar el gòtic i que a Tortosa perillen; i és per això que el conseller va fer una visita al palau episcopal i a la catedral on, a la part pròxima a l'absis, hi perillen sostres i dependències a causa de la humitat produïda per les aigües mal vessades. En aquestes estances catedralícies es conserva un dels arxius més valuosos de l'Església catalana. Convé adecentar els accessos als arxius i posar al servei dels investigadors l'immens patrimoni que la seu tortosina ha conservat fins ara.

El conseller també va visitar els

«Reials Col·legis», comunament anomenats de sant Lluís, que el segle passat i fins a la meitat de l'actual havien estat la seu del col·legi diocesà d'ensenyament. El seu claustre renaixentista és un dels més clàssics, no sols de les terres de l'Ebre sinó de tot Catalunya, i es pretén que les aules que van servir per adoctrinar els fills dels conversos jueus de Tortosa sota l'advocació de sant Maties, arrepleguen ara els tresors religiosos i civils en un doble museu de les terres de l'Ebre. Per això cal que les autoritats civils i religioses s'entenguin i arribin a un acord en bé de tots. Esperem que dintre de poc puguem estar contents del que tenim, així com de poder-ho ensenyar a tothom. A més dels nostres paisatges envejables podem oferir, si les coses van bé, una mostra de la cultura del nostre passat que pot revifar el present.

Agafar el toro per les banyes

El nostre bisbat té un brau dolent de torejar perquè és platxat en dos colors que el fan a vegades antagònic, amb les terres cruïlla entre el Regne i el Principat, ha estat retallat per totes bandes i segons tots els interessos. El franquisme va voler la coincidència dels bisbats amb les províncies, inventades pels borbons, per a estructurar el centralisme polític a base de trossejar els territoris al seu gust. Ara la unitat de les autonomies, en

la nova democràcia, té les tisesores posades al mapa perquè no es barregin autonomies forçadament autonòmiques, que han necessitat desmembrar terres germanes i fins més que germanes. Perdent un llençol a cada bugada, la diòcesi de Tortosa ha estat víctima de les llesques que no han afavorit ningú, almenys en l'aspecte pastoral. Al nostre bisbat, el riu Sènia marca la divisòria entre el Regne i el Principat; però de fet a una i altra banda s'hi banya una mateixa comunitat que, partida en dues, es veu subjecta, en cadascuna d'elles, a normes i orientacions diferents en tots els camps, tant en el pastoral, com en el polític i cultural.

Fa poc, el nostre bisbe ha estat invitat pels bisbes valencians a participar en la discussió de problemes que afecten el nostre bisbat en la part que avui dia és província de Castelló: les comarques del Maestrat i dels Ports de Morella i la petita comarca de la tinença de Benifassar. El bisbe va acceptar la invitació. No en sabem res del que es va tractar, però és un fet del tot nou i simptomàtic en el camí de l'esperança. Significa que es vol jugar net, a part i part, i d'això en diem «agafar el toro per les banyes».

Nou Consell pastoral diocesà

Quan es veu una corrua de noms al butlletí oficial del bisbat,

ens entra mareig; perquè ens perdem sempre en un bosc que no ens permet veure la realitat pastoral en la participació del poble de Déu. El 29 de gener passat es va constituir el nou Consell pastoral del bisbat, que formen trenta-un membres. No vull omplir les columnes de la crònica amb un rosari de noms, però apuntaré alguns trets que poden ser interessants.

Primer: la secretària del consell és Joana Querol. Qui convoca les reunions és una dona i una dona jove. Això vol dir que alguna cosa es mou en un organisme clàssic com el consell de pastoral, on generalment qui convocava era un clergue.

Segon: la proporció de clergues i de laics és també significativa. A més del bisbe i del vicari general, hi ha sis sacerdots, un religiós, dues religioses, quinze laics i cinc laiques. Cal preguntar-se si aquests laics tindran tanta veu i tant de vot com caldria, en una Església que ha de ser per al món i no per als clergues. El temps dirà si la novetat que és la presència d'aquest bon nombre de laics i laiques farà tombar la truita d'un clericalisme dominant cap a una responsabilitat compartida pels batejats que constitueixen el poble de Déu.

Tercer: l'èmfasi que el bisbe posa en els arxiprestos també és una novetat. Ha fugit de vicaris episcopals i vicaris de zona i retorna als arxiprestos com a nexes entre el clergat i el bisbe. La territorialitat

és sempre un camí d'encarnació de la tasca evangelitzadora entre el poble i el seu viure. Els arxipresbiteros són elegits per la base presbiteral, de moment. Potser vindrà un temps en què podran ser elegits per les comunitats parroquials, i així s'evitarà que surti elegit precisament aquell que està més poc disposat a intervenir en la comarca, que és una manera d'avortar la vida eclesial comarcal i fer de les parròquies regnes de taifes on hi ha de tot, menys la imatge d'unitat de l'Església.

El nou consell ja és un repte. Veurem si a partir de la dolça veu femenina de la Joana Querol, que convoca els consellers, es genera una decisió de servir el poble de Déu i aquest se sent representat pels membres que ha elegit.

Joan A. Martínez García

URGELL

Els catequistes preparen el Congrés

Grups comarcals i parroquials estudien el temari del Congrés de catequesi. El delegat diocesà de catequesi, Antoni Tort, coordina les reunions i anima la participació dels catequistes. Les conclusions dels debats i les propostes diocesanes seran presentades en l'assem-

blea diocesana que se celebrarà el mes de maig. La catequesi serà enguany el tema monogràfic de l'assemblea diocesana: així ho ha anunciat el bisbe en la carta pastoral que darrerament ha dedicat al tema.

A la diòcesi d'Urgell sis-cents cristians col·laboren en la catequesi. El treball dels catequistes és particularment important en la preparació dels infants i dels joves per a la primera comunió i la confirmació. També un nombrós grup de laics col·labora en la preparació dels nuvis per al matrimoni. La participació d'Urgell al congrés de catequesi és nombrosa i representativa, i garanteix la presència directa del laicat.

Una institució pionera en el mutualisme

La festivitat de sant Sebastià és una diada d'arrelada tradició en molts llocs del bisbat i encara avui aplega el poble a l'església i a la plaça. A la Seu, l'advocació del màrtir provocà la formació d'una entitat pionera en el mutualisme. La germandat de socors mutus de sant Sebastià agermana 750 urgellencs, compromesos en l'ajuda mútua de famílies afectades per la malaltia o la defunció d'un membre.

El 20 de gener la catedral lluïa aires festius. Els socis de la germandat omplien les naus del temple, l'orgue solemnitzava la litúr-

gia que presidia el rector de la parròquia. El prevere a l'homilia recordava la caritat i l'heroïcitat del màrtir. Després els socis, segons una democràcia ja secular, elegien el germà major i compartien la taula.

A l'entorn de la germandat, els darrers anys han sorgit altres elogiabls iniciatives. La germandat ha convocat els urgellencs a restaurar les caramelles, l'original pregó pasqual del poble. Més d'un centenar de ciutadans col·laboren en els cants i en la recollida dels donatius. Enguany la mateixa comissió de festes de la germandat ha encarregat la confecció d'un pas per a la processó del sant Enterrament del divendres sant. Socis i simpatitzants aporten els seus donatius per a fer ressaltar un acte que el poble valora.

L'associació va ser fundada pel canonge Andreu Casanovas el 1855. Entitat religiosa pels orígens, n'és encara més pels seus objectius conservats i renovats: l'ajuda mútua en la malaltia i en la mort i avui l'animació d'uns costums que d'alguna manera han configurat l'ànima del poble.

Solsona, Lleida i Urgell coordinen l'acció a favor dels magribins

Representants de «Càritas» de les tres diòcesis han redactat un projecte d'actuació conjunta. Inicialment s'oferirà ajuda als magri-

bins en tres camps: ensenyament d'idiomes, assessoria jurídica i habitatge. L'enquesta realitzada el 1992 per Càritas diocesana d'Urgell ha posat damunt la taula les dades del problema; ara l'acció eclesial pot ser testimonial en una societat que sap esbombar les pobreses, però de vegades per a una expoliació subtil i egoista. Després del diagnòstic, Càritas amorosirà una ferida que ja fa temps que sagna.

Antoni Mirabet

VIC

El Consell del presbiteri es mou més que mai. Ara ens acaba d'oferir —a tots els capellans i a tots els membres actius de la nostra diòcesi— un estudi sobre «El sacerdot, avui», que val la pena extractar.

El període postconciliar ha estat dur, constata l'informe; una crisi d'identitat ha fet trontollar molts preveres; ara sembla que els anys més crítics ja han estat superats. També han disminuït les «vocacions».

El bisbat de Vic: constatacions sociològiques

La població del bisbat es manté estable: al voltant de 350.000 habitants; baixa, però, als pobles de

menys de mil habitants i creix als de més de mil. Uns pocs municipis acumulen el 50 % de la població: això suposa una gran concentració i una gran dispersió.

Hi ha un fort procés d'envelliment; en força indrets desapareix la pagesia; l'ús del sòl transforma la fesomia dels pobles (per exemple, urbanitzacions i zones residencials); creixen l'atur i l'economia submergida i disminueixen els contractes de treball; comença a ser considerable la immigració africana, i com que els pobles no tenen força ni iniciativa per a integrar-la, el resultat és una lamentable coexistència de cultures paral·leles.

De les 251 parròquies del bisbat, només 27 tenen més de sis mil habitants; la resta, el 89 %, són, doncs, parròquies rurals; les que no arriben als 200 habitants representen el 50 % del nombre total del bisbat. En l'aspecte religiós no es dona influència dels pobles grans sobre els petits del voltant.

Les comunitats

Les comunitats estan formades per gent molt gran; pesa molt el model de cristiandat i la pastoral de manteniment; es nota, arreu, un descens de la pràctica religiosa i una gran absència de jovent; hi ha una gran mancança de formació religiosa i de formadors. En canvi, hi ha molts catequistes laics, mentre que el professorat de religió

troba dificultats en la seva tasca.

La gent del món rural té un tarannà tancat i una por a singularitzar-se, que no facilita la formació de grups; l'única expressió comunitària és la missa del diumenge.

Tenim una quarantena llarga de col·lectius diversos: grups, associacions, moviments. Tot i la seva feina, es nota un buit en la formació d'adults.

El capellà, avui

Dues qüestions centrals sobre la vida del capellà: la presència en el món (dialogal, no impositiva, avalada pel testimoniatge i no per l'adoctrinament, disposada a escoltar, discernir, aprendre, caminar plegats) i correponsabilització (relació fraterna amb l'entorn i compartició de tasques, a desgrat de les tensions derivades de ser alhora home d'Església i home de poble).

El capellà ha de saber descobrir els signes dels temps, tenir esperit missioner, assegurar la formació permanent, viure la diocesanitat, afavorir els ministeris laicals i dur a terme la igualtat dels membres del poble de Déu.

Propostes

El consell episcopal ha d'afavorir el clima de comunió i de diàleg en les relacions amb el clergat i assegurar la bona coordinació dels

organismes diocesans. En fer els nomenaments, cal concertar la durada dels càrrecs, perquè no és bo allargar-se de manera indefinida. Ha de fomentar la creació d'equips de treball. També les residències per a capellans en dues zones del bisbat.

Els arxiprestats i les parròquies han d'afavorir la pastoral de conjunt; hi ajuda la distribució de funcions, atenent a les aptituds de cadascú, i comptar amb la col·laboració de molts. L'equip pastoral de treball és un mitjà qualificat per a l'acció apostòlica. Cal atendre la globalitat i assegurar la presència arreu, sense oblidar els allunyats. Ens cal estar al servei de diverses comunitats alhora. Cal una pastoral centrada en l'acompanyament de les persones, que les ajudi en el desvetllament i el creixement de la fe.

Els preveres s'han de distingir per una seriosa espiritualitat, per ser homes de pregària i per un esforç constant d'autoevangelització. Han de fer atenció al seu estil de vida, han d'optar pels pobres, dur una vida senzilla i admetre de bon grat la pèrdua d'influència. Han d'estar disponibles i disposats, doncs, a la mobilitat. I han d'engrescar els qui n'han de prendre el relleu.

Costa d'endevinar l'Església del futur. Ens cal, però, saber presentar l'opció pels compromís evangèlic al servei de la comunitat cristiana.

Diversos

L'arxiprestat de Ter-Collasacabra ha organitzat, a Manlleu, una escola per a la formació bàsica de tots els cristians interessats a aprofundir sobre la seva realitat humana i cristiana de cara a exercir millor una tasca d'Església. El programa d'enguany és aquest: L'home, organitzador de la seva vida; l'home religiós; el Déu cristià; Jesús revela el Déu de l'amor; l'Església, sacrament de salvació i poble de Déu; l'Església celebra la seva fe; la Bíblia, paraula de Déu.

La Delegació diocesana de joveventut ha iniciat una campanya adreçada als adults: «I tu, què hi dius?». Es tracta d'engrescar-los perquè facin costat als joves. Cal que molts hi vulguin dir alguna cosa i trobar maneres, entre tots, de fer conèixer la proposta evangèlica. Perquè, tal com diu el primer comunicat, «no s'hi val a dir que no hi ha res a fer, que més val anar fent la viu-viu, i que qui dia passa any empeny».

Per Nadal hi ha hagut uns concerts especials a Manresa, Artés, Igualada i Solsona. El Cor artesenc i la Coral Eswertia, de Manresa, aconseguiren de portar l'orquestra italiana titular de l'Escola de música Tommaso Luigi de Victoria, de Roma, reforçada per la Cooperativa musicale Rocco d'Ambrosio, per tal d'oferir un repertori de mossèn Valentí Misrach, sacerdot del nostre bisbat que exerceix de mestre de capella

a la basílica romana de Sta. Maria la Major, i que és veterà professor del conservatori vaticà, organista expert i compositor prolífic i inspirat.

Manresa, i tot el bisbat, ha plorat la mort de mossèn Josep Junyent, esdevinguda a primers de gener, i de la qual ja teniu notícia els lectors de «Quaderns de Pastoral», de què havia estat el primer director.

Mossèn Junyent ha estat un home polifacètic. Llicenciat en arqueologia ha estat, llargues anyades, l'ànima de bona part del treball cultural del Bages i d'altres indrets de Catalunya. Cal destacar la seva tasca al Centre de Pensament Cristià, de Manresa i la seva condició de professor i d'estudiós de l'art i la literatura, de fundador i redactor de revistes, de conferenciant i de poeta. Darrerament s'havia centrat en l'estudi de personatges importants de l'Església catalana del segle XIX, com mossèn Jaume Collell, i havia fet aportacions innovadores sobre mossèn Cinto Verdaguer.

Cop d'ull

A la Cova de Manresa van tenir lloc unes jornades d'espiritualitat,

en les quals van participar prop de dues-centes persones. Hi prengué part el nostre bisbe i es va rebre l'adhesió del senyor Nunci.

Mossèn Josep M. Gasol ha rebut el premi «Prat de la Riba» per la seva obra «Prat de la Riba i les Bases de Manresa».

El col·legi Sta. Caterina, de Vic, ha celebrat els tres-cents anys de servei a l'educació a la capital de la Plana.

En unes excavacions del subsòl de la catedral s'han trobat les bases de l'antiga catedral medieval, una necròpolis del segle XII i uns murs que corresponen a l'època romana.

A Talamanca i Mura disposen d'unes excel·lents cases de colònies, que estan al servei de grups parroquials, entitats, centres d'esplai, associacions...

Lourdes de Tona, església romànica del segle XII, transformada a finals del segle passat en santuari de Lourdes, ha estat retornada a la seva fesomia primitiva.

També a Vallfogona del Ripollès tenim un bon exemplar romànic del Ripollès que coneix, des d'ara, una total renovació

Sebastià Codina

RETALLS

Concelebracions i compresidències

Al III Congrés Litúrgic de Montserrat em va quedar clara una idea que s'hi havia exposat: els qui «concelebren» la missa no són només els bisbes o els capellans que hi pronuncien les paraules de la consagració. Hi concelebren tots els batejats que hi participen directament.

¿Què hi fem de més, doncs, els capellans quan «diem» missa? Al congrés esmentat va sorgir la resposta: hi presidim la celebració. Si només hi ha un bisbe o un capellà, un sol individu ordenat presideix la comunitat en representació del Crist. Si n'hi ha més d'un que ac-

tua com a president, sobretot en la proclamació de la pregària eucarística o «cànon», presideixen plegats, col·legialment, en virtut de l'ordenació que han rebut i que els fa participar del mateix carisma de Crist Cap. O sigui que se n'hauria de dir «compresidents» en comptes de «concelebrants».

Partint d'aquesta precisió teològica, sempre s'hauria de dir que el capellà o el bisbe «presideix» la missa, en comptes de dir que la «celebra». Una presidència que pot ser individual o compartida, segons els casos i les circumstàncies. Ho vaig fer avinent als ponents del congrés amb una nota que els vaig presentar en una de les sessions; hi demanava que els

llibres litúrgics adoptessin la terminologia correcta.

Portant endavant aquest punt de vista, s'hauria de replantejar per què es dóna al «president» d'una celebració eucarística el dret de determinar la intenció principal d'aquella missa. ¿No seria més lògic que fos tota l'assemblea qui ho determinés i el president ho recollís? Això ja es fa així quan una gran part dels laics «concelebrants» han acudit a una determinada missa per una intenció especial, com ara unes exèquies, un casament o una festa pròpia. Però, ¿i en misses dominicals o de cada dia? ¿Té més importància la voluntat del qui ha «encarregat» la intenció de la missa que la dels altres creients que hi participen?

També es podria filar més prim en el cas que molts capellans presideixin la mateixa celebració. ¿Té cap sentit que l'un l'ofereixi principalment per una intenció i uns altres per unes intencions diferents? Encara que tots «diguin missa», deu ser una sola celebració de l'eucaristia i no pas moltes de simultànies i sincronitzades... I, doncs, amb una sola intenció o suma d'intencions. Però ningú no ha dit que no es pugui fer altrament.

No em vull ficar en el terreny dels estipendis, almoines o «intencions» en el sentit econòmic del terme. Penso que això ja hauria d'estar superat ara que hi ha altres maneres d'ajudar al manteniment material dels clergues. Girem full, doncs.

Si parlo de «concelebracions» és per encetar un debat en una qüestió que fa temps que em balla pel cap. ¿Per què s'abusa tant de les «concelebracions»? Quan després del Concili Vaticà II es va recuperar l'antiga pràctica de «dir» missa junts uns quants capellans o bisbes, en comptes de dir-ne moltes d'individuals com en el congrés eucarístic de Barcelona, es va subratllar que això afavoriria la visibilitat de la comunió episcopal i presbiteral, la corresponsabilitat pastoral dels ordenats i la unitat de tota l'Església. Tanmateix, es van limitar les causes per a cada «concelebració»: demostrar la unitat del presbiteri entorn del seu bisbe, o la solidaritat sacramental amb un capellà el dia de la seva ordenació i en l'aniversari d'aquest acte, o en les exèquies de clergues, o bé en les misses celebrades en un aplec de capellans i prelats. Potser em deixo les celebracions d'una comunitat amb més d'un prevere que hi fa tasca pastoral, com les celebracions de dijous sant i Pasqua en una parròquia.

La màniga s'ha anat eixamplant. A casa nostra, avui, sembla que els capellans no puguem participar com cal en la missa d'unes exèquies d'amics o de familiars d'amics si no hi compresidim la celebració. Per un altre cap, hi ha els qui «consagren» d'incògnit. És a dir, que pronuncien les paraules de la consagració, reservada als qui presideixen l'acte, però sense signes de presidència. Els qui van

«d'incògnit» pronuncien les paraules consacràtories en veu baixa, sense ornaments, des d'un racó d'església, sense fer cap gest que exterioritzi la seva actuació com a presidents col·legials de la litúrgia eucarística. Sembla com si volguessin portar allò del «ex opere operato» a la materialitat d'unes paraules articulades amb voluntat de repetir el gest del Crist, encara que l'assemblea no se n'adoni...

Per a més confusió, n'hi ha que «concelebren» bateigs, i fins i tot enterraments, amb alba i estola, només perquè es faci visible la seva condició clerical unida al parentiu o amistat amb els familiars del qui bateja o enterra. Però d'aquests altres actes litúrgics en podríem parlar un altre dia. Per avui, em sembla que n'hi ha prou amb tornar a posar sobre la taula la necessitat de revisar els defectes de les celebracions litúrgiques de l'acte més important del culte cristià: la missa. Per mi, el concepte de la presidència d'una comunitat és essencial per aclarir l'embolic. És un filó per treure'n conseqüències. — *Joan Subirà*

Paradoxes electorals

Dos excel·lents articles, a «El Temps» (Eduard Boltes) i «Foc Nou» (Francesc Romeu) parlen de les «eleccions» que van tenir lloc, a finals de febrer, a la darrera assemblea plenària de la Conferència Episcopal Espanyola i del seu

significat. Aquestes eleccions ens toquen de prop, per raó del paper (actiu i passiu) que hi va jugar l'arquebisbe de Barcelona. I presenten un cert nombre de paradoxes, si més no curioses.

No hi ha, diuen, candidats, abans de l'assemblea plenària; o —dit d'una altra manera— tots els bisbes en són, de candidats. Però resulta que la premsa n'anava plena força dies abans. I, curiosament, els fets li van donar la raó.

Interrogat sobre la seva «candidatura» a la presidència, el senyor arquebisbe de Barcelona contesta sempre que ell s'estimaria més no ser elegit, que prou feina tenia a Barcelona, i més ara, amb la convocatòria del concili provincial. Però afegia, indefectiblement, que si els seus germans el votaven ell no s'hi refusaria pas. Una manera ben eclesiàstica, segon feia notar la premsa, de dir que no però que sí; és a dir, que acceptava de ser president, si s'esqueia; i naturalment no pas perquè ell aspirés al càrrec, sinó per a fer un servei. Mentrestant, el doctor Fernando Sebastián (un altre nom que també corria com a possible candidat a la presidència) es veu que va dir obertament que no l'en fessin, que no ho acceptaria; i no va tenir vots. Però després, va ser elegit com a vice-president.

Per bé que l'arquebisbat de Barcelona no pertanyi a la província eclesiàstica Tarraconense, aquesta no pot fer res sense Barcelona, l'arquebisbe de Barcelona forma

part de la Conferència Episcopal Tarraconense i l'arquebisbat de Barcelona participa en el concili provincial («ad casum», que es diu oficialment). Tot i això, l'arquebisbe Carles no va ser el «candidat» dels altres bisbes catalans a la presidència de la CEE: alguns van dir-ho obertament i el altres –si hem de creure la premsa, que pel que es veu, aquesta vegada, ha estat prou ben informada– tampoc no van votar-lo. Es veu que no era el candidat dels seus germans.

¿Qui representava, doncs, l'arquebisbe Carles o, més ben dit, de qui era candidat? Segons la premsa, era el candidat del cardenal Suquía, el president cessant, del nunci apostòlic, Mario Tagliaferri, i del sector més «conservador» de l'episcopat. Direm, doncs, que era el candidat «continuista» i «oficialista»?

Una altra paradoxa –que la premsa s'ha complagut a ressaltar– l'han proporcionada els resultats: tot i que els bisbes espanyols passen per ser d'una docilitat fora mida a la Sta. Seu i al seu braç executor local, el senyor Nunci apostòlic a Madrid, ha triomfat la candidatura no oficialista, sinó «rupturista». I els bisbes catalans han fet decantar la balança. Amb la qual cosa han deixat sol l'arquebisbe del cap i casal i s'han distanciat dels «desigs» del senyor Nunci. Ben paradoxal, tot plegat. –*Josep M. Totosaus*

Altres paradoxes

Paradoxes d'un altre ordre han tingut per marc la setmana santa, en la qual l'Església se centra en la celebració del misteri pasqual de Jesucrist.

Així, el diumenge de rams, segons ens deien els diaris l'endemà, tenia lloc una «missa rociera» a Santa Coloma de Gramenet. La veritat: no en sabem veure el lligam amb l'entrada a Jerusalem ni amb la proclamació de l'evangeli de la passió. Una paradoxa a la llum pública.

Però la gran notícia d'aquesta setmana santa a tot l'Estat (tan gran que ha eclipsat les processons als diaris i a la mateixa televisió –que ja és dir) han estat els funerals per Don Joan (Juan) de Borbó (Borbón). Sobre la missa «exequial» pròpiament dita no hi ha res a dir, llevat de l'espectacle que va oferir l'Església i que ens traslladava a èpoques pretèrites, casulles negres i historiades incloses; però ben mirat la solemnitat «démodée» de determinades cerimònies religioses s'avé ben naturalment amb la solemnitat rànica que rodeja la reialesa: dues «litúrgies» i dos «rituals» que es donen les mans. Una altra cosa és la multiplicació de misses exequials a tantes catedrals en plena setmana santa: ¿què hi diuen els experts liturgistes? És clar que no se sabia exactament si es tractava de misses «exequials» o bé de misses «en honor de» o «en memòria de»,

com anunciaven determinades es- queles. Paradoxes.

Més paradoxes. El senyor bisbe castrense de l'Estat espanyol, el doctor Manuel Estepa Llaurens, és un dels redactors del Nou Catecisme. Doncs bé, aquest recorda (n. 1688) que a les homilies de les misses exequials no s'ha de fer cap panegíric del difunt. És clar que, si el legislador està per damunt de la llei, el senyor bisbe castrense bé es deu poder pensar que el redactor està per damunt del Catecisme, i no va tenir cap empatx a fer l'elogi de D. Joan de Borbó.

Però no ha estat només el senyor bisbe castrense. Si hem de creure la premsa, el cor episcopal ha estat unànim en l'elogi fúnebre: contravenint, doncs, el Ritual (que

els bisbes deuen ser els primers a haver de respectar com a grans «liturges» que són de la comunitat), i –per a més inri– en plena setmana santa. Paradoxes.

Deixeu-me acabar amb una nota que no és meva: Un company em deia, no sense una punta de malícia: «No estaria malament exhumar en diaris i butlletins oficials dels bisbats el que van dir alguns bisbes a les misses exequials que es van fer en honor de l'anterior cap de l'Estat i el que han dit ara amb ocasió de la mort del pare de l'actual. Es podrien publicar uns interessants textos paral·lels». La veritat és que no tinc lleure per a emprendre aquesta investigació, que ens posaria, segurament, davant els ulls curioses paradoxes.–
Josep M. Totosaus

COL·LABORADORS D'AQUEST NÚMERO

Joan Bada (professor d'història de la Facultat de Teologia, Barcelona) • Lluís Bonet i Armengol (delegat diocesà de Pastoral sacramental i Litúrgia de Barcelona; de la Redacció de «Quaderns») • Sebastià Codina (rector de Vacarisses, Vic; corresponsal de «Quaderns») • J. Bosco Faner (rector de Ferreries, Menorca; corresponsal de «Quaderns») • Jordi Figueras (rector d'Albinyana i les Peces, Tarragona; corresponsal de «Quaderns») • Joaquim Gomis (ex director de «Missa Dominical», gerent del Centre de Pastoral Litúrgica, Barcelona) • Josep Hortet (rector de la parròquia de la Mare de Déu de Port, Barcelona; de la Redacció de «Quaderns») • Pere Llabrés (president del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca; corresponsal de «Quaderns») • Joan Llopis (doctor en Teologia, Barcelona) • Joan A. Martínez (rector de St. Jaume de Remolins, Tortosa; corresponsal de «Quaderns») • Antoni Mirabet (membre de la Delegació de MCS, Urgell; corresponsal de «Quaderns») • Jaume Reixach (rector de la Mare de Déu del Carme, Girona; corresponsal de «Quaderns») • Joan Subirà (capellà de Barcelona, redactor del diari «Avui») • Josep M. Totosaus (director de «Quaderns»; Barcelona).

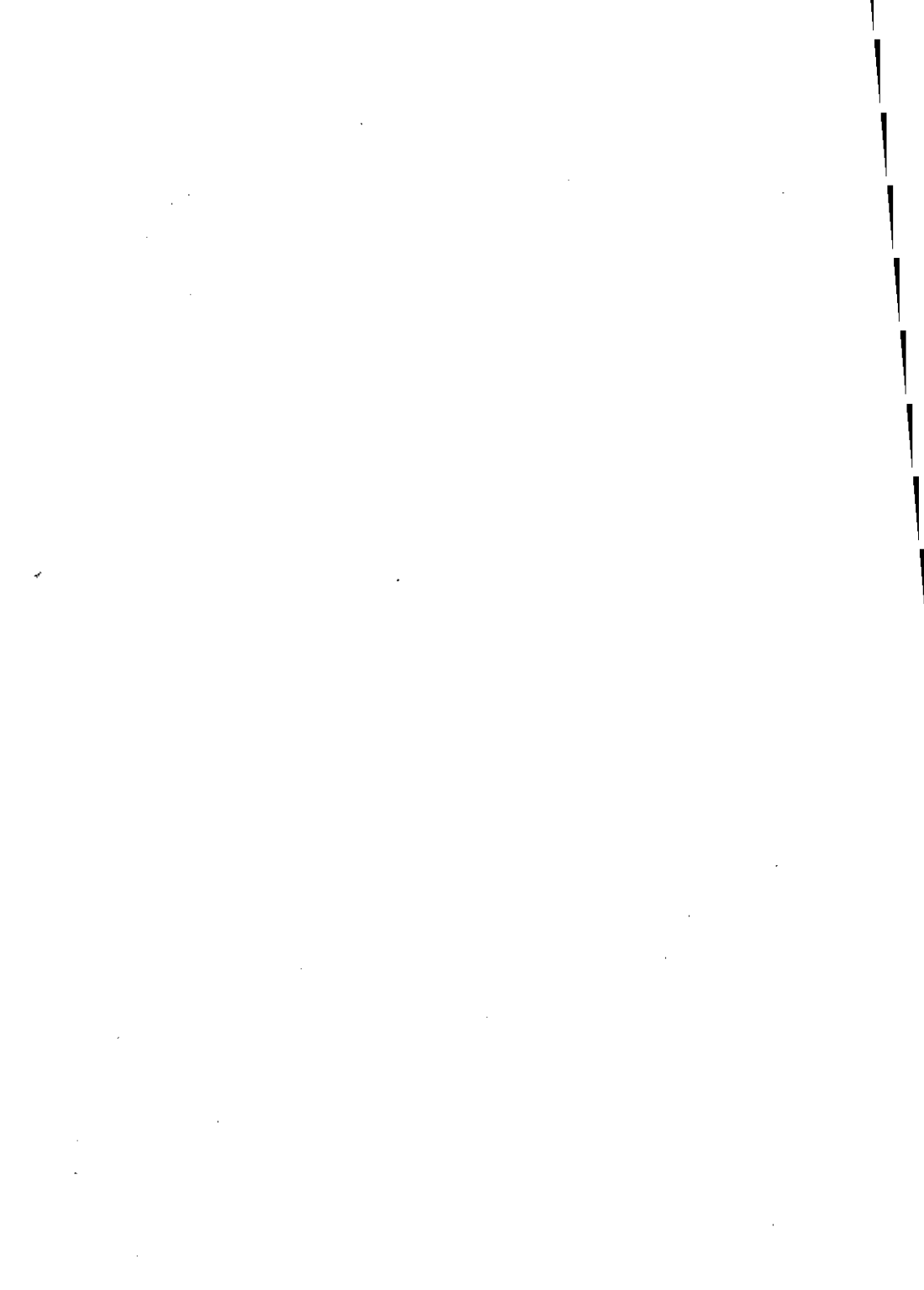
QP

QUADERNS DE PASTORAL

Revista del Centre d'Estudis Pastorals. Rivadeneyra, 6, 3r. Telèfon 317 48 58. 08002-BARCELONA.

Director: Josep M. Totosaus. Consell de Redacció: Salvador Bardulet, Joan Batlles, Lluís Bonet i Armengol, Jaume Duch, Josep M. Fisa, Josep Hortet, Jesús Huguet, Joaquim Pla i Mateu Terrats. Disseny: Jaume Duch.

Impressió: I. G. Santa Eulàlia. Santa Eulàlia de Ronçana. Preu de la subscripció per a 1993: 3.000"- ptes. Dipòsit legal: B. 25.506-1969. Amb llicència eclesialística. Maig 1993.

**VERS UNA PASTORAL
PRESENT I INCIDENT
EN EL MEDI**

**XIV TROBADA
PASTORAL DEL MÓN RURAL**

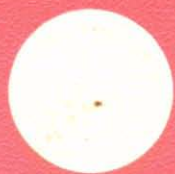
**organitzada pel Departament de Pastoral Rural
del Centre d'Estudis Pastorals**

**amb la participació de
MILITANTS DELS MOVIMENTS RURALS
DE JOVES I D'ADULTS**

**SANTUARI DE LA SALUT DE TERRADES
(Alt Empordà)**

14, 15 i 16 DE JUNY DE 1993

Informació i inscripcions: Rectoria de Calaf. Tel. (93) 869 85 40

centre d'estudis pastorals

14
20